

Lisa 4. Märkuste tabel: Euroopa Komisjoni ettepanek ELi heitkogustega kauplemise süsteemi konkurentsivõime suurendamiseks ning seire-, aruandlus- ja tõendamiskorra lihtsustamiseks

Märkuse esitaja	Märkuse sisu	Kommentaar
Regionaal- ja Põllumajandusminist erium	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium esitab ELi heitkogustega kauplemise süsteemi konkurentsivõime suurendamise ning seire-, aruandlus- ja tõendamiskorra lihtsustamise kohta järgmised ettepanekud: 1. Peame oluliseks, et ELi heitkogustega kauplemise süsteemi konkurentsivõime suurendamise ning seire-, aruandlus- ja tõendamiskorra lihtsustamise ettepaneku menetluse tulemusel jätkuks võimalus panustada hoonete energiatõhususe parandamisse kui ühte prioriteetsesse valdkonda. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on rakendanud ja rakendamas meetmeid kohaliku omavalitsuse üksuste hoonete energiatõhusaks muutmiseks nii heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistulust kui ka moderniseerimisfondist ning meetmete jätkamine on oluline hoonete energiatõhususe direktiivi täitmiseks kohaliku omavalitsuse üksustele (avalik sektor) kuuluvate hoonete osas. 2. Kui õigesti aru saame, tooks ettepanek kaasa ka seni riigieelarvesse laekunud heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistulu vahendite suunamise moderniseerimisfondi ning nende kasutamisel lähtumise moderniseerimisfondi reeglitest. Juhime tähelepanu, et seni on olnud riigieelarvesse laekuva heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistulu vahendite kasutamise tingimused paindlikumad, mis on ühtlasi andnud võimaluse disainida sihtgrupile paindlikumaid tingimusi ja vastata paremini nende vajadusele, või disainida toetusskeeme vajadusel kiiremini ringi. Eelistame sellise paindlikkuse jätkumist.	Arvestatud. Seisukohtades kajastub vajadus säilitada liikmesriikidele paindlikkus HKS tulude kasutamisel ning arvestada hoonete energiatõhususega. Samuti on seisukohtades viide, mille kohaselt tuleb vältida maakasutussektorile tahtmatuid mõjusid. Selgitame, et ettepaneku kohaselt ei liigu senini LR eraldatud enampakkumistulu MFi. MF mahuks on pakutud 2%. Täname energiasäästu küsimusele tähelepanu juhtimast, hoiame teemat läbirääkimistel fookuses, kuid eraldi seisukohta selles osas ei pea vajalikuks kehtestada. Enampakkumistulu kasutamine toimub ka edaspidi RE ja RES protsessi osana.

	3. Ettepanekus seatakse ka eesmärk saavutada investeeringuga 20%-line energiasääst. Ettepaneku sõnastusest ei selgu, millise energia kasutuse eesmärki silmas peetakse, kas lõppenergia, primaarenergia või millegi muu. Kui nõue kehtestatakse, peaks näitaja valik jääma liikmesriigile või hoonete vaates olema eelistatum lõppenergia sääst, mida on lihtsam tõendada ja mis on regulatiivsete ja meetoodiliste muudatuste suhtes vähem tundlikum kui primaarenergia tarbimise näitaja. Lõppenergia tarbimise vähenemine on olnud näitajaks ka avaliku sektori hoonete seni rakendatud toetusmeetmetes. 4. Kuigi põllumajandus ei kuulu ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (ETS) alla, mõjutab ETS põllumajandust kaudselt energia, väetiste, transpordi jm kulude kaudu. Seetõttu on oluline, et lubatud heitkoguste ühikute enampakkumisel müügist saadud tulu saaks suunata meetmetesse, mis panustavad ringmajandusse ning aitavad põllumajandustootjatel vähendada heidet, parandada sisendite kasutamise tõhusust ja võtta kasutusele madalama süsinikujalajäljega lahendusi. 5. Toetame läbivaatamisklauslit, mille kohaselt on komisjoni kohustus hinnata looduspõhise süsiniku eemaldamise ja sidumise võimalikku rolli ja selle integreerimist ETSi. Samas ei tohiks see tähendada põllumajanduse lisamist ETSi ega luua põllumajandustootjatele kohustust heitkoguste ühikute loomiseks või ostmiseks.	
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium esitab Kliimaministeeriumile Euroopa Liidu tööstust ja energeetikasektorit ning merendust ja lennundust puudutava kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi uuendamise algatuste kohta järgmised ettepanekud. Euroopa kliimapoliitika peab toetama üleminekut puhtamale majandusele viisil, mis säilitab samal ajal Euroopa tööstuse konkurentsivõime, energiajulgeoleku ja	Arvestatud. Seisukohtades on kajastatud trajektoori paindlikkuse, konkurentsivõime, rahastuse geograafilise katvuse ja abikõlblike tegevuste ulatuse ning valikuprotsessi meetoodika olulisus, samuti CCUSi, moderniseerimisfondi, merenduse

	tootmisvõimekuse. ELi ettevõtted ei tohi sattuda maailmaturul ebavõrdsesse konkurentsiolukorda ega Euroopa sõltuvus energia ja tööstustoodangu impordist ülemineku käigus suureneda. Üleminek peab võimaldama uute kohalike tootmisvõimsuste rajamist paralleelselt fossiilkütustel põhinevate võimsuste järkjärgulise vähendamisega, et vältida olukorda, kus oma tootmise vähenemine suurendab sõltuvust impordist. Seetõttu peab heitkogustega kauplemise süsteem olema piisavalt paindlik ja etteaimatav ning arvestama liikmesriikide erineva lähtepositsiooni, energiatootmise struktuuri ja tehnoloogiate tegeliku kasutuselevõtu võimalustega. Euroopa pikaajalise konkurentsivõime alus on piisav, taskukohane ja üha puhtam kohapealne energiatootmine ning tugev tööstusbaas. Seni, kuni selleks vajalikud uued tootmisvõimsused ja tehnoloogiad ei ole piisavas mahus kasutusele võetud, peab heitkogustega kauplemise süsteem võimaldama üleminekut, mis on majanduslikult teostatav, tehnoloogiliselt realistlik ja ettevõtetele etteaimatav. <u>Selgitus:</u> Euroopa Komisjoni ettepanekuga tahetakse luua tööstust, energeetikat, lennundust ja merendust puudutavasse kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi täiendavat paindlikkust sh aeglasem heite vähendamise tempo kuni 2040. aastani, tasuta heitkoguste ühikute eraldamisega jätkamine ja täpsemad põhimõtted turustabiilsusreservi kasutamiseks. Kvootide vähendamise tempo aeglustamine koos stabiliseerimisreserviga aitab stabiliseerida CO₂ kvootide hinda ning vähendada hinnatõusu. Koos pakkumise vähenemisega on oodata ka nõudluse vähenemist tänu väiksema heitega tehnoloogiate kasutuselevõtmisele. Eesti huvides on, et komisjoni pakutud paindlikkused kinnistuksid ja võimalusel suureneksid. Toetame heite vähendamise tempo aeglustamist ning enamate tasuta heitkoguste ühikute kättesaadavust turul kuni 2040. aastani, eriti majanduslikult haavatavamas olukorras liikmesriikidele. See vähendaks faktoreid (energia hind, sooja hind, meretranspordi	sh IMO ja põlevkivisektori ning olmejäätmete põletamise eripärad.
--	--	--

	kulukus jm), mis võiksid tõsta inflatsiooni Eestis ja teistes Euroopa Liidu idapiiril asuvate riikides, mõjutades oluliselt ettevõtete konkurentsivõimet, elanike toimetulekut ja seeläbi üldist majandusolukorda. Senine kogemus näitab, et mitmed Eesti soojatootjad ja koostootmisjaamad on tänu taastuvkütusele üleminekule oma heidet kordades vähendanud, mistõttu ei tähendaks nende tarbijate jaoks tasuta kvootide kaotamine olulist muutust soojuse hinnas. Tasuta kvoodid on viimastel aastatel olnud mitme tootja jaoks pigem täiendav tuluallikas. Suuremate energiaspektori ettevõtete jaoks on tasuta heitkoguste ühikud aidanud katta olulise osa vajalikest CO₂ kvootidest ja selle võimaluse kadumine mõjutaks hinda tarbijate jaoks ning ettevõtete konkurentsipositsiooni. Toetame lahendusi heitkoguste ühikuhinna stabiliseerimiseks ja ette-ennustatavamaks muutmiseks. Ühe võimalusena saaks kasutada hinnalae või sellega võrdväärset mõju omava lahenduse kasutuselevõttu, sealhulgas turustabiilsusreservi kasutamiseks lävendite seadmist. Toetame lahendusi, mille tulemusel tekib turustabiilsusreservi kasutamiseks sekkumishinna lävend sarnaselt hoonetele ja maanteetranspordile kehtiva süsteemiga. Kliimaeesmärkide täitmist toetava uue tööstuse dekarboniseerimise rahastu disainimisel on oluline, et keskendutakse reaalselt kasutatavale tehnoloogiale. Fondide meetmete keskselt jaotamisel näeme vajadust, et “kes ees see mees” põhimõtet ei rakendataks üldse või ainult osaliselt ning eelistame regionaalset või riigipõhist jaotusvõtit. Rahastu sh ka investeeringukiirendi kasutuse põhimõtted tuleks võimalikult suurel määral leppida kokku õigusakti tasandil, mitte rakendusaktidega. <u>Selgitus</u>: Kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamiseks tuleb liikmesriikidele tagada piisavad vahendid muutuste elluviimiseks ja investeeringute tegemiseks. Eesti huvides on, et investeeringutoetusi jagatakse õiglaselt ja suunatakse praktikas teostatavatesse lahendustesse.	
--	---	--

	Eesti vaatest on oluline tagada, et mitut käitist katvate dekarboniseerimise investeeringute kavade puhul püsiks abikõlblikena ka taristusse tehtavad investeeringud ja koostöösse hõlmatud käitiste asukohtadele ei seataks ruumilisi piiranguid. Näitena, kui võimaldatakse soojatootja investeerimist torustikku, siis väheneb heide tänu väiksemale tarbimisele (väiksemate soojakadude tõttu). Heitkogustega kauplemissüsteemi hõlmatud käitiste hulgas on mitmeid Eesti ettevõtteid, kes on ennetavalt investeerinud heitekoguste vähendamisse ja efektiivsuse suurendamisesse. ELi kesksete investeeringutoetuste jaotamisel soovime, et tagasiulatuvalt võetaks arvesse ka lähiaastatel (2024-2026) tehtud investeeringuid, et ennetavalt heidet vähendanud ning ELi kliimaeesmärkide saavutamisesse varem panustanud ettevõtteid mitte karistada vähendatud ligipääsuga investeerimisvõimalustesse. Eelistame, et toetuse saamiseks ei pea ettevõtted ELi keskest vahendist toetust taotlema (tööstuse dekarboniseerimise rahastu (IDB) ning investeerimiskiirendi (IB) mõistes on toetusena silmas peetud tasuta ühikuid). Võttes arvesse Eesti ettevõtete võimekust kasutada ära kesksete fondide võimalusi, lühidat konkureerimisperioodi ning väikeriikide madalamat võimekust keskse fondi suurt mahtu absorbeerida, ei aita see ettepanek Eesti ettevõtetel olulisel määral heite vähendamisse investeerida ega konkurentsivõimet suurendada. Kesksete fondide ettepaneku säilimisel eelistame, et “kes ees see mees” põhimõttel toimivate fondide, eeskätt tööstuse dekarboniseerimise rahastu (IDB) ja selle esimese faasina toimiva investeerimiskiirendi (IB) maht oleks planeeritust väiksem (näitlikustades, IB 400 miljoni HKS ühiku asemel 200 miljonit). Väiksem maht vähendaks kesksete fondide kaudu jagatavate ühikute hulka ning võimaldaks need suunata otse liikmesriikidele või fondidesse nagu Moderniseerimisfond, mille maht on riikide kaupa ette-broneeritud.	
--	---	--

	Õigusselguse huvides seisab Eesti Euroopa Liidu läbirääkimistel selle eest, et sotsiaalmajanduslikult olulist mõju omavad normid kirjutatakse Euroopa Liidu seadustesse, mitte ei jäeta Euroopa Komisjoni dikteeritud komitoloogia otsustustasandile. Saame nõustuda Euroopa Komisjoni ettepanekuga süsiniku püüdmise, kasutamise ja säilitamise kohta, kuna see võimaldab investeringuid tegevaid ettevõtteid erinevates faasides hõlmata. Konkreetne kasu tuleb Eesti ettevõtetele uue ettepaneku rakendamisel võimalustest võtta kasutusele süsiniku kasutamise tehnoloogiad nii süsiniku taastöötlemiseks kui seda võimaldava tehnoloogia edasiarendamiseks ja turustamiseks (nt UP Catalyst). Samas näeme vajadust paindlikumaks lähenemiseks süsiniku või selle pooltoodete kasutamisega toormena erinevates toodetes. ELi CCUS reeglid ja nõuded peaksid toetama süsiniku taaskasutamist erinevates toodetes, mitte süsiniku ladestamist, kuna taaskasutamisega toetame ettevõtete majandustegevust, innovatsiooni ning süsiniku püüdmise ja kasutamise tehnoloogiate arengut, samas kui ladestamine on inertne, ei võimalda süsiniku taaskasutamist ning suunab rahastuse üksikutesse riikidesse kus on ladestamise võimekus. Lisaks nõuab suuremahuline ladestamine ulatuslikke investeringuid CO₂ transpordi taristusse, mis väikesetel ja ladestamiskohtades geograafiliselt kaugetel riikidel nagu Eesti on keeruline. Moderniseerimisfond peab olema üles ehitatud viisil, mis tagaks Eesti meetmete rahastuse võrreldavas või suuremas mahus praeguse perioodiga. Soovime näha, et rahastamisvahendite kasutuse otsustusõigus püsib liikmesriikides ja ei liigu Euroopa Liidu tasandile.	
--	---	--

	<u>Selgitus:</u> Eesti huvides on, et Moderniseerimisfond (MF) säiliks solidaarsusmehhanismina. Direktiivi ettepaneku sel kujul vastuvõtmise järel kaotaks Eesti riik olulise osa kehtival perioodil ette nähtud Moderniseerimisfondi rahastusest. Käesoleval perioodil 2024-2030 osaleb Eesti MF toetuse saaja liikmesriigina 4,5% HKS1 ühikute müügitulu kasutamisel. Eelnõu kohaselt osaleks Eesti järgneval perioodil 2031-2040 MF kaudu 2,0% müügitulu kasutamisel. MF ühikute müügikogus väheneb sellega 4/9-le praegusest. Arvesse tuleb võtta, et MF 2021-2030 perioodi mahus on Eesti direktiiviga määratud osakaal 2,78%, kuid tegelik osakaal 1,19%. Tegelik osakaal on väiksem, kuna MF esialgne maht suurenes läbi LR-de HKS müügikogustest osa juurde tõstmise (Eesti seda ei teinud, et tagada HKS müügitulu investeeringute suurem paindlikkus). Samas peab Eesti lähtuma oma seisukohtades direktiivi ettepanekus ette nähtud jaotusest. Praeguse ettepaneku kohaselt on Eesti proportsionaalselt kõige suurem kaotaja. Eesti osakaal langeb 2,78% (2021-2030) > 2,1% (2024-2030) > 1,62% (ligi 42% eelarvest võrreldes esimese perioodiga, ligi 23% võrreldes teise perioodiga). Vähenedes oleks suur mõju Eestis rahastatavatele või potentsiaalselt kavandatavatele kliimamõjude vähendamise projektidele, mis aitaksid tõsta Eesti ettevõtete konkurentsivõimet (nt taastuvenergia tootmine ja kasutamine, tööstuse energiatõhusus ja elektrifitseerimine). Nende projektide kavandamiseks ja elluviimiseks on oluline, et Eesti osakaal Moderniseerimisfondis jääks samaks või suureneks. Seose saab luua ettepanekuga vähendada kesksesse rahastusmehhanismidesse nagu IB planeeritavate ühikute mahtu, mis võimaldaks kasutada neid ühikuid näiteks Moderniseerimisfondis. Toetame Eesti laevaehitusele potentsiaalset kasu toovaid ettepanekuid. Tulenevalt merendussektori globaalsest iseloomust, tuleb Euroopa Liidu tasemel tehtud sammud viia kooskõlla IMO seatavate eesmärkidega ning ajaraamistikuga, et vältida Euroopa Liidu merendussektori konkurentsiolekorra halvenemist.	
--	---	--

	<u>Selgitus:</u> Arvestades rahvusvahelist olukorda ja mereteid pidi käivat kaubavahetust saame toetada lahendusi, mis muudavad ettevõtete konkurentsitingimused võrdsemaks ja tegutsemise turupõhisemaks. Euroopa Komisjoni ettepanekuga võib kaasneda positiivne mõju Eesti ettevõtetele merendussektoris. Merendusega seotud regulatsiooni laienemine HKS raames 400-5000 tonnaaziga laevadele loob hea potentsiaali Eesti laevachituse, retrofitingu ning rohelaendustega (targad navigatsioonilahendused, autonoomsed süsteemid jne) tegelevate ettevõtete vaatest. Kui ELi ülene laevatranspordi fookus suundub laevade heite vähendamisele, võib suurenev kvoodimõju tuua tellimusi Eesti ettevõtetele. Laevakütuste kasutuselevõtu kiirendamise puhul toetame eelise andmist Euroopa Liidus toodetud alternatiivkütustele. Küll aga tuleks analüüsida, kas väiksemamahuliste laevade hõlmamisega heitkogustega kauplemise süsteemi ei teki olukorda, kus alternatiivkütuse järel tekkiv nõudlus ei ületa ebaproportsionaalselt kütuse pakkumist. Toetame saarte ning jääklassilaevade erandi pikendamist. Eelistame, et vastav erand pikeneks 2040. aastani. Leiame, et Euroopa Liit peaks arvestama ka IMO seisukohtadega. Eestile tuleb läbirääkimistel taotleda erandeid, mis tagaksid põlevkiviõlitööstusele ja jäätmepõletusjaamadele etteaimatava tegevusruumi. <u>Selgitus:</u> Põlevkivisektor on Eestis koondunud Venemaa piirile ja on selles regioonis oluline tööandja. Sektoris on hõlmatud otse üle 4000 inimese, ent kaudselt üle 9000 inimese s.o ligi 10 protsenti kõigist Ida-Virumaa hõivatutest. Kuigi elektri tootmises on ka heide vähenenud, siis see tuleneb eelkõige põlevkivi väiksemast kasutamisest ehk põlevkivil põhinevad elektrijaamad ei ole pääsenud kõrgema hinna tõttu turule.	
--	---	--

	Olemasoleva tehnoloogia täiendamine tõenäoliselt olulist mõju heite vähendamisele ei oma, lahendus saab olla vaid uue tootmisvõimsuse loomine. CO2 püüdmine pole tänasel hinnatasemel mõistlik, lisaks puudub Eestis reaalne CO2 ladustamise võimalus. Tasuta kvootide kasutamist ka tulevikus (ilma tingimuslikkuseta) võib rõhuda toimepidevuse tagamisele – seni kuni pole alternatiivseid võimsusi, mis kriitilistes olukordades (ja ilma välisühendusteta) suudaksid tagada Eestis igal hetkel baasvõimsuse, tuleks jätta võimalus tasuta kvootide eraldamiseks. Põlevkiviõlitootmisesse on Eesti ettevõtted teinud pikaajalisi investeeringuid, äriplaanid arvestavad soetatud tehnoloogia elueaga. Seni on Eesti põlevkiviõlitööstuse ja energiasektori käitised saanud märkimisväärses mahu tasuta kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise ühikuid. Arvestades Eesti põlevkivisektori eripära ja nende mõju piirkonnale tuleks esmajärjekorras seista selle eest, et sektoril oleks võimalik kasutada tasuta heitkogustega kauplemise ühikuid. Toetame ka suunda, et rafineerimissektor jääks erandkorras investeeringutoetuste saajate ringi. Seda enam, et Euroopa Komisjon on Ukraina sõja tingimustes võtnud suuremaks geopoliitiliseks eesmärgiks vähendada sõltuvusi kolmandatest vaenulikest riikidest. Seetõttu tuleks õigusakti muuta nii, et oleks võimalik kasutada kasvuhoonegaaside kauplemisest saadud tulusid fossiilkütustega seotud uuteks investeeringuteks juhtudel kui julgeoleku, siseturvalisuse ja elutähtsate teenuste tagamiseks puuduvad kuluefektiivsed ja töökindlad alternatiivid või kui tehnoloogiliselt ei ole võimalik fossiilkütuseid vähese või nullheitega kütustega asendada. Jäätmepõletuse ja koospõletusjaamade käitiste puhul kehtestatakse erand, mis võimaldab käitised heitkogustega kauplemissüsteemist ajutiselt välja jätta.	
--	---	--

	Jäätmete põletamisel lisanduv CO₂ kulu mõjutab Iru elektrijaama kliente. Näeme, et Eesti kütistele annaks hingetõmbeaega, kui tingimuslikkuse kriteeriumina kustuks õigusaktist riikliku süsinikumaksu säte. Saame nõustuda ettepanekuga, et erandi rakendamise ajal jääb jäätmepõletus ja koospõletusjaamade kütistele kohustus heidet seirata ja sellest aru anda.	
Välisministeerium	Välisministeerium esitab Kliimaministeeriumile järgnevad seisukohad seoses Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi (ETS) muudatuse ettepanekutega, mille esitas Euroopa Komisjon 17. juulil 2026, et viia ETSi õigusraamistik vastavusse hiljuti jõustunud 2040. Aasta ELi kliimaeesmärgiga. 1. Välisministeeriumi hinnangul toetab heitkogustega kauplemise süsteemi kohandamine Eesti energia- ja seeläbi riiklikku julgeolekut. ETS on toonud kaasa EL süsinikuemissioonide vähenemise ning energiaspektori ülemineku puhtamale energiatootmisele. Eesti ja Euroopa energiapuulgeolek sõltub otseselt sellest, kui kiiresti suudetakse vähendada sõltuvust imporditud fossiilkütustest. Praegu pärineb suur osa ELi energia kogutarbimisest endiselt impordist, kusjuures fossiilkütused moodustavad impordis valdava osa. See muudab Euroopa haavatavaks geopoliitiliste kriiside, tarnehäirete ja energiahindade järskude muutuste suhtes. Nii Venemaa täiemahulise sõja algus Ukrainas 2022. aastal kui ka Iraani sõda ja Hormuzi väina sulgemine tõid kaasa energiahindade märkimisväärse tõusu. Euroopa Komisjoni hinnangul maksid EL liikmesriigid tänavu kevadel vedelkütuste ja gaasi eest kõrgemate energiahindade tõttu üle 50 miljardi euro enam. Vahendite ümbersuunamine kohaliku puhta energia ja salvestusvõimsuste toetamiseks aitab seega parandada energiapuulgeolekut, vähendab sõltuvusi ning võimaldab fossiilkütustele kuluvaid summasid kasutada muudeks eelarveprioriteetideks. ETS aitab seda suunda süsteemselt tugevdada, muutes fossiilkütustel põhineva tootmise järk-järgult vähem atraktiivseks ning suunates investeringuid taastuvenergiasse, elektrifitseerimisse ja energiatõhususse. Selle tulemus on suurem kodumaine energiatootmine ja väiksem vajadus osta energiat väljastpoolt ELi.	Arvestatud. Seisukohtades on läbivalt kajastatud EL HKS mõju energiapuulgeolekule ning väiksemate liikmesriikide eripäradele ja rahastuse paindlikkusele.

	Seetõttu tuleb ETSi ja selle muudatusettepanekut käsitleda mitte üksnes kliimapoliitika, vaid Euroopa energiajulgeoleku, strateegilise autonoomia ja välispoliitilise vastupanuvõime meetmena. Mida kiiremini liigub Euroopa puhtale kodumaisele energiale, seda vähem sõltub ta fossiilkütuste importijatest ning seda suurem on tema võimekus tegutseda välis- ja julgeolekupoliitikas iseseisvalt. Puhta energiatootmise ja tehnoloogiate arendamine ning välisinvesteeringute Eestisse meelitamine on ka väga oluline äridiplomaatia prioriteet. 2. Välisministeerium leiab, et ETS alusel toimivate olemasolevate või loodavate rahastute rahastamistingimustes tuleb arvestada ka väiksemate liikmesriikide eripärade ja huvidega. Oluline on tagada paindlikkus liikmesriikidele ETS tulude kasutamisel, mis võimaldaks liikmesriikidel endal sihitatult suunata võimalikult palju vahendeid sektoritesse ja lahendustesse, mis on kõige mõjusamad heitkoguste vähendamisel. Rahastute tingimused peaksid arvestama liikmesriikide tööstuse struktuuriga, et vältida kohustuslikku investeerimist sektoritesse, kus reaalsed alternatiivsed tehnoloogiad puuduvad või on investeeringute tegemine ebaotstarbekas.	
Keskkonnaamet	17.07. avaldas Euroopa Komisjon Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise esimese süsteemi (ELi HKS1) ülevaatamise ettepaneku paketi, et viia HKS1 õigusraamistik vastavusse hiljuti jõustunud 2040. aasta ELi kliimaeesmärgiga. Algatusega vaadatakse muuhulgas üle HKS1 ulatus, tasuta lubatud heitkoguse ühikute vähendamise tempo ja arvutusallused, HKS1 tulud ja nende jaotamine, sh seotud fondide tulevik ja uued rahastusallikad, tegeletakse CO₂ ühikute arvu ja hinnakujundamise ülevaatamisega stabiliseerimise eesmärgil, käsitletakse ELi HKS1 ja sarnaste rahvusvaheliste merendus- ja lennundussektori süsteemide koostoimet ning sektorites kestlike kütuste kasutuselevõtu toetamist, täpsustatakse süsiniku kogumise, kasutamise ja ladustamise reegleid, lihtsustatakse seire-, aruandlus- ja tõendamiskohustusi. Keskkonnaamet esitab oma seisukohad ja tähelepanekud Euroopa Komisjoni 17.07. avaldatud ELi HKS1 direktiivi muutmise ettepaneku kohta. Juhime tähelepanu, et Keskkonnaamet rakendusametuseks lähtub seisukohtade esitamisel eelkõige	Arvestatud suures osas. Seisukohtades kajastuvad halduskoormuse vähendamine, õigusselgus, lineaarse vähendamise faktori sujuvamaks muutmine, rahvusvahelised krediidid, heitkoguse ühikuhinna stabiilsus ja prognoositavus, dekarboniseerimiskavade proportsionaalsus, rahastusvahendite kasutatavus, aruandlussüsteemide lihtsustamine, olemjäätmete põletamise, jääklassi laevade erandi pikendamine, SMAP rakendamine ning

	Keskkonnaametit ja ELi HKS1 osalisi otseselt puudutavatest ettepanekutest, mis tähendab, et fonde, rahastusallikaid jm süvitsi ei puuduta. Läbivad põhimõtted: - Halduskoormuse vähendamine/mittesuurendamine ja piisavate ressursside olemasolu pädevatele asutustele ELi HKS1 muudatused ei tohiks oluliselt tõsta HKS1 osaliste halduskoormust ega liikmesriikide pädevate asutuste halduskoormust ja töökoormust. Uute nõuete seadmisel tuleks hinnata nende haldusmõju ja vältida dubleerivat andmekogumist, aruandlust ja menetlusi. Võimaluse korral tuleks eelistada olemasolevate andmete ja süsteemide kasutamist ning vältida uute süsteemide loomist ja andmete mitmetele asutustele esitamist. Lisanduvate nõuete kehtestamisel tuleks alati põhjalikult hinnata nende mõju pädevate asutuste halduskoormusele ja töökorraldusele ning tagada, et uute kohustuste täitmiseks on olemas piisavad inim-, aja- ja tehnilised ressursid. Tuleb vältida olukorda, kus uute ülesannete lisandumine suurendab märkimisväärselt menetluste mahtu ja mõjutab olemasolevate ülesannete täitmist negatiivselt. - Läbirääkimistega mittekiirustamine ja põhjalik mõjuanalüüs Kuna Euroopa Komisjoni välja pakutud muudatused ei ole väikesed tehnilised süsteemi toimimist parandavad muudatused, vaid suured, põhimõttelised muudatused, mis mõjutavad nii tööstussektorit, lennundust ja merendust ning lisaks ka HKSist tulenevat hinnasignaali, mitmeid fonde jne, siis on oluline põhjalikult analüüsida mõju tervikuna ning selleks võib olla vaja pikemat ajaperioodi kui hetkel võimalik paistab olevat. - Direktiivi muudatused vs delegeeritud aktide väljatöötamine	merenduse MRV/HKS/FuelEU aruandluse lihtsustamise vajadus. Läbirääkimiste tempo osas eelistame samuti mõistlikku tempot, kuid praktikas peame lähtuma töögruppide ajakavast. Artikkel 10a lg 3c, tasuta eraldatavate ühikute eraldamise tähtaja ning ERT kasutamise osas hoiame teemat fookuses, kuid eraldi seisukohta ei lisa. EL HKS merenduse laiendamise osas näeme, et see tuleks tugevamalt siduda IMO otsustega, MRV jt merenduse täpsustused esitame küsimustena töögrupis.
--	---	---

Leiame, et on oluline, et just nimelt direktiivis saaks paika võimalikult selge õiguslik raamistik ja võimalikult vähe olulisi detaile jääks delegeeritud akti tasandile, ehk et delegeeritud aktis täpsustatakse vaid tehnilisi detaile.

Seisukohad paiksete käitiste käitajaid puudutavate sätete kohta

Keskkonnaamet toetab ELi HKSi lineaarse vähendamisteguri ülevaatamist selliselt, et ELi HKSi käitajatele jätkuks tasuta eraldatavaid lubatud heitkoguse ühikuid (LHÜsid) kauemaks kui seni kehtinu järgi võimalik oleks olnud.

Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et rahvusvaheliselt kaubeldavate kasvuhoonegaaside ühikute kasutusele võtmine peab olema põhjalikult läbi töötatud ning tagama selle, et heide on kolmandas riigis tegelikult vähendatud, et ei esineks topelt arvestust ning et loodav süsteem võimaldaks pädevatel asutustel hinnata nende ühikute päritolu ja kvaliteeti. Lisaks tuleks hinnata rahvusvaheliste ühikute odavama hinna mõju ELi HKSi käitajate poolt tehtavate investeerimisvõimaluste suhtes ehk et kas see ei või teatud tingimustel viia selleni, et ELi HKSi käitajad lükkavad investeringute tegemist edasi, kuna rahvusvahelisi ühikuid on odavam osta.

Keskkonnaamet leiab, et turustabiilsusreservi muudatused, mis jätavad turule rohkem LHÜsid, on tervitatavad, sest pakkumise suurenedes peaks ka LHÜde hind langema. Kui samal ajal laiendatakse HKSi aga uutele sektoritele, siis ei pruugi oodatav mõju hinnale olla väga suur. Käitajad on ELi HKSi toimimise suure puudusena välja toonud, et LHÜde hind ei ole piisavalt prognoositav, mistõttu usub ka Keskkonnaamet, et võimaluse korral peaksid turustabiilsusreservi toimimise muutmise ettepanekud seda teemat adresseerima, kuid samal ajal peaks vältima üleliigset sekkumist turu toimimisse.

Keskkonnaamet on skeptiline tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise tingimuslikkuse osas. Saame ettepanekust aru, et see tähendab, et kõikide käitiste jaoks muutuksid dekarboneerimisse investeerimise kavad kohustuslikuks, mis tähendaks

	märkimisväärset lisatööd nii käitajatele, tõendajatele kui pädevatele asutustele. Kuna juba praegu on lubatud heitkoguse ühikutega seonduv üpriski keeruline – käitajad esitavad võrdlusandmete aruanded ning iga-aastaseid tootmistaseme aruandeid ja osa käitajad (küll mitte Eestis) ka kliimaneutraalsuskavasid, siis on hetkel raske näha, kuidas siia suhestuks veel üks täiendav tingimuslikkus. Keskkonnaamet näeb riski, et pädeva asutuse jaoks on see suur lisanduv koormus, kui võtta arvesse, et EK ettepaneku kohaselt on just pädev asutus see, kes peab kinnitama, kas kava on piisav ja kellel on lõplik sõna selle osas, kas tehtud investeeringute tulemusena heide tõesti vähenes. Keskkonnaameti hinnangul on oluline arvesse võtta, et liikmesriikide pädevatele asutustele sellistes küsimustes tõlgendamisruumi ja kinnitamise jätmine loob suure tõenäosusega olukorra, kus liikmesriigid tõlgendavad reegleid erinevalt, ehkki ELi HKS peaks olema ELis ühetaoliselt rakendatud ja ELi HKSi osalised saama ühetaolise kohtlemise. Sama juhtus ka tootmistaseme aruannetes energiatõhususega seotud hindamisega, kus mõni aeg pärast reegli tutvustamist selgus, et liikmesriigid lahendavad sarnaseid olukordi erinevalt ja mille tulemusena EK otsustas senist lähenemist ja reegleid muuta konkreetsemaks. Seega juhtumipõhine hindamine on vaja viia miinimumini, et halduskoormust ja võimalike vaidluste tekkimise tõenäosust maksimaalselt vähendada. Eeltoodust tulenevalt võiks kaaluda liikmesriikide kinnitamise asemel ka EK poolset kinnitamist. Keskkonnaamet eelistaks, et ELi HKSi direktiivis oleks välja toodud, kes on need art 10a p 3c sätestatud “low-carbon installations”, kellele dekarboniseerimise kava koostamise ja esitamise nõue ei kehti. Lisaks toob Keskkonnaamet välja, et kui vaadata 2025. aasta HKSi heidet, siis oli 21 käitist (nende hulgas ka need, kes alates 01.01.2026 on HKSist välja arvatud), kelle heide oli alla 2 000 tonni CO₂ ning meie hinnangul on kõikidele HKSi käitistele (nii väikestele kui suurtele) samasuguste nõuete kehtestamine dekarboniseerimise investeerimise kavade näol ebaproportsionaalne ja võimaluse korral peaksid olema väikestele käitistele erandid ja/või lihtsustused. Kui tingimuslikkuse reegel jääb, siis peavad olema kehtestatud erandid olukordadeks, kus investering on küll tehtud, kui käitajast mitteolenevatel põhjustel ei ole kaasnenud heite	
--	--	--

	oodatud vähenemist. Samuti on vaja reguleerida protsess olukordades, kus investeringud on väga pikaajalised. Oluline on teada, milline on omaosaluse määr ja tagada selle motiveeriv määr. Keskkonnaametile jääb selgusetuks art 10a lg 3c sätestatu, mille kohaselt pädev asutus peaks teatud juhtudel nõudma käitajalt hüvitist ning kui käitaja hüvitist ei tasu, siis peaks pädev asutus vähendama järgmistel aastatel tasuta eraldatavate lubatud heitkoguse ühikute hulka, ent kui käitaja on osaliselt või tervikuna tootmise väljapoole ELi viinud ja lubatud heitkoguse ühikute eraldamine on toimunud tootmistaseme aruannete põhjal, ei ole käitise tootmistase ELis enam endisel tasemel ja eraldatavate lubatud heitkoguse ühikute maht väheneb, mis tähendab, et nende allesjäävate lubatud heitkoguse ühikute mitteeraldamise arvelt ei pruugi olla võimalik katta hüvitise mittetasumist. Keskkonnaameti hinnangul on vajalik suurema õigusselguse loomine tasuta ühikute eraldamisega seotud protsessis. Seega teeme ettepaneku, et direktiivis peaks sisalduma sätted selle kohta, millise tähtaja jooksul peaks Euroopa Komisjon menetlema võrdlusandmete aruandeid ja tootmistaseme aruandeid. Praegu on olnud nii 2019. aastal kui ka 2024. aastal esitatud võrdlusandmete aruannetega olukord, kus ei pädevad asutused ega käitajad tea, kui kaua menetlusprotsess Euroopa Komisjonil aega võib võtta. Sellest tulenevalt on raske planeerida tegevusi ning ei ole võimalik teada, kas lubatud heitkoguse ühikute eraldamine toimub tähtaegselt või mitte. Nii 2021. aastal kui ka 2026. aastal ei ole tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamine tähtaegselt toimunud, sest Euroopa Komisjoni menetlusprotsessid on väga pikad ja planeeritud ajakava nihkunud. Seega puudub käitajate jaoks õigusselgus ning käitajatel on väga raske teha investeerimis- ja finantsotsuseid. Keskkonnaamet näeb kasu, mida tööstuse dekarboniseerimise rahastu kaasa võib tuua oma suurest mahust (100 miljardit eurot) tulenevalt, kuid „kes ees, see mees“ põhimõte ei pruugi olla Eestile meie väiksuse tõttu kõige kasulikum. Võimaluse korral võiks kaaluda riikidele kindlate osakaalude tekitamist, millele neil õigus on ja nende mittekasutamise korral võiksid minna need summad nõ üldisesse potti tagasi. Keskkonnaameti hinnangul tuleks enne riiklike seisukohtade kujundamist teha eeltööd võimalike investeringute osas,	
--	---	--

	mida Eesti turuosalisel kaaluvad ja peavad võimalikuks ning seejärel veenduda, et Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt neid ka abikõlblikuks peetakse. Kuna meie ettevõtted on suurriikide omadega võrreldes väiksemad, siis võib eduka projekti koostamine kauem võtta ja seepärast võiks võimaluse korral juba olla rahastatud ka taotlusvoorule eelnevad tegevused, mis on seotud nt tasuvusanalüüside koostamisega jne. Kindlasti on oluline, et oleks mõistlikult reguleeritud olukord, kus Eesti enampakkumistulust suunatakse vahendid rahastusse ehk et Eesti riigi tulu väheneb, aga näiteks lõpuks ei saa ükski Eesti projekt sellest rahastust kasu. Kui luuakse uus rahastu innovatsioonifondi ja moderniseerimisfondi kõrvale ning lisaks on ka riigil kohustus 50% vahenditest suunata tagasi HKSi heite vähendamisse, siis leiame, et on äärmiselt oluline seda terviklikult vaadata, et tekiks arusaam, millised projektid kuhu paremini sobituvad mh konkurentsivõime aspektist lähtuvalt. Keskkonnaamet teeb ettepaneku, et paiksete käitiste käitajate pädevale asutusele esitatavad kavad ja aruanded oleksid võimalikult suures mahus Euroopa Komisjoni arendatud aruandlussüsteemis EU ETS Reporting Tool (ERT). Hetkel on ERTis seirekavad, heitkoguse aruanded, heitkoguse aruannete tõendamisarauanded ja parandusaruanded. Keskkonnaameti hinnangul võiks ERTil olla võimekus vastu võtta ka tootmistaseme aruandeid, seiremetoodikakavasid, võrdlusandmete aruandeid, võrdlusandmete aruannete tõendamisarauandeid, uue tulija aruandeid ja uue tulija aruannete tõendamisarauandeid. ERT võeti kasutusele 2021. aastal ja seda on aastatega pidevalt täiendatud. ERTi suurimateks plussideks on vormide versioonide jälgitavus, võrreldavus ja see, et vormid asuvad ühes kohas. Kui käitaja soovib pädeva asutuse konsultatsiooni vormi täitmise osas, siis piisab mustandi olekus oleva vormi jagamisest pädeva asutusega (tuleb teha ERTis hiireklikk teatud väljal) ja pädeva asutuse esindaja saab samal ajal ERTi sisse logides seda vormi vaadata, st puudub vajadus e-kirja teel dokumentide saatmiseks. Mitmed liikmesriigid on töögruppide kohtumistel teinud Euroopa Komisjonile ettepaneku ERTi laiendamiseks, kuid seni ei ole Euroopa Komisjon selle laiendamist lubanud. ERTi kasutamine on liikmesriikidele tasuta.	
--	--	--

Keskkonnaameti jäätmebüroo näeb HKSi laiendamisel jäätmepõletusele probleemkohana seda, et seeläbi tõuseb põletuse hind ning võib suureneda ladestamisele suunatavate jäätmete kogus.

Seisukohad laevandusettevõtjaid puudutavate sätete kohta

Keskkonnaamet toetab MRV ja ELi HKSi kohaldamisala laiendamist väiksematele laevatüüpidele, eeldusel, et sellega kaasnevad proportsionaalsed ja võimalikult lihtsustatud seire-, aruandlus- ja tõendamisnõuded (MRV). MRV kohaldamisalasse lisanduksid ettepaneku kohaselt 400-4999 GT naftatankerid, kemikaalitankerid, gaasitankerid, LNG-tankerid, ro-pax-laevad ja reisilaevad; 400-4999 GT üldkauba- ja avamerelaevad kuuluvad MRV kohaldamisalasse juba alates 2025. aastast.

Euroopa Komisjoni analüüsi kohaselt tekitasid kõik 400-4999 GT laevad 2023. aastal ligikaudu 19 Mt CO₂e ehk 15% MRV raames raporteeritud merenduse koguheitest. Kui sellest jätta välja väiksemad üldkauba- ja avamerelaevad, mis kuuluvad MRV kohaldamisalasse juba alates 2025. aastast, moodustasid ülejäänud väiksemad laevatüübid ligikaudu 11,32 Mt CO₂ ehk 8,9% MRV merenduse koguheitest. Seega võimaldaks MRV kohaldamisala laiendamine katta täiendava arvestatava osa merenduse heitest.

Euroopa Komisjoni ettepanek näeb ette ka ELi HKSi kohaldamisala laiendamise alates 2031. aastast 400-4999 GT üldkauba-, avamere-, naftatankeri-, kemikaalitankeri-, gaasitankeri- ja LNG-tankeri kategooriatele. Väiksemate ro-pax- ja reisilaevade HKSi hõlmamist ettepanek seejuures ette ei näe. Euroopa Komisjoni mõjuhinnangu andmete põhjal moodustaksid ettepanekuga HKSi hõlmataavad väiksemad (400-4999 GT) üldkauba-, avamere- ja tankerilaevad ligikaudu 9,2 Mt CO₂e ehk suurusjärgus 10,7% 2023. aasta HKSi geograafilisele ulatusele vastavast merenduse heitest.

Ka Eesti 2025. aasta andmed näitavad, et alla 5000 GT laevade heide ei ole marginaalne. Eesti haldusalas olevate laevade ligikaudu 696,5 tuhande tonni suurusest MRV koguheitest moodustas 65 alla 5000 GT laeva heide ligikaudu 221,6 tuhat t CO₂e ehk 31,8%. ELi HKSi geograafilisele ulatusele vastavast ligikaudu 655,5 tuhande tonni suurusest heitest

	moodustas nende laevade osa ligikaudu 32,5%. Viimast ei saa käsitleda nende laevade 2025. aasta HKS kohustusena, kuid see annab indikatsiooni väiksemate laevade võimalikust osakaalust HKSi kohaldamisala laiendamisel. Keskkonnaameti hinnangul toetavad nii Euroopa Komisjoni mõjuhinnangu kui ka Eesti andmed valitud väiksemate laevatüüpide HKSiiga hõlmamist, kuna sellega on võimalik katta täiendav arvestatav osa merenduse heitest. Kohaldamisala laiendamine aitaks ühtlasi vähendada 5000 GT künnisest tulenevat erinevat regulatiivset kohtlemist ja võimalikku konkurentsimoontonutust suuremate, juba HKSiiga hõlmatud laevadega. Samas tuleb kohaldamisala laiendamisel säilitada tasakaal täiendavalt kaetava heite ning ettevõtjatele, töendajatele ja haldavatele asutustele tekkiva halduskoormuse vahel. Kohaldamisala laiendamisega kaasnevat haldusmõju tuleb siiski eraldi hinnata. THETIS-MRV andmetel on Eestile praegu omistatud 22 laevandusettevõtjat, sh nii Eestis kui ka kolmandates riikides registreeritud ettevõtjaid. Kohaldamisala laiendamisel võib Keskkonnaameti haldusallas kuuluvate laevade ja ettevõtjate arv suureneda nii juba Eestile omistatud ettevõtjate laevastikku lisanduvate uute 400-4999 GT laevade kui ka Eestile omistatavate uute laevandusettevõtjate tõttu. 2025. aasta andmetel oli Eestile omistatud 65 alla 5000 GT laeva, millest valdava osa moodustasid üldkauba- ja avamerelaevad, mis kuuluvad juba MRV kohaldamisalasse. Seetõttu tuleb haldusmõju hindamisel eristada juba MRVga hõlmatud laevu, millele lisanduvad HKSi kohustused, uusi MRV ja HKSi kohaldamisalasse lisanduvaid laevu ning täiesti uusi Eestile omistatavaid laevandusettevõtjaid. Kohaldamisala laiendamisega võib eelkõige suureneda seirekavade heakskiitmise ja nõuete täitmisega seotud töökoormus. Ettepaneku kohaselt ühendatakse senised MRV ja FuelEU Maritime seirenõuded ühte MRV seirekavasse, mis hakkab sisaldama nii kasvuhoonegaaside heite seireks kui ka energiakasutuse, well-to-wake heite ja FuelEU Maritime nõuete täitmiseks vajalikku teavet. MRV määrase ettepaneku kohaselt peavad ettevõtjad esitama hiljemalt 1. aprilliks 2029 haldavale asutusele töendaja poolt nõuetele vastavaks hinnatud seirekava iga MRV kohaldamisalasse kuuluva laeva kohta ning haldav asutus peab need heaks kiitma hiljemalt 31. detsembriks 2029. Keskkonnaamet juhib	
--	---	--

	tähelepanu, et ettepaneku sõnastuse kohaselt näib uus heakskiitmise kohustus hõlmavat ka laevu, mille seirekavad on kehtiva korra alusel juba heaks kiidetud. Kui ettepaneku eesmärk on nõuda ka juba heakskiidetud seirekavade uut heakskiitmist, võib see põhjustada haldavatele asutustele 2029. aastal märkimisväärse täiendava töökoormuse. Keskkonnaamet peab vajalikuks, et kohaldamisala laiendamise mõju hindamisel arvestataks sellest tuleneva võimaliku täiendava ressursivajadusega, eelkõige seirekavade heakskiitmise, aruandluskohustuste täitmise järelevalve ja muude haldava asutuse ülesannete suurenemise tõttu. Samuti toetab Keskkonnaamet võimalust kehtestada 400-4999 GT laevadele lihtsustatud seirenõuded, mis vähendaksid ettevõtjate, tõendajate ja haldavate asutuste töökoormust, säilitades samal ajal MRV raames kogutavate ning ELi HKSi ja FuelEU Maritime rakendamiseks vajalike seireandmete kvaliteedi. Keskkonnaamet toetab merenduse seire-, aruandlus- ja tõendamiskohustuste lihtsustamist ning ELi HKSi, MRV ja FuelEU Maritime süsteemide paremat omavahelist ühildamist. Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt muutuks MRV ELi HKSi ja FuelEU Maritime ühise seire- ja aruandlutsükli aluseks ning sama laeva kohta vajalikud andmed kogutaks võimalikult suures ulatuses ühe korraga. Keskkonnaameti hinnangul tuleb muudatuste rakendamisel tagada, et „monitoring and reporting only once“ põhimõtte vähendaks ka praktikas dubleerivat andmete esitamist ja kontrollimist ega looks olemasolevate kohustuste asemele uusi paralleelseid töövooge. Kuna ettepaneku määruse (EL) 2015/757 artikli 11 kohaselt muutub MRV aruande sisu senisest oluliselt ulatuslikumaks, peab süsteemide ühildamise tulemusel vähenema ettevõtjate, tõendajate ja haldavate asutuste töökoormus ka tervikuna. Vastasel juhul ei saavutaks muudatus kavandatud lihtsustamise eesmärki. Keskkonnaamet teeb ettepaneku kasutada seire- ja aruandluse ühildamisel võimalikult suures ulatuses THETISE automatiseeritud kontrolle ja arvutusloogikat. Eelkõige võiks süsteem laeva reise ja sadamakülastuste andmete põhjal automaatselt määrata, millises ulatuses kuulub konkreetne reis ELi HKSi või FuelEU Maritime kohaldamisalasse ning kas asjaomase reisi heidet või energiakasutust tuleb arvestada 100% või 50% ulatuses. See	
--	---	--

vähendaks ettevõtjate ja tõendajate käsitööd ning andmete valesti klassifitseerimisest tulenevate vigade riski. Sellise automatiseerimise vajadusele juhiti tähelepanu ka 13.08.2026 toimunud Eesti merendussektori HKSi direktiivi muudatuse ettepanekute arutelul.

Keskkonnaamet juhib eraldi tähelepanu Euroopa Komisjoni ettepanekus sätestatud aruandlustähtaegade omavahelisele loogikale. Ettepaneku kohaselt tuleb nii MRV aruanne kui ka selle andmetel põhinev FuelEU *Compliance Balance report* esitada tõendajale tõendamiseks hiljemalt 28. veebruariks. Samas peab tõendaja *Compliance Balance report*'i kontrollimisel tuginema muu hulgas tõendatud MRV aruande andmetele. MRV aruande tõendamine tuleb lõpule viia 31. märtsiks ning samaks ajaks tuleb ELi HKSi kohaldamisalasse kuuluvate ettevõtjate puhul lõpule viia ka ettevõtte tasandi HKSi aruandlus.

Keskkonnaamet teeb ettepaneku vaadata FuelEU *Compliance Balance report*'i esitamise ja tõendamise tähtajad üle selliselt, et aruandlustersükkel võimaldaks kõigepealt lõpetada MRV aruande tõendamise ning seejärel selle andmetel põhineva *Compliance Balance report*'i lõpliku kontrollimise ja tõendamise. See on oluline ka tõendajate töökoormuse seisukohalt, kuna vastasel juhul koonduvad mitme omavahel seotud aruande tõendamiskohustused väga lühikesele ajavahemikule. Ühe võimalusena võiks *Compliance Balance report*'i tõendamise tähtaega nihutada ning vajaduse korral kohandada sellele vastavalt ka järgneva FuelEU menetlustähtaegu. Ettepaneku praeguse sõnastuse järgi tuleb nõuetekohaseks tunnistatud *Compliance Balance report* FuelEU andmebaasi kanda juba 31. Märtsiks.

Keskkonnaamet palub täpsustada uue MRV määruse artiklis 4a sätestatud haldava asutuse kohustuste ulatust. Sätte kohaselt peab haldav asutus tagama, et tema vastutusalasse kuuluvad laevandusettevõtjad täidavad artiklites 4-12 sätestatud kohustusi iga kohaldamisalasse kuuluva laeva suhtes. Ettepanekust ei selgu üheselt, kas haldavalt

	asutuselt eeldatakse eelkõige kohustuste täitmise administratiivset järelevalvet (nt seirekava, tõendatud aruannete ja muude nõutud dokumentide olemasolu ning õigeaegse esitamise kontroll) või ka tõendaja poolt tõendatud ja nõuetele vastavaks tunnistatud MRV aruannete täiendavat sisulist kontrolli. Küsimus on oluline ka seetõttu, et MRV määruse uue artikli 17 lõike 3a kohaselt peab haldav asutus MRV aruandes väärkajastamiste, mittevastavuste või valearvutuste tuvastamisel võtma tagasi asjaomase laeva MRV nõuetele vastavuse dokumendi, teavitama ettevõtjat ning eemaldama dokumendi süsteemist. Samal ajal sätestavad artiklid 13-15 tõendaja ülesandena seirekava ja MRV aruande nõuetele vastavuse ning esitatud andmete usaldusväärsuse, tõepärasuse, täpsuse, täielikkuse ja järjepidevuse sisulise kontrolli. Keskkonnaamet peab seetõttu vajalikuks haldava asutuse ja tõendaja ülesannete selget piiritlemist ning täpsustamist, millist kontrolli eeldatakse haldavalt asutuselt artikli 4a sätestatud kohustuse täitmiseks. Vältida tuleks olukorda, kus pädevalt asutuselt nõutakse tõendaja poolt juba tehtud sisulise kontrolli kordamist. Nõude rakendamine peaks olema liikmesriikides ühetaoline ega tohiks kaasa tuua ebaproportsionaalset täiendavat halduskoormust. Keskkonnaamet peab oluliseks, et kohaldamisala laiendamise tulemusena lisanduvate laevandusettevõtjate haldavale liikmesriigile omistamine toimuks võimalikult automatiseeritult ja üheselt määratletud kriteeriumide alusel. Uus MRV artikkel 4a seob MRV haldava asutuse määramise ELi HKSi direktiivi artiklis 3gf sätestatud süsteemiga, mille kohaselt omistatakse haldavale liikmesriigile laevandusettevõtja, mitte üksik laev. ELis registreeritud ettevõtja puhul on haldavaks liikmesriigiks ettevõtja registreerimisriik, kolmandates riikides registreeritud ettevõtjate puhul lähtutakse HKS direktiivi artiklis 3gf sätestatud kriteeriumidest, sh ettevõtja laevade sadamakülastustest ning teatud juhtudel esimesest kohaldamisalasse kuuluvast	
--	--	--

	sadamakülastusest. Seetõttu võivad Eesti haldava asutuse vastutusalasse kuuluda ka väljaspool Eestit registreeritud laevandusettevõtjad. Kohaldamisala laiendamisel võivad juba Eestile omistatud ettevõtjate laevastikku lisanduda uued kohaldamisalasse kuuluvad laevad ning Eestile võidakse omistada ka täiesti uued laevandusettevõtjad. Keskkonnaamet peab seetõttu oluliseks, et uute ettevõtjate omistamise protsess, sh ettepanekus teatud juhtudeks ette nähtud EMSA kaudu omistamine, ei tekitaks ettevõtjatele ega liikmesriikide haldavatele asutustele täiendavat käsitsi tehtavat halduskoormust ning et omistamisega seotud teabevahetus toimuks võimalikult automatiseeritult olemasolevate süsteemide kaudu. Keskkonnaamet peab oluliseks, et valitsuse omandis või käitatavate mitteärilisel eesmärgil kasutatavate laevade erandi ulatus oleks samuti üheselt mõistetav. Ettepanek seob erandi konkreetse tegevusega ehk MRV määrust ei kohaldata heitele ja energiakasutusele, mis tekib valitsuse omandis või käitatava laeva üksnes mitteärilisel eesmärgil kasutamise käigus. Rakendamisel peab olema üheselt määratud, kuidas käsitleda laevu, mida kasutatakse erinevatel perioodidel või reisidel nii avalike ülesannete täitmiseks kui ka ärilisel eesmärgil, ning milliste kriteeriumide alusel eristatakse kommerts- ja mittekommertstegevust. Õigusselgust on vaja ka olukorras, kus avalikku ülesannet täidab eraomandis olev laev riigiga sõlmitud lepingu alusel, nt osutades riigile jäämurdmisteenuks. Sellisel juhul peaks olema üheselt selge, kas ja millistel tingimustel saab konkreetset tegevust käsitleda valitsuse nimel toimuva mitteärilise kasutamisenä ning kas erandit hinnatakse laeva omandi, käitamise, konkreetse tegevuse eesmärgi või nende kombinatsiooni alusel. Keskkonnaamet toetab jääklassiga laevade ELi HKSi erandi pikendamist vähemalt 2035. aasta lõpuni. Erand on Eesti jaoks oluline tulenevalt Läänemere talvise navigatsiooni eripärast ning jääklassiga laevade vajadusest aastaringse ühenduvuse tagamisel. Arvestades, et jääoludes navigeerimisega kaasneb objektiivselt suurem	
--	---	--

	energiavajadus ja sellest tulenev täiendav heide, võiks kaaluda ka pikemaajalist lahendust, mille puhul erand ei oleks seotud üksnes kindla lõpptähtajaga. Keskkonnaamet toetab põhimõtteliselt kestlike merenduskütuste ja heitevabade tehnoloogiate kasutuselevõtu soodustamist, arvestades nende jätkuvalt kõrgemat maksumust võrreldes fossiilkütustega ning FuelEU Maritime määrusest tulenevaid järjest rangemaid heitemahukuse vähendamise nõudeid. Seejuures tuleb tagada toetuskeemi kooskõla FuelEU Maritime nõuetega ning vältida sama tegevuse ülemäärast või topelttoetamist. Keskkonnaamet peab oluliseks, et toetuskeemi rakendamisel oleks selgelt määratletud liikmesriikide ja pädevate asutuste ülesanded ning menetluskord. Ettepaneku kohaselt eraldavad liikmesriigid laevandusettevõtjatele toetuseks ette nähtud lubatud heitkoguse ühikuid, kuid menetluse täpsemad reeglid kehtestatakse hiljem. Võimalike uute menetlus- ja kontrolliülesannete puhul tuleks võimalikult suures ulatuses kasutada MRV ja FuelEU Maritime raames juba kogutavaid ja tõendatud andmeid ning vältida täiendava halduskoormuse tekitamist. Samuti peaksid abikõlblike kütuste ja tehnoloogiate määratlused olema piisavalt laiad ja tehnoloogianeutraalsed, et põhjendamatult ei jääks välja merenduses reaalselt kasutatavad kestlikud kütused.	
Keskkonnaagentuur	Keskkonnaagentuur toetab heitkogustega kauplemise süsteemi jätkamist ja algatusega kavandatavaid muudatusi, et tagada kasvuhoonegaaside ja muude saasteainete heite jätkusuutlik, paindlik ning sektorite ja riikide eripärasid arvestav vähendamine energeetika-, tööstus- ja transpordisektoris. Leiame, et nimetatud sektorites heite vähendamiseks on vajalik meetme rakendamine. Seejuures ei tohiks tekkida olukorda, kus heite vähendamise asemel kujuneb sektoritel ootus kompenseerida ebapiisavat heite	Arvestatud. Seisukohtades on rõhutatud, et EL HKS peab jätkama heite vähendamise instrumendina ning rahvusvaheliste ühikute või maakasutussektori süsiniku sidumise kasutamine ei

	vähendamist suures ulatuses maakasutus- ja metsandussektori süsiniku sidumise või rahvusvaheliste CO ₂ ühikutega.	peaks kompenseerima sektori heite vähendamise eesmärgi saavutamist.
Amisco AS	1. 400–5000 GT segalastilaevade kaasamine HKSi Toetame 400–5000 GT segalastilaevade HKSi alla toomist, et vähendada praegu eksisteerivat konkurentsimoonutust erineva suurusega, kuid samadel turgudel tegutsevate laevade vahel. Kohaldamisala osas tuleks teha võimalikult selge ja lõplik otsus, et ettevõtetal oleks võimalik pikaajalisi investeeringuid ja laevastiku arendamist planeerida kindlas ja etteaimatavas regulatiivses keskkonnas. 2. MRV ja FuelEU Maritime andmete ning verifitseerimise ühtlustamine Toetame MRV ja FuelEU Maritime seire, raporteerimise ning verifitseerimise võimalikult ulatuslikku ühtlustamist. Eesmärk peaks olema lahendus, kus ettevõtte esitab ühe kvaliteetse ja kontrollitud andmestiku, mille põhjal täidetakse MRV, HKSi ja FuelEU Maritime kohustused. See vähendaks dubleerivat tööd nii laevandusettevõtete kui ka tõendajate jaoks ning aitaks vältida olukorda, kus samu lähteandmeid kontrollitakse erinevate regulatsioonide raames korduvalt. Samas peab ajakava tagama tõendajatele piisava aja andmete sisuliseks ja kvaliteetseks kontrollimiseks ning selleks võiks tähtaegu pikendada 30 päeva võrra. 3. MRV kohustuse laiendamine täiendavatele 400–5000 GT laevatüüpidele Toetame MRV raporteerimiskohustuse laiendamist alates 2029. aastast täiendavatele 400–5000 GT laevatüüpidele. Erinevate, samas suurusvahemikus ja samadel turgudel tegutsevate laevatüüpide erinev kohtlemine ei ole põhjendatud. Võimalikult ühtne raporteerimiskohustus parandab süsteemi läbipaistvust, vähendab regulatiivseid erisusi ning loob aluse erinevate laevatüüpide võrdsemaks kohtlemiseks ka tulevastest kliimameetmetes. 4. Jäähklassi laevade erand	Arvestatud osaliselt. Arvestatud on vajadusega säilitada laevandussektori konkurentsivõime ning vältida haldus- ja finantsilist topeltkoormust ELi ja Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO) meetmete vahel. MRV ja FuelEU Maritime andmete ühtlustamist toetame aruandlussüsteemi üldise lihtsustamisega. Rõhutame, et tähtajad peavad omavahel ühilduma ja jätma tõendajatele piisavalt aega andmete kontrollimiseks. Seisukohtades kajastub jääklassiga laevade erandi pikendamine ja jääs navigeerimise eraldi arvestuse vajadus. Toetusmehhanismide osas on arvestatud nõudega tagada ettevõtetele toetusotsus enne investeeringu tegemist. Lisaks on positsioonidesse lisatud toetus direktiivi (EL) 2018/2001 lisa IX osa B kütuste kasutamisele üleminekuperioodil. Osaliselt on arvestatud 400–4999 kogumahutavusega laevade HKSi

	Leiame, et jääklassi laevadele ette nähtud HKSi erand peaks olema püsiva iseloomuga ning sellele ei peaks rakendama automaatset lõpptähtaega. Jääklassist tulenev täiendav energiakulu on seotud laeva konstruktsiooni, suurema massi ning jääoludes opereerimiseks vajalike tehniliste lahendustega ning ei ole ajutise iseloomuga. Jääklassiga laevad jäävad ka tulevikus võrreldavate tavalaevadega võrreldes energiamahukamaks, kuid samal ajal on nende kasutamine vajalik regulaarse laevaliikluse ja kaubavedude tagamiseks piirkondadesse, kus esinevad talvised jääolud. Erandi suurust ja arvutusmetoodikat võib tehnoloogia arengust lähtudes perioodiliselt üle vaadata, kuid jääklassiga seotud püsivat lisakoormust arvestav põhimõte peaks säilima. 5. IMO Net-Zero Framework ja topeltkoormuse vältimine IMO Net-Zero Framework'i rakendamisel ei tohiks tekkida olukorda, kus ülemaailmsele IMO süsteemile lisanduvad täies mahus ka EL HKSi ja FuelEU Maritime'i kohustused ning sama heitkoguse või kütuse kasutamisega seotud majanduslik koormus kumuleerub mitme paralleelse regulatsiooni kaudu. EL õigusraamistikus peaks olema selgelt ja üheselt sätestatud, et sellist topelt- või mitmekordset maksustamist ei teki, ning ette tuleks näha automaatne mehhanism EL kohustuste vastavaks kohandamiseks. Pikemas perspektiivis peaks eesmärk olema liikuda ühe ülemaailmse IMO süsteemi suunas, mis tagaks laevandussektorile võrdsed konkurentsitingimused sõltumata laeva lipust või sõidupiiirkonnast ning asendaks vajaduse paralleelsete regionaalsete süsteemide järele. Samuti peaks eesmärk olema sellise ülemaailmse süsteemi kohaldamisala laiendamine kõikidele asjakohastele laevadele alates 400 GT. 6. SMAP toetuse etteaimatavus ja toetatavate tehnoloogiate selgus Leiame, et SMAP toetusskeem peab andma ettevõttele enne investeeringu tegemist või täiendava kulu kandmist piisava kindluse toetuse saamise ja selle eeldatava suuruse osas. Kui otsus hinnavahe või investeeringukulu kompenseerimise kohta tehakse alles pärast seda, kui ettevõtte on vastava kulu juba kandnud, suurendab see investeerimisriski ja regulatiivset ebakindlust ning vähendab toetusskeemi võimet uusi investeeringuid tegelikult käivitada.	kaasamisega. Selgitame, et kohese liitmise asemel teeme ettepaneku hinnata seda sammu alles pärast seda, kui IMO on saavutanud rahvusvahelise kokkuleppe suuremate laevade osas. See järjestus on vajalik globaalsete konkurentsimoonutuste ennetamiseks. Aruandlustähtaegade osas toetame paindlikkust. Arvestatud on vajadusega tagada HKSi hinna prognoositavus ja stabiilsus. Seisukohtades toetatakse turustabiilsusreservi tugevdamist ja selgete hinnatõusu pidurdavate mehhanismide (näiteks uute hinnalävendite) loomist, et vältida ühikuhinna järske kõikumisi.
--	--	--

7. Direktiivi (EL) 2018/2001 lisa IX osa B

Leiame, et SMAP toetuskeemi alla tuleks vähemalt üleminekuperioodil kaasata ka direktiivi (EL) 2018/2001 lisa IX osa B kütused. Nende kütuste kasutamine võimaldab juba praegu vähendada meretranspordi kasvuhoonegaaside intensiivsust ning pakub reaalselt kättesaadavat võimalust vähendada fossiilkütuste kasutamist ajal, mil kõrgema dekarboniseerimispotentsiaaliga kütuste kättesaadavus ja hinnakonkurentsivõime on veel piiratud. Lisa IX osa B kütuste abikõlblikkus võiks kehtida vähemalt kuni 2031. aasta lõpuni, võimaldades sektorile realistliku üleminekuperioodi järgmise põlvkonna kütustele.

8. HKSi hinna prognoositavus

HKSi hinna suur volatiilsus raskendab laevandusettevõtete pikaajaliste investeeringute, laevastiku uuendamise ja dekarboniseerimisprojektide planeerimist. Kui tulevase CO₂ hinna kujunemine on ettevõtte jaoks raskesti prognoositav, on keeruline hinnata ka energiatõhususse, alternatiivkütustesse või uutesse tehnoloogiatesse tehtavate investeeringute tegelikku mõistlikust.

Leiame, et pikemas perspektiivis oleks kõige läbipaistvam ja ettevõtetele paremini prognoositav lahendus fikseeritud HKSi hind, mis annaks turuosalistele selge teadmise tulevase CO₂ kulu kohta ning looks stabiilse aluse pikaajaliste investeerimisotsuste tegemiseks. Fikseeritud hind võiks olla perioodiliselt üle vaadatav, kuid selle muutmine peaks toimuma ette teada oleva metoodika ja ajakava alusel, mitte igapäevase turukõikumise tulemusena.

Esimese sammuna võiks kehtestada EUA hinnalae tasemel 60 eurot ühiku kohta. Hinnalae saavutamisel peaks automaatselt rakenduma turgu stabiliseeriv mehhanism, näiteks täiendavate ühikute vabastamine turustabiilsusreservist, et piirata edasist hinnatõusu.

Eesmärk peaks olema liikuda järk-järgult süsteemi suunas, kus CO₂ hind on turuosaliste jaoks stabiilne, läbipaistev ja etteaimatav ning võimaldab usaldusväärselt planeerida investeeringuid, mis reaalselt toetavad laevandussektori dekarboniseerimist.

Eesti Merendusklaster	Eesti Merendusklaster toetab Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamist ning merendussektori panust heitmete vähendamisse. Samas rõhutame, et merenduse eripärad, piirkondlikud olud ja varustuskindluse vajadused peavad olema ETS-i reformi kujundamisel selgelt arvesse võetud. Tänases majandusolukorras, kus Eesti ettevõtted tegutsevad kõrgete sisendhindade, pingeliste tarneahelate ja rahvusvahelise konkurentsi keskel, on meretranspordi roll veelgi olulisem. Eesti majandus sõltub otseselt meretranspordist: ligikaudu 78% Eesti impordist ja ekspordist liigub meritsi. See tähendab, et iga muudatus meretranspordi regulatsioonides mõjutab otseselt kogu Eesti majandust, tarneahelaid ja ettevõtete konkurentsivõimet. Meritsi liiguvad Eesti põllumajanduse, puidutööstuse, keemiatööstuse, masinatööstuse ja energiasektori kaubad — seega mõjutavad meretranspordi kulud otseselt nii eksporti kui siseturgu. UNCTAD hindas viimase globaalse konteinerkriisi mõjusid Eestile ligikaudu 5% tarbijahindade kasvuna, mis tulenes vaid ühe meretranspordi segmendi häiretest. See näitab selgelt, et meretranspordi toimimine on Eesti majanduse jaoks kriitilise tähtsusega ning kõik regulatiivsed muudatused peavad olema põhjalikult hinnatud enne nende elluviimist. Sellest lähtuvalt esitame alljärgnevad Eesti Merendusklatri seisukohad ETS-i kavandatavate muudatuste kohta. 1. Jääklassilaevade erandi pikendamine ja varustuskindlus Eesti Merendusklaster peab jääklassilaevade erandi alaliseks muutmist vältimatuks. Läänemere talvised jääolud ja Eesti varustuskindlus sõltuvad jääklassiga laevade toimimisest ning see olukord ei muutu ka tulevikus. Jääklassilaevad on konstruktsioonilt raskemad, nende kere on tugevdatud ning jõuseadmed on oluliselt võimsamad, et tagada	Esitatud sisend on põhjalik, kuid kõiki spetsiifilisi ettepanekuid ja ootusi ei ole läbirääkimispositsioonide kujundamisel täies mahus arvestatud. Arvestatud on vajadusega säilitada laevandussektori konkurentsivõime ning vältida haldus- ja finantsilist topeltkoormust ELi ja Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO) meetmete vahel. Seisukohtades kajastub jääklassiga laevade erandi pikendamine ja jääs navigeerimise eraldi arvestuse vajadus. Arvestatud on vajadusega tagada HKSi hinna prognoositavus ja stabiilsus. Seisukohtades toetatakse turustabiilsusreservi tugevdamist ja selgete hinnatõusu pidurdavate mehhanismide (näiteks hinnalävendite) loomist, et vältida ühikuhinna järske kõikumisi. Arvestatud on klatri ettepanekuga katta HKSi rakendamise- ja halduskulud, sealhulgas registri ja toetusrahastu halduskulud, Euroopa Liidu eelarvest.

liikumine jääoludes. See tähendab, et nende energiavajadus, koormustaluvus ja operatiivsed nõuded on püsivalt kõrgemad kui laevadel, millel jääklassi ei ole.

See erinevus ei kao ka uute kütuste või kestlikumate tehnoloogiate kasutuselevõtul. Isegi kui jääklassilaev kasutab alternatiivkütuseid või madala-/nullheitega lahendusi, jääb ta konstruktsioonilt ja energiavajaduselt püsivalt erinevaks võrreldes jääklassita laevaga. Jääklassiga laev on oma olemuselt teistsugune laev — suurem, raskem, võimsam ja energiamahukam — ning seetõttu ei ole võimalik neid käsitleda samadel alustel.

Eesti Merendusklaster rõhutab, et jääklassilaevade erisus peab olema alaline, mitte ajutine. Jääklassiga laevade konstruktsioonilised eripärad ja operatiivsed vajadused ei kao ning ajutine erisus ei ole piisav, et tagada Eesti varustuskindlus ja Läänemere talvine laevatatavus.

2. ETS süsteemi prognoositavus, hinnastabiilsus ja stabiilsusmehhanismid

Merendusklaster rõhutab, et ETS peab olema pikaajaliselt prognoositav ja stabiilne. Merendussektor vajab investeringute tegemiseks kindlust, et ETS-i reeglid ei muutu järsult ega ettearvamatult. ETS-i hinnakõikumised ja ekstreemsed turuliikumised võivad tekitada majandusele laiemat kahju, vähendada ettevõtete investeerimisvõimet ning halvendada Euroopa merenduse konkurentsivõimet globaalsetel turgudel.

Toetame stabiilsusmehhanismide pikendamist, sh ajutise ümberjaotamismehhanismi jätkumist kuni 2038. aastani ning ETS halduskulude katmist EL tasandil. ETS peab toimima viisil, mis ei tekita ettevõtetele ebaproportsionaalseid kulusid ega halduskoormust ning tagab merendussektorile pikaajalise investeerimiskindluse.

3. Modaalsuse nihke risk ja vajadus põhjaliku mõjuanalüüsi järele

Merendusklaster näeb olulist riski, et ETS-i kavandatud muudatused — eriti kohaldamisala laiendamine laevadele 400–5000 GT — võivad tõsta meretranspordi

	kulusid määral, mis tekitab modaalsuse nihke maanteetranspordile. Arvestades, et 78% Eesti impordist ja ekspordist liigub meritsi, mõjutab iga meretranspordi hinnamuutus otseselt Eesti majandust, tarneahelaid ja ettevõtete konkurentsivõimet. Modaalsuse nihe maanteele suurendaks heitmeid, koormaks teedevõrku, tõstaks logistika kulusid ning oleks keskkonna seisukohalt negatiivse mõjuga. Seetõttu peab ETS-i muudatuste mõju hindamine olema süsteemne, põhjalik ja Eesti majanduse eripärasid arvestav. Eesti Merendusklaster teeb ettepaneku, et Kliimaministeerium viiks läbi põhjaliku mõjuanalüüsi, mis hindab: -ETS-i muudatuste mõju Eesti meretranspordi kuludele, -mõju Eesti impordile ja ekspordile, -riski kaubavoogude nihkele maanteetranspordile, -ETS2 erinevate stsenaariumide (rakendub / lükkub edasi / muudetakse / ei rakendu) mõju, -meetmeid, mis väldivad nihkumist vähem keskkonnasõbralikele transpordiliikidele. 4. Tehnoloogianeutraalsus EL kliima- ja merenduspoliitikas Merendusklaster rõhutab, et ETS/HKS, GBER ning kõik merenduse dekarboniseerimisega seotud EL poliitikainstrumendid peavad olema rangelt tehnoloogianeutraalsed. Reguleerimised ei tohi luua kunstlikke eeliseid ühelegi konkreetsele tehnoloogiale, sest see moonutab turgu, vähendab konkurentsi ja pidurdab innovatsiooni. Viimastes aruteludes ja regulatiivsetes ettepanekutes on näha, et tehnoloogianeutraalsuse põhimõttest on hakatud eemalduma. Teatud tehnoloogiatele — sh tuulepõhistele jõuseadmetele — on loodud eriregulatsioone ja valikulisi stiimuleid, mis ei ole kooskõlas EL siseturu toimimise ega ausa konkurentsi põhimõtetega.	
--	---	--

Merendusklaster peab oluliseks, et kõik EL kliima- ja merenduspoliitika instrumendid toetaksid innovatsiooni ning võimaldaksid kõigi sobivate madala- ja nullheitega tehnoloogiate kasutuselevõttu ilma eelistuste ja erisusteta. Tehnoloogianeutraalsus peab olema kogu regulatiivse raamistikuga läbivalt tagatud.

5. Transshipment-risk ja Läänemere sadamate konkurentsivõime

Merendusklaster toetab kõrvalehoidmise vältimist, kuid rõhutab, et meetmed peavad olema proportsionaalsed. Praegu arutatakse transshipment-kriteeriumi karmistamist, sh 150/300 meremiili reegli muutmist ning transshipment-sadama definitsiooni laiendamist, et vältida kunstlikke peatusesid EL-i välises sadamas ETS-i kohustuse vähendamiseks.

Need muudatused võivad oluliselt mõjutada Läänemere kaubavoogude konkurentsivõimet, eriti arvestades Norra, Ühendkuningriigi ja teiste lähedaste EL-väliste sadamate rolli. Vajalik on põhjalik mõjuanalüüs, et hinnata mõju Eesti sadamatele ning tagada, et meetmed ei suuna kaubavooge EL-i välistesse sadamatesse. Palume Kliimaministeeriumil läbi viia vastav analüüs (EMDE vms andmete alusel), mis täpsemalt annaks ülevaate, mis võimaldaks ka detailsemat seisukohta kujundada selles küsimuses.

6. ETS tulude tagasisuunamine merendusse

Merendusklaster peab oluliseks, et merendusest kogutud ETS tulud suunatakse tagasi merendussektorisse. Toetada tuleb:

- alternatiivkütuseid,
- Null ja vähese heitega tehnoloogiaid sh üleminekutehnoloogiad,
- sadamate taristut,
- meretranspordi dekarboniseerimist.

	Tagasisuunamine peab olema lihtne, läbipaistev ja bürokraatiavaba. Vajalik on selge suunis EL tasandilt, et liikmesriigid suunaksid merendussektorisse tagasi proportsionaalse osa merendusest kogutud tuludest. 7. Koordineeritus teiste EL poliitikatega Merendusklaster rõhutab, et ETS, MRV, FuelEU, AFIR ja GBER peavad olema omavahel kooskõlas. Regulatsioonide avamine eraldiseisvalt suurendab riski, et erinevad muudatused ei sobitu tervikuks ning tekitavad vastuolusid. Tehnoloogianeutraalsus peab olema tagatud — regulatsioonid ei tohi eelistada ühte tehnoloogiat teise ees, sest see moonutab konkurentsi ja kahjustab teatud laevandussegmente. Praeguses muudatuspaketis näeme, et regulatiivseid muudatusi ei koordineerita piisavalt ning mitmes kohas on hakatud eemalduma tehnoloogianeutraalsuse põhimõttest. Meretransport on mitmekesine sektor, kus üks tehnoloogiline lahendus ei sobi kõikidele liinidele, laevatüüpidele ega operatiivsetele profiilidele. Seetõttu peab EL poliitikaraamistik olema koordineeritud ja tehnoloogianeutraalne. 8. Modaalsuse nihe maanteetranspordile Merendusklaster näeb tõsist ohtu, et ETS-i laiendamine laevadele 400–5000 GT muudab meretranspordi märkimisväärselt kallimaks. Kui ETS2 ei rakendu paralleelselt, tekib risk, et kaubad liiguvad maanteele, mis suurendab heitmeid ja on keskkonna seisukohalt negatiivse mõjuga. Seetõttu tuleb enne muudatuste kehtestamist läbi viia põhjalikud mõjuanalüüsid, mis annaksid selgema indikatsiooni, mida selline laiendamine tegelikult tähendab. PAlume Kliiministariumile viia läbi vajalikud mõjuanalüüsid. 9. IMO topeltmaksustamise vältimine ja vajadus selge lähenemise järele	
--	---	--

	Merendusklaster toetab selget mehhanismi, mis väldib topeltnaksustamist juhul, kui IMO rakendab globaalse turupõhise meetme. ETS peab vähenema proportsionaalselt IMO meetmete rakendumisel, et merendussektor ei maksaks sama heite eest kahel tasandil. Praeguses ETS muudatuspaketis ei ole siiski piisavalt selgust, millist lähenemist Euroopa Komisjon plaanib rakendada juhul, kui IMO süsinikumaks jõustub. Puudub arusaam, milliseid stsenaariume EL kaalub — kas ETS merenduse osa peatatakse, kohandatakse või rakendub paralleelselt. Selline ebamäärasus tekitab ettevõtetele ebakindlust ning raskendab pikaajaliste investeeringute planeerimist. Rahvusvaheline meretransport toimib globaalses konkurentsikeskkonnas ning laevad võivad vajadusel liikuda lippude alla, kus kohaldub ainult IMO tulevane süsteem. Seetõttu on oluline, et EL väldiks olukorda, kus Euroopa laevandus satub topeltbürokraatia või topeltnaksustamise alla. Eesti Merendusklaster peab oluliseks, et EL esitaks selge ja läbipaistva stsenaariumipõhise lähenemise, mis käsitleb: • muudatusi juhul, kui IMO võtab vastu globaalse tasandi lahenduse, • muudatusi juhul, kui IMO kokkulepe viibib või ei jõustu, • meetmeid, mis väldivad topeltregulatsiooni, • lahendusi, mis tagavad Euroopa merenduse konkurentsivõime. Eesti Merendusklaster toetab ETS reformi eesmärke, kuid rõhutab, et merendussektori eripärad, regionaalsed olud ja varustuskindluse vajadused peavad olema läbirääkimistel selgelt esindatud. Reform peab tagama kliimaeesmärkide saavutamise, kuid mitte kahjustama Eesti ja Euroopa meretranspordi toimimist, konkurentsivõimet ega ühendusi.	
--	--	--

	Merendusklaster palub Kliimaministeeriumil arvestada kõigi ülaltoodud seisukohtadega Eesti positsiooni kujundamisel EL läbirääkimistel.	
Rail Baltic Estonia	Olles tutvunud muudatusettepaneku tekstiga ja osalenud infoseminaril (29.07.2026) esitab Rail Baltic Estonia alljärgnevad ettepanekud ja seisukohad: 1. Rail Baltic Estonia teeb ettepaneku säilitada direktiivi 2003/87/EÜ artikli 10 lõike 3 punktis f sätestatud prioriteetse eesmärgi sõnastus muudatusettepanekus esitatud kujul: <i>„meetmed, mis toetavad üleminekut vähem süsinikumahukatele transpordiliikidele“.</i> Rail Baltic Estonia hinnangul on nimetatud eesmärgi säilitamine oluline, et võimaldada liikmesriikidel jätkuvalt suunata ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (ETS) enampakkumistulusid investeringutesse, mis toetavad reisijate ja kaubavoogude üleviimist suurema süsinikuheitega transpordiliikidelt väiksema süsinikuheitega transpordiliikidele, eelkõige maanteetranspordilt raudteele. Kõnealune eesmärk toetab Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamist, transpordisektori kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamist ning kestlike transpordiliikide konkurentsivõime suurendamist. Ühtlasi võimaldab see kasutada ETSi enampakkumistulusid transpordisektori dekarboniseerimist toetavate investeringute rahastamiseks nagu seda on ka Rail Baltica projekt. Seetõttu ei toeta Rail Baltic Estonia artikli 10 lõike 3 punkti f sõnastuse eemaldamist, kitsendamist ega laiendamist kõnesoleva direktiivi muudatuste läbirääkimiste	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades on kajastatud enampakkumistulu kasutamine. Selgitame, et KOM pakutud sõnastus transpordivaldkonna osas on sobiv ja seda seisukohana eraldi ei väljendata. SPIMi reguleerib määrus, mida selles paketis ei muudeta. Siin pikendatakse EL käitistele tasuta eraldatavate ühikute kehtimise tähtaega 2034ndalt aastalt 2038ndani ehk muudetakse olukorda soodsamaks.

käigus.

2. **Rail Baltic Estonia juhib tähelepanu sellele, et muudatusettepaneku artikli 10a lõikes 1a sätestatud süsiniku piirimehhanismi (CBAM) järkjärguline rakendamine ning Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldatavate ühikute jaotamise vähenemine võib suurendada terase ja teiste CBAMi kohaldamisalasse kuuluvate ehitusmaterjalide maksumust.**

Arvestades, et teras on oluline raudteetaristu ehitusmaterjal, mida kasutatakse muu hulgas rööbaste, pöörmete ja muude raudteerajatiste ehitamisel, toob terase ja terastoodete kallinemine kaasa taristuprojektide kogumaksumuse kasvu.

Rail Baltic Estonia teeb ettepaneku hinnata põhjalikumalt CBAMi rakendamise mõju Euroopa strateegiliste transporditaristuprojektide maksumusele ning kaaluda meetmeid, mis aitaksid vältida olukorda, kus transpordisektori dekarboniseerimist toetavad investeeringud muutuvad märkimisväärselt kallimaks, sealhulgas mehhanisme, mis võimaldaksid leevendada CBAMist tulenevat kulusurvet või tagada täiendavad rahastusallikad selle mõju kompenseerimiseks.

Rail Baltica eesmärk on toetada reisijate ja kaubavoogude üleminekut väiksema süsinikuheitega transpordiliikidele ning aidata kaasa Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamisele. Seetõttu on oluline, et kliimapoliitika meetmed ei vähendaks strateegiliste taristuprojektide teostatavust ega majanduslikku elujõulisust.

Eesti Energia (2 kirja)	Euroopa Komisjoni 17. juulil 2026 esitatud heitkogustega kauplemise süsteemi muudatuste ettepanekud kujundavad järgmisel kümnendil nii Euroopa tööstuse konkurentsivõimet, <u>energiajulgeolekut</u> kui ka jäätmekäitluse toimimist. Eesti Energia hinnangul peaks Eesti nendes läbirääkimistes lähtuma lihtsast põhimõttest: kliimapoliitika peab heidet jätkusuutlikult vähendama, mitte viima tootmist ja sellega kaasnevat heidet Euroopast välja ning suunama jäätmeid ringlussevõtu ja energiakasutuse asemel prügilasse. Euroopa ei peaks valima kliimaeesmärkide, konkurentsivõime ja energiajulgeoleku vahel. Need eesmärgid tuleb panna koos toimima. Selleks peab üleminek arvestama heite vähendamiseks vajalike tehnoloogiate tegelikku kättesaadavust, kavandatavate meetmete majanduslikku mõistlikkust ja vajadust vähendada, mitte suurendada, Euroopa impordisõltuvust (sh. imporditavatest fossiilkütustest). Eesti Energia hinnangul vajavad kavandatavas süsteemis Eesti seisukohast lahendamist kaks põhimõttelist teemat: vedelkütuste tootmise käsitlus ning jäätmete energiakasutuse viimine täies mahus ELi heitkogustega kauplemise süsteemi alla. 1. Vedelkütuste tootmine: üleminek peab käima koos nõudluse ja impordisõltuvuse vähenemisega. Fossiilsete vedelkütuste tootmist ei saa käsitleda samamoodi nagu teisi tööstusharusid Fossiilse vedelkütuse tootmise puhul tuleb alustada ausast lähtekohast. Tootmisprotsessi saab muuta tõhusamaks ja selle otseseid heiteid vähendada, kuid fossiilset toodet ennast ei ole võimalik muuta süsinikuvabaks. Täielik dekarboniseerimine tähendab põlevkivist	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades on kajastatud põlevkiviõli tootmise eripära, tasuta eraldatavate ühikute tingimuslikkuse riskid ja taotletavad erandid ning kavade ulatus, hinnastabiilsusmeetmed, olmejäätmepõletuse EL HKSiga hõlmamine, süsteemi mõjud kaugküttele ning CCUSiga seotud vajadus. Taotletud erandite ulatust ei ole seisukohtades täies ulatuses kajastatud. Selgitame, et kirja lõpus toodud konkreetseid küsimusi hoiaime fookuses töögruppides.
--------------------------------	---	--

vedelkütuste tootmise lõpetamist. Üleminekuperioodil saab vältimatut jääkheidet tasakaalustada üksnes usaldusväärse ja püsiva süsiniku sidumisega.

Sellest tulenevalt ei sobi vedelkütuste tootmisele sama toetuse loogika, mida kasutatakse terase-, tsemendi- või keemiatööstuses. Nende toodangut vajab Euroopa ka kliimaneutraalses majanduses ning seetõttu on põhjendatud toetada tootmisprotsessi ümberkujundavaid investeeringuid. Fossiilsete vedelkütuste puhul on suund teine: nõudlus peab aja jooksul vähenema ning olemasolev tootmine lõpetatakse, kui Euroopas seda toodangut enam ei vajata.

Komisjoni ettepanek seob tasuta kvoodid majanduslikult ebarealistlike investeeringutega

Alates 2031. aastast oleks tasuta kvootide saamine seotud Komisjoni ettepanekul investeeringutega. 80% kvootidest saaks käitis heakskiidetud investeerimiskava alusel ja ülejäänud 20% pärast investeerimiskava tulemuslikku ellurakendamist ning tulemuste tõendamist. Tehtavate investeeringute väärtus peaks seejuures olema vähemalt sama suur, kui tasuta saadavate kvootide väärtus.

Tulemuseks oleks tootmise lõpetamine enne, kui nõudlus on kadunud

Selline loogika võib olla põhjendatud seal, kus on olemas tehniliselt teostatav ja majanduslikult mõistlik tee vähese süsinikuheitega tootmiseni. See ei ole aga põhjendatud juhul, kui regulatsioon nõuab ettevõttelt pikaajalisi investeeringuid varasse, mille sama poliitika soovib hiljem sulgeda. Tulemuseks oleks valik investeerida ilma realistliku

	tasuvuseta või loobuda tasuta kvootidest ja lõpetada tootmine enne, kui Euroopa vajadus fossiilsete vedelkütuste järele on kadunud. Euroopa kliimaseadus ise sellist lähenemist ei nõua. 2026. aastal kinnitatud 2040. aasta eesmärk näeb ette kasvuhoonegaaside netoheite vähendamise 90% võrreldes 1990. aastaga, kuid kohustab õigusaktide koostamisel arvestama kulutõhusust, tehnoloogia kättesaadavust ja skaleeritavust, varustuskindlust, energiahindu, tööstuse konkurentsivõimet ning süsinikulekke ohtu, sealhulgas eksporditurgudel. Seadus näeb ette ka süsiniku püsiva sidumise kasutamise raskesti vähendatava jääkheite tasakaalustamiseks ning arvestab piiratud heite püsimisega ka pärast 2039. aastat. Euroopa vajab vedelkütuseid ka pärast 2030. aastat Ka Euroopa Komisjoni enda analüüs ei eelda fossiilkütuste täielikku kadumist 2040. aastaks. Komisjoni stsenaariumis väheneb fossiilkütuste energiakasutus 2021. aastaga võrreldes ligikaudu 80%. See on väga suur muutus, kuid tähendab ühtlasi, et nõudlus fossiilkütuste järele säilib ka pärast 2040. aastat. Samal ajal sõltub Euroopa jätkuvalt fossiilkütuste impordist. Eurostati andmetel kattis EL 2024. aastal oma energiavajadusest 57% ulatuses impordiga. Nafta ja naftatooted moodustasid 67% kogu energiainpordist, 38% ELi energiaallikate valikust ning 37% energia lõpptarbimisest. See ei ole marginaalne jääknõudlus, mida saab poliitika kujundamisel eirata.	
--	--	--

	Venemaa sõda Ukraina vastu näitas, kui kiiresti võib energiasõltuvus muutuda majanduslikuks ja julgeolekupoliitiliseks haavatavuseks. 2026. aasta sündmused Hormuzi väinas kinnitasid sama õppetundi teises piirkonnas: häired eemaldasid turult ligi viiendiku maailma veeldatud maagaasi pakkumisest ning viisid Euroopa gaasihinna kõrgeimale tasemele alates 2023. aasta algusest. Ka vedelkütuste hinnad ja tarneahelad reageerisid järsult. Tänases maailmas ei saa Euroopa käsitleda enda territooriumilt pärit toormest fossiilse vedelkütuse tootmist üksnes tavapärase äritegevusena. Vedelkütus, mis tavapärases turuolukorras on kasutatav laevatranspordi kütusena ja on formaalselt eksport, võib kriisis olla osa Euroopa ja Eesti varustuskindlusest. Näiteks 2022/23 talve energiakriisi ajal asendati Eestis osa imporditavast maagaasist kohaliku põlevkiviõliga. Tootmise ja sellega seotud kaevanduste sulgemine on pöördumatu otsus; kriisi tekkides ei ole tööstuslikku tarneahelat, inimesi ja oskusi võimalik mõne kuuga taastada. Ekspordile suunatud tootmise puhul on süsinikulekke risk eriti otsene. Põlevkiviõli hind kujuneb maailmaturul ning Eesti tootjal puudub võimalus Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemis kujunevat CO₂ kulu lõpphinda üle kanda. Samal ajal ei kuulu vedelkütuste tootmine süsiniku piirimeetme ehk CBAM-i kaitse alla. Seega, Euroopas asuva vedelkütuse tootmise sulgemine ei kaota vedelkütuste nõudlust ega nende kasutamisel tekkivat heidet – see annab turuosa Euroopa-välistele tootjatele ja suurendab ELi impordisõltuvust. Eesti Energia tootis 2025. aastal 378 400 tonni vedelkütuseid. Selle tootmise mõju Euroopa koguheitele on väike, kuid mõju Ida-Virumaa tööhõivele, Eesti ekspordile, maksutulule, oskuste säilimisele ning kriisiaegsele varustuskindlusele on oluline.	
--	---	--

	Põlevkiviõli tootmise tõttu on Eesti kõige väiksema energia impordisõltuvusega riik Euroopa Liidus (2024. a. oli Eesti energia impordisõltuvus 4,6%; EL keskmine 57%). Majandusliku mõju ulatus on nähtav ka ettevõtte tulemustest. Eesti Energia vedelkütuste segmendi 2025. aasta müügitulu oli 150 miljonit eurot ja EBITDA 47,3 miljonit eurot, samal aastal eraldati Enefit õlitootmise käitisele 913 862 tasuta heitkoguse ühikut. Komisjoni mõjuhinnangus kasutatud 150-eurose kvoodihinna juures oleks nende ühikute väärtus ligikaudu 137 miljonit eurot aastas – peaaegu sama suur kui kogu segmendi müügitulu ja ligi kolm korda suurem kui EBITDA. Tasuta kvootide kaotamisel viiks ainuüksi lisanduv CO₂-kulu senise 47 miljoni euro suuruse EBITDA ligikaudu 92 miljoni euroga miinusesse, seda veel enne kulumit, finantseerimiskulusid ja tootmise säilitamiseks vajalikke investeeringuid. Müüdnud vedelkütuse tonni kohta tähendaks see ligikaudu 353 euro suurust lisakulu, samal ajal kui 2025. aasta keskmine realiseeritud müügihind oli 381 eurot tonni kohta. Kuna vedelkütuse hind kujuneb maailmaturul, ei ole Euroopa tootjal võimalik seda CO₂-kulu müügihinda edasi kanda. Komisjoni ettepaneku rakendumisel tuleks tootmine peatada ja mõju puudutaks otseselt ligikaudu 2500 töötajat Kui tasuta kvoodid säilivad üksnes tingimusel, et käitis investeerib dekarboniseerimisse nende kogu majandusliku väärtuse, tähendaks see sama suurusjärgu juures viie aasta jooksul ligi 700 miljoni euro suurust investeerimiskohustust ja seda olukorras, kus vajalikus mahus ja avatud turu konkrentsis majanduslikult jätkusuutlikku tehnoloogiat selle tootmisprotsessi dekarboniseerimiseks ei ole olemas. Ettevõtte valik ei ole seega väiksema ja suurema kasumi vahel, vaid kahjumliku tootmise ja majanduslikult teostamatu investeerimiskohustuse vahel. Mõlema tulemus oleks tootmise peatamine, mitte selle dekarboniseerimine. Sulgemine puudutaks otseselt ligikaudu 2500 Eesti Energia töötajat ning selle mõju ulatuks töötajate peredest kogu Ida-Virumaa majanduse ja kohalike	
--	---	--

omavalitsuste tulubaasini Euroopa Liidu välispiiril. Nagu öeldud, siis Euroopa fossiilkütuste vajadus sellest ei kaoks: kodumaine toodang asendatakse impordiga ning koos tootmisega liiguvad Euroopa Liidust välja ka töökohad, maksutulu ja energiajulgeolekut toetav võimekus.

Palume Eestil kaitsta läbirääkimistel õlitootmisele sobivat erandit, sest:

- vedelkütuste tootmise süsinikulekke kaitse peab säilima seni, kuni ELi enda vedelkütuste nõudlus ja impordisõltuvus on mõõdetavalt ning püsivalt vähenenud;
- tasuta kvootide või samaväärse kompensatsiooni eesmärk peaks selles rahvusvahelises konkurentsivõimelises osalevas sektoris olema tegevuskulude leevendamine, mitte kohustus teha majanduslikult põhjendamatuid pikaajalisi investeeringuid fossiilse vara eluea pikendamiseks;
- tasuta kvootide maht võib väheneda koos ELi vedelkütuste tarbimise ja impordisõltuvuse vähenemisega ning selle vajadust tuleb regulaarselt hinnata objektiivsete Eurostatis avaldatud näitajate alusel;
- komisjoni ettepaneku aktsepteerimiseks peaks käitistele olema kättesaadav avatud turul majanduslikult konkurentsivõimeline ELi kliimaseaduses ette nähtud süsiniku püsiva sidumise mehhanism vältimatu jääkheite tasakaalustamiseks;
- tootmise lõpetamise ja õiglase ülemineku toetus muutub põhjendatuks siis, kui Euroopa enda fossiilkütuste nõudlus, impordisõltuvus ja kriisiaegne vajadus on tegelikult vähenenud.

Me ei taotle fossiilkütustele tähtajatut tootmise võimaldamist. Taotleme, et Euroopa ei sulgeks oma tootmist kiiremini, kui vähendab oma fossiilkütuste tarbimist ja

impordisõltuvust ebasõbralikest riikidest. Vastasel juhul ei ole tulemuseks dekarboniseerimine, vaid riskide ja süsinikulekke suurenemine.

2. Jäätmete energiakasutus: CO₂ hind peab toetama jäätmehierarhiat, mitte lükkama jäätmeid prügilasse

Jäätmete energiakasutus on osa jäätmehierarhiast. Ringlussevõtuks sobiva materjali põletamist tuleb vähendada ning materjalide ringlussevõtt peab kasvama. Kuid süsiniku hinnastamine ei tohi luua eelist kõige soovimatumale jäätmekäitlussüsteemi osale - jäätmete kõrvaldamisele ilma energiat kasulikult kasutamata.

Eestis tekkis 2024. aastal ligikaudu 514 000 tonni olmejäätmeid. Neist võeti ringlusse 36%, põletati energia saamiseks 42% ja ladestati prügilasse 13%. Eesti ei ole seega saavutanud 2025. aastaks nõutavat 55% ringlussevõtu taset ning ka 2035. aasta kuni 10% ladestamise eesmärk ei ole veel täidetud.

Samas näitab riiklik sortimisuuring, et segaolmejäätmetes sisalduvast materjalist ligikaudu 70% oleks võimalik liigiti kogumise teel materjalina uuesti kasutusse võtta. Segaolmejäätmete suurimad kasutamata ressursid on pakendid, mis moodustavad ligikaudu 38% ja biojäätmed, mille osakaal on 23%. Need arvud näitavad probleemi tegelikku asukohta, põletusse jõuab liiga palju materjali, mis oleks pidanud olema eraldi kogutud juba jäätme tekkekohas.

Iru jäätmete energiakasutusplakk ei määra, millised pakendid turule lastakse või kui hästi jäätmeid kodudes ja ettevõtetes sortitakse. Käitis töötleb jääkfraktsiooni, mis pärast

	kogumist ja sortimist üle jääb. Kui selline energiakasutuse võimalus kaob, ei kao jäätmed koos neid põletava käitisega, vaid varem energiakasutusse jõudnud jäätmed kõrvaldatakse ilma neis sisalduvat energiat kasulikult kasutamata. Irus on võimalik aastas käidelda kuni 250 000 tonni segaolmejäätmeid ja jäätmekütust ning toota sellest aastas kuni 310 GWh soojust ja 134 GWh elektrit. Irus toodetud soojus suunatakse Tallinna ja Maardu kaugküttevõrku ning selle Konkurentsiameti kinnitatud piirhind on Tallinnas kõige odavam, 21,22 eurot megavatt-tunni kohta. Komisjoni ettepaneku kohaselt lisanduksid alates 2031. aastast ELi heitkogustega kauplemise süsteemi üle kolme tonni tunnis põletavad tavajäätmete põletus- ja koospõletuskäitised. Kvootide loovutamise kohustus suureneks järk-järgult: 25% tõendatud fossiilsest CO₂ heitest 2031. aastal, 50% 2032. aastal, 75% 2033. aastal ning 100% alates 2034. aastast. Ligikaudu pool jäätmepõletuse CO₂ heitest on biogeenset päritolu ja pool fossiilne, peamiselt plastist ja muudest fossiilsetest materjalidest. ETS-i kulu hakkaks sõltuma nii jäätmete koostisest, fossiilse süsiniku määramise metoodikast kui ka kvoodi turuhinnast. Komisjoni mõjuhinnaangus eeldatakse 2030. aastaks CO₂ hinnaks 110 eurot tonni kohta. Sellise hinna juures lisaks ETS ühe tonni olmejäätmete põletamisele hinnanguliselt 38,5–66 eurot. See suurendaks Euroopa keskmist põletuse väravatasu 38,5–66%. Perioodi 2031–2040 keskmiseks kvoodihinnaks kasutab komisjon juba 150 eurot tonni kohta.	
--	--	--

	Eestis kehtib samal ajal alates 1. juulist 2026 segaolmejäätmete energiakasutusele saastetasu 60 eurot tonni kohta ning muudele tavajäätmetele, välja arvatud puidujäätmed, 40 eurot tonni kohta. Tavajäätmete ladestustasu tõusis 90 euronni tonni kohta. Kui jäätmete energiakasutusele lisandub täismahus jäätmete fossiilse osa eest CO₂ kulu, kuid riigisisene põletustasu jääb muutmata, hakkavad kaks eri süsteemi koormama sama tegevust. Selle tulemuseks on jäätmete suunamine ladestamisele (või alternatiivina ka ekspordiks), ning kaugkütte hinnatõus Tallinnas. Iru elektri ja soojuse koostootmisjaam on sõltumatu soojatootja, mitte kaugküttevõrgu omanik. Käitis pääseb soojust müüma üksnes juhul, kui selle toodetav soojus on konkureerivatest tootmisviisidest odavam. Eesti Energia käitispõhine analüüs näitab, et CO₂ hinna tõusmisel üle 105 euronni tonni kohta muutub jäätmetest toodetud soojus kallimaks kui ainult biomassist toodetud soojus ning jäätmete energiakasutus Iru lõpetatakse. Komisjoni pikaajaline CO₂ hinna eeldus ületab seda taset selgelt. Kui jäätmete energiakasutuses toodetud soojus tõrjutakse Tallinnas soojuse turult välja, ei teki probleem ainult ühe elektrijaama majandustulemuses. Eestis tuleb endiselt käidelda sadu tuhandeid tonne jäätmeid. Suureneks jäätmete ladestamine ja jäätmete eksport. Tallinnale vajaliku soojuse tootmiseks tuleks põletada rohkem biomassi. Seetõttu peaks jäätmepõletusele CO₂ kvootide loovutamise kohustus rakenduma üksnes osana terviklahendusest. Palume Eestil kaitsta läbirääkimistel järgmisi tingimusi:	
--	---	--

- jäätmete kõrvaldamisele (sh. ladestamisele) peab rakenduma energiakasutusest suurem kvoodihind või kvootide hinda arvestav muu kliimapoliitiline hinnasignaal. Vastasel juhul võib ETS motiveerida jäätmete käitlemist jäätmehierarhia kõige madalamal tasemel, mis välistab jäätmete ladestamise vähendamiseks seatud eesmärgi täitmise;
- üleminekuajal peab säilima liikmesriigi võimalus kasutada Euroopa Komisjoni ettepaneku COM(2016) 616 artikli 1 punktiga 23 ETSi direktiivi lisatavas artiklis 12b ette nähtud erandit vähemalt 2035. aasta lõpuni. Erandit peab olema võimalik rakendada ka juhul kui liikmesriigi ringlussevõtu-, ja hinnastamissüsteemid ei ole veel valmis energiakasutusele ETSi täiendava kulu lisamiseks, ilma et see tooks kaasa jäätmekäitlushindade järsu tõusu või jäätmete suunamise ladestamisele;
- enne 2031. aastat tuleb Euroopa Liidus kehtestada ühtne, usaldusväärne ja käitisepõhine fossiilse CO₂ määramise metoodika. Ettevõttel peab olema võimalik kontrollida, millise jäätmekoostise ja milliste mõõtmistulemuste alusel tema kohustus tekib;
- süsiniku püüdmine võib saada osaks lahendusest, kuid see peab esmalt enda efektiivsust ja majanduslikku jätkusuutlikkust tõendama (st hetkel ei saa eeldada selle tehnoloogia tegelikku kasutuselevõttu 2031. aastal).

Jäätmete energiakasutusele suunatud CO₂ hinna eesmärk peaks olema suunata fossiilne materjal jäätmevoost välja enne energiakasutust, kuid see ei tohi motiveerida fossiilsete jäätmete kõrvaldamist ilma energiakasutusega. Seda eesmärki ei saavutata, kui ETSi direktiiv loob jäätmete kõrvaldamisele majandusliku eelise energiakasutuse ees.

Kokkuvõtteks, Eesti vajab lahendust, mis vähendab heidet ilma tootmist enneaegselt sulgemata

Õlitootmist ja jäätmete energiakasutust ühendab üks põhimõtteline küsimus. Kas Komisjoni tehtud ettepanekud on mõeldud käitiste heidete reaalseks vähendamiseks või sunnitakse nende abil käitisi üksnes enda tegevust lõpetama.

Vedelkütuste nõudlus Euroopas ei vähene koos tootmise sulgemisega Eestis. Kuni Euroopa impordib suurema osa vajaminevast vedelkütustest, tuleks säilitada olemasolev kodumaine tootmisvõimekus ja selle kaitse süsinikulekke ohu eest. Kaitse süsinikulekke ohu eest tähendab, et Euroopas asuva tootja kulud ei tohi CO₂ kvootidele tehtava kulu tõttu ületada kütuse hinda maailmaturul. Tasuta kvoodid on vajalikud ETSi tõttu suurenenud tegevuskulude pidevaks kompenseerimiseks, mitte uute investeeringute tegemiseks. Kui nõudlus ja impordisõltuvus tegelikult vähenevad, on põhjendatud alustada vedelkütuste tootmise korrastatud lõpetamist Euroopa Liidus.

Jäätmekäitluses ei kao jäätmed koos põletusvõimekuse sulgemisega. Kui jäätmete ladestamisel puudub ETS-ga võrreldav hinnasignaal, võivad jäätmed liikuda prügilasse või Eestist välja.

Palume arvestada Eesti seisukohtade kujundamisel käesolevas kirjas kirjeldatud mõjude ja ettepanekutega. Euroopa kliimapoliitika on usaldusväärne siis, kui see vähendab päriselt heidet, suurendamata impordisõltuvust ning motiveerib jäätmete käitlemist jäätmehierarhia alusel. Oleme valmis kirjeldatud mõjusid ja nende aluseks olevaid ettepanekuid lähemalt selgitama ja toetama riiki läbirääkimisteks vajaliku täiendava teabe ja analüüsiga.

Eesti Energia AS-i kommentaarid ja ettepanekud Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi ülevaatamise algatuse kohta (17.07.2026)

Eesti Energia toetab Euroopa Liidu kliimaneutraalsuse eesmärki ning ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (EL HKS) kui turupõhist vahendit kasvuhoonegaaside heite kulutõhusaks vähendamiseks. Euroopa Komisjoni 17. juuli 2026. aasta ettepanek COM(2026) 616 sisaldab siiski lahendusi, mis võivad vähendada tasuta LHÜ süsinikuleket ennetavat mõju, kiirendada elujõuliste tootmisvõimsuste sulgemist ning tekitada jäätmekäitluses ja kaugküttes soovimatuid kõrvalmõjusid.

Käesolev kiri jagab Eesti Energia seisukohad vastutustasandi järgi kaheks: Euroopa Komisjoni ettepanekus taotletavad muudatused ning Eesti tasandil vajalikud otsused ja rakendusmeetmed. Mõlemas osas käsitletakse ettevõtte tegevuse seisukohalt kolme kesksel valdkonda: õlitööstust, jäätmepõletust ja kaugkütet.

Seisukohtade lühikokkuvõte

- **Õlitööstus.** Eesti peab taotlema põlevkiviõlitööstusele ja sellega seotud uttegaasi väärtusahelale erandit perioodiks 2031–2040, säilitades tasuta eraldise tingimused, kaitsetaseme ja 100% iga-aastase väljastamise 2026–2030 tasemel. Erand on vajalik süsinikulekke vältimiseks ning kohaliku vedelkütuse tootmisvõime, ekspordi ja energiajulgeoleku säilitamiseks. Kaitsta tuleb ka jääkgasid tootmisosaga seotud LHÜ-d, sest õlitootmise lõppemisel kaoks Narva konkursiga

valitud uttegaasil põhineva baassoojuse lahenduse kütusebaas. Lisaks on vajalikud prognoositav LHÜ hind ning CCUS-i ja CCfD rakendusraamistik.

- **Jäätmete energiakasutus.** CO₂ hinnastamine peab toetama jäätmehierarhiat: ringlussevõttu tuleb suurendada, kuid jäätmete ladestamine ja eksportimine ei tohi muutuda energiakasutusest soodsamaks. Jäätmete energiakasutuse kvoodikohustus saab rakenduda üksnes terviklahendusega, mis tagab kõrvaldamisele tugevama keskkonnapoliitilise hinnasignaali, võimaldab süsteemi puuduliku valmisoleku korral kasutada ajutist erandit ning väldib EL HKS-i kulu ja riigisisese põletustasu kumuleerumist. Enne 2031. aastat tuleb kehtestada ühtne fossiilse CO₂ määramise metoodika. CCS-i ei saa käsitada 2031-2035 aastate perioodil kasutatava standardlahendusena.
- **Kaugküte.** Tasuta LHÜ-d ei tohi lõpetada ilma mõjuhinnangu ja ülevaatamisklauslita. Soojuse võrdlusalus peab jääma tehnoloogianeutraalseks. Iru on sõltumatu soojatootja, kes saab müüa sooja ainult konkurentsivõimelise hinnaga. Jäätmete energiakasutuse juures tuleb lahendada kvoodikulu, tasuta LHÜ, jäätmete vastuvõtutasu ja reguleeritud soojuse hinna koostoime, sest vastasel juhul suureneb jäätmete ladestamine ja eksport ning primaarse biomassi kasutamine sooja tootmiseks.

I. Muudatused Euroopa Komisjoni ettepanekus

1. Õlitööstus

1.1 2040. aasta kliimaeesmärgi eeldused, konkurentsivõime ja varustuskindlus

Komisjoni ettepaneku 100% investeerimis- ja opereerimismeetmete kohustus ning tasuta LHÜ tingimuslikkus on rakenduslikus vastuolus 2040. aasta kliimaeesmärgi eeldustega, kui süsinikulekke kaitse väheneb olukorras, kus käitajale ei ole kulutõhus, ohutu ja skaleeritav vähendamistehnoloogia, vajalik taristu või piisav rahastus tegelikult

kättesaadav. Tingimuslikkus peab sõltuma võimaldavate tingimuste olemasolust ja sisaldama regulaarset ülevaatamis- ja kohandamismehhanismi; enne tasuta LHÜ tingimuste karmistamist tuleb hinnata mõju ELi konkurentsivõimele, varustuskindlusele ja impordisõltuvusele.

Määrus (EL) 2026/667 seab siduva eesmärgi vähendada ELi netoheidet 2040. aastaks 90% võrreldes 1990. aastaga, kuid ei eelda selle saavutamist üksnes käitisepõhiste kohustuste karmistamisega. Määruse artikli 4 lõiked 4 ja 5 kohustavad Komisjoni tugevdama võimaldavat raamistikku ning kajastama 2030. aasta järgses seadusandluses kulutõhusust, tehnoloogianeutraalsust, tööstuse konkurentsivõimet, energia kättesaadavust ja varustuskindlust, investeerimisvõimet, avaliku ja erarahastuse kättesaadavust, püsieemaldusi ning sektorite ja instrumentide vahelist paindlikkust. Põhjendus 13 näeb seejuures ette tasuta eraldise aeglasema vähendamise kaalumise, et toetada dekarboniseerimist, investeringuid ja tööhõivet ning vähendada süsinikulekke riski.

Komisjoni enda EL HKS-i mõjuhinnang (SWD(2026) 616, osa 1, punkt 2.1) möönab, et piisava kestuse ja mahuga rahastusmehhanismide puudumisel võib HKS vähendada heidet eeskätt tootmismahu, mitte tootmise süsinikumahukuse vähenemise kaudu. Mõjuhinnangu järgi on risk eriti suur tehnoloogiate puhul, mis ei ole veel turuküpsed või eeldavad rajamata taristut, näiteks CO₂- või vesinikutranspordivõrku. Seetõttu ei ole põhjendatud panna võimaldavate tingimuste puudumise majanduslikku ja teostusriski täielikult käitajale.

Ettepanek tuleb viia 2040. aasta raamistiku eeldustega kooskõlla. Tasuta LHÜ-d ei tohi vähendada, kinni pidada ega tagasi nõuda osas, milles kava täitmist takistab tõendatult käitajast sõltumatu tehnoloogia-, taristu-, loa- või rahastuspuudus. Tasuta LHÜ aeglasema vähendamise ja käitisepõhise kaitseklausli kasutamine peab olema võimalik seni, kuni nõutava ülemineku võimaldavad tingimused ei ole tegelikult olemas.

EL tervikuna on vedelkütuste impordist väga sõltuv. Eurostati järgi moodustasid nafta ja naftatooted 2024. aastal 67% ELi energiaimpordist; 2022. aastal ulatus toornafta ja naftatoodete impordisõltuvus 97,7%-ni. Komisjoni varustuskindluse analüüs on seostanud rafineerimisvõimsuse sulgemise naftatoodete impordi suurenemisega. ELi rafineerimis- ja

vedelkütuste tootmisvõime kiirendatud sulgemine suurendab sõltuvust mitte ainult imporditud toorainest, vaid ka kolmandates riikides toodetud lõpptoodetest. Tarnehäire korral ei ole toornafta varu samaväärne kasutusvalmis kütuse ega seda tootva võimekusega.

Põlevkiviõli kasutusalade täielik elektrifitseerimine või muul viisil dekarboniseerimine ei ole praegu tõendatud kulutõhusa lahendusena. Kui vedelkütuse nõudlus väheneb, LHÜ ostukulu kasvab ja tasuta LHÜ saamiseks tuleb teha täiendavaid madala või negatiivse tasuvusega investeeringuid, võib tehase enneaegne sulgemine muutuda majanduslikult ratsionaalseks. Kuna nõudlus ei kao samas tempos, asenduks ELi tootmine tõenäoliselt kolmandate riikide toodanguga, mille tulemusel varustuskindlus ja tööstusvõimekus väheneksid ilma samaväärse globaalse heitevähendusega.

Põlevkiviõli ja muu ELis säilitatava strateegilise vedelkütuse tootmisvõime suhtes tuleb enne tasuta LHÜ tingimuste karmistamist teha varustuskindluse ning impordisõltuvuse mõjuhinnaang. Süsinikulekke kaitset ei tohi eemaldada kiiremini, kui väheneb tegelik nõudlus EL-s ja tekib asendav kodumaine tarne.

Tootmisvõimsuse ELis väljaviimisega seotud tagastamiskohustus peab rakenduma üksnes tahtliku ümberpaigutamise korral. Seda ei tohi kohaldada tootmise vähendamisele või sulgemisele, mille põhjustavad muutunud turutingimused, tehnoloogia puudumine või ELi regulatsioonist tulenev majanduslik elujõuetus.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1.1 2040. aasta kliimaeesmärgi eeldused,	Määruse (EL) 2021/1119 art 4 lg- d 4–5 (muudetud määrusega (EL))	Siduda tasuta LHÜ tingimuslikkus ning investeerimis- ja opereerimismeetmete kohustus kulutõhusa tehnoloogia, taristu,

	konkurentsivõime ja varustuskindlus	2026/667); määruse (EL) 2026/667 põhjendus 13; COM(2026) 616, art 1 p 15(d), direktiivi 2003/87/EÜ uued art 10a lg-d 3b–3e; SWD(2026) 616, osa 1, p 2.1	lubade ja rahastuse tegeliku kättesaadavusega. • Tasuta LHÜ-d ei tohi vähendada, kinni pidada ega tagasi nõuda osas, milles kava täitmist takistab tõendatult käitajast sõltumatu tehnoloogia-, taristu-, loa-, tarneahela- või rahastuspuudus. • Enne tingimuste karmistamist tuleb hinnata mõju ELi konkurentsivõimele, impordisõltuvusele, varustuskindlusele ja vara enneaegsele mahakandmisele ning võimaldada aeglasemat vähendamist või käitispõhist kaitset. • Tootmisvõimsuse EList väljaviimise tagastamiskohustus peab piirduma tahtliku ümberpaigutamisega; turu, tehnoloogia puudumise või ELi regulatsioonist tingitud sulgemist ei tohi käsitada väljaviimisenä.	
1.2 Tasuta LHÜ eesmärk, proportsionaalsus ja süsinikulekke kaitseklausel Ettepanek Eesti seisukohaks: palume Eestil taotleda EL HKS-i direktiivi artiklites 9 ja 10a olemasolevale põlevkiviõli tootmisele ning sellega seotud uttegaasi väärtusahelale erandit, millega säilitatakse perioodil 2031–2040 tasuta LHÜ-de				

eraldamise tingimused, arvutuslik maht ja 100% iga-aastane väljastamine 2026–2030 tasemel.

Eesti peab taotlema EL HKS-i direktiivis olemasolevale põlevkiviõlitööstusele selgelt piiritletud erandit. Erandi alusel tuleb kogu viienda kauplemisperioodi ehk 2031–2040 jooksul säilitada põlevkiviõli tootmise ja sellega seotud uttegaasi väärtusahela tasuta LHÜ-de eraldamise tingimused ning kaitsetase 2026–2030 tsükli tasemel.

Konkurentsivõime, impordisõltuvuse ja varustuskindluse riskid avalduvad põlevkiviõlitööstuses koos. Tegemist on ELis kohaliku maavara väärimisel põhineva vedelkütuste tootmisega, mille toodang konkureerib rahvusvahelisel turul, ei ole CBAM-iga kaitstud ning mille ennetähtaegne sulgemine suurendaks tõenäoliselt vedelkütuste importi. Lisaks on õlitootmine seotud elektri- ja soojusvarustusega õlitootmisel tekkiva uttegaasi utiliseerimise kaudu, sealhulgas Narva soojusvarustuse peatükis kirjeldatud baassoojuse lahendusega.

Komisjoni üldised erandid põlevkiviõlitööstuse olukorda ei kata. Kõige tõhusamatele või vähese heitega käitistele ning ELi rahastust saanud projektidele kavandatud erandid eeldavad, et vähendamistehnoloogia ja rahastus on juba olemas. Põlevkiviõlitööstuse probleem seisneb seevastu selles, et täismahus tingimuslikkuse rakendamine muudaks tootmise majanduslikult elujõuetuks enne tehniliselt ja majanduslikult teostatava asenduslahenduse valmimist.

Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-519/24, *Nitrogénművek*, kinnitab, et tasuta eraldise kompenseerivat mõju ei tohi neutraliseerida viisil, mis kahjustab süsinikulekke vältimise ja ELi tööstuse konkurentsivõime eesmärki. Kohtuotsus ei loo põlevkiviõlitööstusele automaatset erandit, kuid toetab erandi vajadust olukorras, kus uued tingimused võtaksid tasuta eraldiselt selle tegeliku kaitsefunktsiooni.

Erandi eesmärk ei ole vabastada põlevkiviõlitööstust EL HKS-i kvoodikohustusest, vaid vältida olukorda, kus süsinikulekke kaitse eemaldatakse enne vedelkütuste nõudluse, impordivajaduse ja olemasoleva integreeritud energiasüsteemi tegelikku asendumist.

Erand tuleb sätestada EL HKS-i direktiivis objektiivsete ja kumulatiivsete tunnuste kaudu. Nii ei seota erandit konkreetse ettevõtte nimega, kuid selle kohaldamisala piirdub sisuliselt olemasoleva põlevkiviõlitööstusega.

Erandit kohaldatakse enne uue regulatsiooni jõustumist olemas olnud tootmisvõimsusele, kui:

- vedelkütust toodetakse sama liikmesriigi territooriumil kaevandatavast primaarenergiast (põlevkivist);
- toodang konkureerib rahvusvahelisel turul ja oluline osa sellest eksporditakse;
- toodang ei ole kaitstud CBAM-i ega muu samaväärse piirikaitsemeetmega;
- tootmisvõime säilitab ELis kohaliku vedelkütuste tarneahela ning kriisiolukorras kasutatava alternatiivi imporditud kütustele;
- tootmine moodustab integreeritud väärtusahela, milles õlitootmisel tekkivat uttegaasi kasutatakse elektri või soojuse tootmiseks;
- uute tasuta LHÜ tingimuste rakendamine muudaks tootmise majanduslikult elujõuetuks enne tehniliselt ja majanduslikult teostatava asenduslahenduse valmimist;
- tootmise lõpetamisel asenduks ELis toodetud vedelkütus tõenäoliselt kolmandatest riikidest imporditava toodanguga.

Erandit ei kohaldata uue fossiilse tootmisvõimsuse rajamisele ega olemasoleva tootmismahu laiendamisele.

Erandi alusel tuleb perioodil 2031–2040 säilitada põlevkiviõlitööstusele:

	• tasuta LHÜ saamise õigus ja allkätiste süsteemipiirid; • protsessihteite ja mõõdetud soojuse käsitus; • 2026–2030 perioodi tasuta eraldise arvutusparameetrid ja vähendamistingimused; • tasuta LHÜ katvuse tase ja arvutuslik maht; • arvutatud tasuta eraldise 100% iga-aastane väljastamine. Põlevkiviõlitööstusele ei kohaldata 80/20 väljastamismudelit ega kohustust teha investeerimis- ja opereerimismeetmeid kogu tasuta LHÜ majandusliku väärtuse ulatuses. Erandiga säilitatakse 2026–2030 perioodi arvutuslik kaitsetase, kuid eraldise tegelik aastane kogus määratakse jätkuvalt tõendatud tegevustaseme põhjal. Seega ei anna erand õigust saada LHÜ-sid lõpetatud tootmise või tõendamata tootmismahu eest. Käitaja peab jätkuvalt seirama ja tõendama heidet ning loovutama LHÜ-d kogu fossiilse heite ulatuses. Tasuta LHÜ ja tegeliku heite vahe kaetakse turult ostetavate LHÜ-dega. <u>Erand ei vabasta seega põlevkiviõlitööstust süsinikuhinnast, vaid säilitab tasuta eraldise senise süsinikuleket leevendava funktsiooni.</u> Erand peab hõlmama lisaks õlitehastele ka õlitootmisel tekkiva uttegaasi tootmisosaga seotud tasuta LHÜ-sid. Uttegaasi kasutatakse teistes EL HKS-i käitistes elektri ja soojuse tootmiseks, kuid tootmisosaga seotud eraldise alus on õlitootmise protsessis tekkinud jääkgaas, mitte elektri tootmine. <u>Kui õlitootmise tingimused säilitatakse, kuid uttegaasi tootmisosaga seotud eraldist vähendatakse või see muudetakse tingimuslikuks, kandub sama tootmisprotsessi täiendav süsinikukulu väärtusahela teise lülisse ning erand ei kaitse õlitööstust tegelikult.</u> Seetõttu tuleb perioodil 2031–2040 säilitada: • uttegaasi tootmisosaga seotud protsessihteite eraldis;	
--	---	--

	• jäägaasi tootmisosa süsteemipiirid ja arvutuspõhimõtted 2026–2030 tasemel; • põhimõte, et tootmisosaga seotud eraldis antakse jäägaasi kasutavale käitisele, kui gaas tekkis väljaspool tootevõrdlusaluse süsteemipiiri; • tootmisosaga seotud eraldise 100% iga-aastane väljastamine; • tootmisosaga seotud eraldise väljajätmine 80/20 mudelist ning investeerimis- ja opereerimiskohustuse rahalise mahu arvutusbaasist; • tootmisosa arvutamine tegelikult energiaks kasutatud ja tõrvikus põletamata uttegaasi koguse alusel. Jäägaasi tarbimisosaga seotud tasuta LHÜ elektritootmisele jääb nulliks. <u>Erandiga ei taotleta tasuta LHÜ-sid elektritootmise eest, vaid säilitatakse õlitootmisprotsessis tekkinud jäägaasi tootmisosaga seotud eraldis.</u> Erand peab kehtima kogu viienda kauplemisperioodi ehk 2031–2040. Erandi vajalikkust tuleb hinnata enne järgmise kauplemisperioodi algust, lähtudes sellest, kas: • EL impordib jätkuvalt vedelkütuseid; • importtoodangule rakendub ELi tootmisega samaväärne süsinikukulu; • põlevkiviõli kasutusaladele ja tootmisvõimele on olemas kodumaine, varustuskindel ja majanduslikult proportsionaalne asendus; • uttegaasil põhinevad elektri- ja soojuslahendused on asendatud tarbijate jaoks samaväärse lahendusega. <u>Erandit ei tohi lõpetada üksnes 2040. aasta saabumise tõttu, kui selle aluseks olev vedelkütuste impordisõltuvus, süsinikulekke risk ja asendusvõimekuse puudumine püsivad.</u>	
--	--	--

Erandi materiaalõiguslik alus tuleb sätestada direktiivi artiklis 10a. Artiklis 9 tuleb tagada erandi rakendamiseks vajalik LHÜ-de maht nii, et põlevkiviõlitööstuse kaitsetaseme säilitamine ei suurendaks sektoriülese parandusteguri kaudu teiste süsinikulekke ohuga sektorite koormust.

Sihitud erand ei oleks EL HKS-is pretsedenditu. Direktiiv sisaldab juba praegu objektiivsetel tehnilistel ja geograafilistel tunnustel põhinevaid tähtajalisi erandeid merendussektorile, sealhulgas jääklassiga laevadele ning teatavaid väikesaari ja äärepoolseimaid piirkondi teenindavatele liinidele.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1.2 Tasuta LHÜ eesmärk, proportsionaalsus ja süsinikulekke kaitseklausel	Direktiivi 2003/87/EÜ art-d 1, 9 ja 10a; COM(2026) 616, art 1 p 15(d), direktiivi 2003/87/EÜ uued art 10a lg-d 3b–3e; Euroopa Kohtu 16.04.2026 otsus kohtuasjas C-519/24, Nitrogénművek, ECLI:EU:C:2026:297	Lisada direktiivi olemasolevale põlevkiviõli tootmisele ja sellega seotud uttegaasi väärtusahelale sihitud erand perioodiks 2031–2040. • Säilitada 2026–2030 tasemel tasuta LHÜ saamise õigus, allkätiste ja süsteemipiiride käsitlemine, protsessihteite ja mõõdetud soojuse arvestus, arvutusparameetrid, vähendamistingimused, kaitsetase ja arvutuslik maht ning väljastada 100% arvutatud eraldisest iga-aastaselt tõendatud tegevustaseme alusel.

			• Jätta väärtusahel 80/20 mudelist ja 100% investeerimis- ja opereerimiskohustusest välja. Käitaja jätkab kogu fossiilse heite seiret, tõendamist ja LHÜ-de loovutamist ning katab tasuta eraldise ja tegeliku heite vahe turult. • Piiritleda erand objektiivsete kumulatiivsete tunnustega: enne uue regulatsiooni jõustumist olemas olnud kohalikul maavaral põhinev vedelkütuste tootmine; rahvusvaheline ja ekspordile suunatud turg; CBAM-kaitse puudumine; oluline varustuskindluse ja impordisõltuvuse mõju; integreeritud uttegaasi energiakasutus; majanduslikult proportsionaalse asenduse puudumine ning impordiga asendumise risk. • Erand ei laiene uuele fossiilsele võimsusele ega tootmismahu laiendamisele. Selle vajalikkus tuleb enne järgmist kauplemissperioodi uuesti hinnata ning artiklis 9 tuleb tagada vajalik LHÜ-de maht teiste sektorite koormust suurendamata.	
--	--	--	---	--

1.3 80/20 väljastamismudeli majandus- ja julgeolekumõju

Kui tasuta kvootide iga-aastane 100% eraldamine ei ole võimalik, siis Komisjoni kavandatud 80/20 väljastamismudel tuleb esimesel rakendusperioodil asendada 98/2 või 95/5 üleminekumudeliga. Aastatel 2031–2035 tuleb kinnitatud dekarboniseerimiskava korral väljastada igal aastal 95% arvutatud tasuta eraldisest ning siduda perioodi järelkontrolliga kuni 2-5%. Tingimuslikkuse võimalik suurendamine peab põhinema 2035. aasta ülevaatusel, mitte olema automaatselt ette määratud.

Aastad 2031–2035 on esimene periood, mil käitajad peavad korraga rakendama dekarboniseerimiskava, 100% investeerimis- ja opereerimismeetmete kohustust ning tasuta eraldise tingimuslikkust. Samal ajal on tehnoloogia-, taristu-, loa-, rahastus- ja teostusrisk kõige suurem. CCS, elektrifitseerimine ja alternatiivkütused sõltuvad muu hulgas tehnoloogiate kommersküpsest, võrguühendustest, taristust, lubadest, tarneahelatest ja toetustest, mis ei ole valdavalt käitaja kontrolli all.

20% eraldise kinnipidamisel peab ettevõtte samaaegselt rahastama dekarboniseerimismeetmeid ja ostma turult kinnipeetud LHÜ-de asendamiseks täiendavaid ühikuid.

Põlevkiviõlitööstuse 2025. aasta tulemused näitavad mõju ulatust:

- toodeti 378 400 tonni vedelkütuseid;
- segmendi müügitulu oli 150 miljonit eurot ja EBITDA 47,3 miljonit eurot;
- õlitootmisele eraldati 913 862 tasuta LHÜ-d;
- LHÜ hinna 150 €/t korral oleks nende väärtus ligikaudu 137 miljonit eurot ehk 91% müügitulust ja ligi kolm korda EBITDA;

Tasuta LHÜ täielikul kadumisel oleks täiendav CO₂-kulu ligikaudu 353 €/t, võrreldes põlevkiviõli 2025. aasta keskmise realiseeritud müügihinnaga 381 €/t. CO₂-kulu moodustaks ligikaudu 93% põlevkiviõli müügihinnast. Sellisel juhul ei ole alternatiiv väiksem kasum, vaid tootmise majandusliku aluse kadumine.

LHÜ hinna 150 €/t juures oleks erinevate mudelite indikatiivne aastane finantseerimisvajadus:

- **80/20:** 27,4 miljonit eurot ehk 58% 2025. aasta EBITDA-st ja ligikaudu 70,6 €/t müüdud vedelkütuse kohta;
- **95/5:** 6,9 miljonit eurot ehk 14% EBITDA-st ja ligikaudu 17,7 €/t;
- **98/2:** 2,7 miljonit eurot ehk 6% EBITDA-st ja ligikaudu 7,1 €/t.

See suurendab investeeringute eelfinantseerimis- ja teostusriski ning võib kiirendada süsinikulekke ohuga või varustuskindluse seisukohalt olulise tootmise sulgemist. Tingimuslikkus saab kasvada koos lahenduste küpsusega: esimese perioodi eesmärk peab olema käitiste tegevuse säilitamine ning investeeringute käivitamine, mitte esimeste investeerijate riski maksimeerimine.

Enne 2036. aastat tuleb hinnata esimese perioodi rakenduskogemust ning tehnoloogiate, taristu ja rahastamisvõimaluste tegelikku küpsust ning konkurentsiolukorda. Positiivse hinnangu korral võib perioodil 2036–2040 suurendada tingimuslikku osa näiteks kuni 10%-ni. Edasine suurendamine ei tohi toimuda automaatselt ega suurendada ebaproportsionaalselt süsinikulekke-, investeerimis- või varustuskindlusriski.

	<table> <tr> <th data-bbox="504 381 799 533">Teema</th><th data-bbox="799 381 1079 533">Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus</th><th data-bbox="1079 381 1648 533">Eesti Energia ettepanek</th></tr> <tr> <td data-bbox="504 533 799 1393"> 1.3 80/20 väljastamismudeli majandus- ja julgeolekumõju </td><td data-bbox="799 533 1079 1393"> COM(2026) 616, art 1 p 15(d); direktiivi 2003/87/EÜ uus art 10a lg 3c, esimene kuni neljas lõik </td><td data-bbox="1079 533 1648 1393"> Esmane lahendus on väljastada kinnitatud dekarboniseerimiskava korral 100% arvutatud tasuta eraldisest iga-aastaselt. Kui see ei ole vastuvõetav, rakendada aastatel 2031–2035 98/2 või vähemalt 95/5 üleminekumudelit. • Siduda järelkontrolliga kuni 2–5% eraldisest. Tingimusliku osa võimalik suurendamine peab põhinema 2035. aasta ülevaatusel; see ei tohi olla automaatne ja võib positiivse hinnangu korral kasvada järgmisel perioodil näiteks kuni 10%-ni. • Põlevkiviõli 2025. aasta andmetel tekitaks 80/20 mudel LHÜ hinnaga 150 €/t ligikaudu 27,4 mln euro suuruse aastase finantseerimisvajaduse ehk 58% segmendi EBITDA-st. 95/5 mõju oleks ligikaudu 6,9 mln eurot ja 98/2 mõju 2,7 mln eurot. </td></tr> </table>	Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek	1.3 80/20 väljastamismudeli majandus- ja julgeolekumõju	COM(2026) 616, art 1 p 15(d); direktiivi 2003/87/EÜ uus art 10a lg 3c, esimene kuni neljas lõik	Esmane lahendus on väljastada kinnitatud dekarboniseerimiskava korral 100% arvutatud tasuta eraldisest iga-aastaselt. Kui see ei ole vastuvõetav, rakendada aastatel 2031–2035 98/2 või vähemalt 95/5 üleminekumudelit. • Siduda järelkontrolliga kuni 2–5% eraldisest. Tingimusliku osa võimalik suurendamine peab põhinema 2035. aasta ülevaatusel; see ei tohi olla automaatne ja võib positiivse hinnangu korral kasvada järgmisel perioodil näiteks kuni 10%-ni. • Põlevkiviõli 2025. aasta andmetel tekitaks 80/20 mudel LHÜ hinnaga 150 €/t ligikaudu 27,4 mln euro suuruse aastase finantseerimisvajaduse ehk 58% segmendi EBITDA-st. 95/5 mõju oleks ligikaudu 6,9 mln eurot ja 98/2 mõju 2,7 mln eurot.	
Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek						
1.3 80/20 väljastamismudeli majandus- ja julgeolekumõju	COM(2026) 616, art 1 p 15(d); direktiivi 2003/87/EÜ uus art 10a lg 3c, esimene kuni neljas lõik	Esmane lahendus on väljastada kinnitatud dekarboniseerimiskava korral 100% arvutatud tasuta eraldisest iga-aastaselt. Kui see ei ole vastuvõetav, rakendada aastatel 2031–2035 98/2 või vähemalt 95/5 üleminekumudelit. • Siduda järelkontrolliga kuni 2–5% eraldisest. Tingimusliku osa võimalik suurendamine peab põhinema 2035. aasta ülevaatusel; see ei tohi olla automaatne ja võib positiivse hinnangu korral kasvada järgmisel perioodil näiteks kuni 10%-ni. • Põlevkiviõli 2025. aasta andmetel tekitaks 80/20 mudel LHÜ hinnaga 150 €/t ligikaudu 27,4 mln euro suuruse aastase finantseerimisvajaduse ehk 58% segmendi EBITDA-st. 95/5 mõju oleks ligikaudu 6,9 mln eurot ja 98/2 mõju 2,7 mln eurot.						

		• Tasuta LHÜ täielikul kadumisel oleks täiendav CO₂-kulu ligikaudu 353 €/t võrreldes 381 €/t keskmise müügihinnaga; seega on alternatiiv tootmise majandusliku aluse kadumine, mitte üksnes väiksem kasum.

1.4 Õlitööstuse seos Narva soojusvarustusega

Tasuta LHÜ tingimused ei tohi põhjustada õlitööstuse ennetähtaegset sulgemist enne, kui õlitootmise kõrvalsaadustel põhinevatele energialahendustele on olemas tehniliselt toimiv, varustuskindel ja majanduslikult proportsionaalne asendus. Õlitööstuse mõju hindamisel tuleb arvestada lisaks vedelkütuste tootmisele ka selle seost Narva kaugküttega.

Põlevkiviõli tootmine on osa Ida-Virumaa integreeritud energiasüsteemist, milles tootmise kõrvalsaadusena tekkivat uttegaasi kasutatakse elektri ja soojuse tootmiseks. Seetõttu ei piirdu õlitööstuse võimaliku sulgemise mõju vedelkütuste tootmisvõimsuse, tööhõive ja energiajulgeolekuga, vaid kandub edasi ka nendele energiateenustele, mille kütusebaas sõltub õlitootmisest.

Narva Soojusvõrk korraldas 2026. aasta Konkurentsiameti nõudmisel konkursi eesmärgiga leida linnale alates 2028. aasta detsembrist kuni 85 MW võimsusega ja ligikaudu 300 GWh aastase toodanguga soodsaim soojuse tarne lahendus. Kolmest pakkumusest tunnistati parimaks Enefit Industry pakkumus hinnaga 53,80 €/MWh. Võitnud lahendus põhineb Eesti elektrijaama 5. ploki katla rekonstrueerimisel, et kasutada kütusena õlitehaste pürolüüsiprotsessis kõrvalsaadusena tekkivat uttegaasi. Auvere tootmiskompleksi ühendamiseks Narva kaugküttevõrguga rajatakse ligikaudu 20 kilomeetri pikkune soojustrass.

Õlitootmine tekitab seega kütuse, mille energiakasutusele on üles ehitatud Narva konkursiga valitud lõpptarbijale soodsaim baassoojuse lahendus: õlitootmise lõpetamisel lõppeb uttegaasi tekkimine ning kaob selle lahenduse keskne kütusebaas.

Narva soojuskonkursi tulemus on turupõhine tõend selle kohta, et õlitööstuse kõrvalsaaduse energiakasutusel on jätkuvalt majanduslik väärtus. Konkursil osales kolm soojatootjat ning uttegaasil põhinev Enefit Industry lahendus osutus neist lõpptarbijale soodsaimaks. Seetõttu tuleb uttegaasi käsitleda mitte kõrvaldamist vajava jäägina, vaid kohapealse energiakandjana, mille kasutamine vähendab vajadust hankida Narva baassoojuse tootmiseks samas mahus eraldi primaarset kütust.

Komisjoni kavandatud tasuta LHÜ vähenemine ning dekarboniseerimiskava, investeerimis- ja opereerimiskohustuse ja tasuta LHÜ-de tingimusliku väljastamise nõuded võivad muuta õlitootmise majanduslikult võimatuks enne, kui seotud energialahendused on oma kavandatud kasutusaja läbinud või neile on rajatud samaväärne asendus. Sellisel juhul ei kao üksnes vedelkütuste tootmisvõimsus, vaid osaliselt kaotavad kasutuse ka uttegaasi energiakasutuseks tehtud investeeringud ning Narva soojusvarustuses tekib täiendav kütuse- ja investeerimisvajadus.

Regulatsiooni mõju tuleb seetõttu hinnata kogu seotud väärtusahela ulatuses. Õlitööstuse tegevuse lõpetamine peab toimuma koordineeritult seda asendavate tootmis- ja energialahenduste valmimisega, mitte neist kiiremini. Vastasel juhul võib EL HKS põhjustada olemasoleva integreeritud energiasüsteemi enneaegse lõhkumise ning suurendada dekarboniseerimise kogukulu, imporditud kütustest sõltuvust ja Narva kaugkütte hinnariski.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek

	1.4 Õlitööstuse seos Narva soojusvarustusega	Direktiivi 2003/87/EÜ art-d 1 ja 10a; COM(2026) 616, art 1 p 15(d), uued art 10a lg-d 3b–3e	Hinnata tasuta LHÜ tingimuste mõju kogu põlevkiviõli ja uttegaasi väärtusahelale ning hõlmata uttegaas punktis 1.2 taotletava erandiga. • Regulatsioon ei tohi põhjustada õlitootmise lõpetamist enne, kui uttegaasil põhinevale Narva baassoojuse lahendusele on olemas tehniliselt toimiv, varustuskindel ja majanduslikult proportsionaalne asendus. • Arvestada, et 2026. aasta konkursil osutus uttegaasil põhinev 53,80 €/MWh lahendus Narva tarbijale soodsaimaks ning selle kütusebaas kaob õlitootmise lõpetamisel.	
	1.5 Dekarboniseerimismeetmete ulatus ja hindamine Dekarboniseerimiskohustus tuleb kujundada investeerimis- ja opereerimismeetmete kohustusena ning kava täitmist hinnata meetmete portfelli ja olelusringi heitevähenduse järgi. Abikõlblikuks tuleb lugeda ka põhjendatud ELis asuvad HKS-i välised projektid, mille mõõdetav seos käitise, käitiste grupi või väärtusahela vähese süsinikuheitega üleminekuga on tõendatud enamusomanduse kaudu. Investeering ja heitevähendus ei ole üks-üheses seoses: iga investeering ei anna viie aasta jooksul olulist vähendust ning tootmise vähendamine, reservrežiim või sulgemine võivad vähendada heidet ilma samas mahus kapitaliinvesteeringuta.			

Ettepanek eeldab, et investeering tehakse ELis ja see toob viieaastase perioodi jooksul kaasa olulise heite vähenemise asjaomases käitisel või enne taotlust moodustatud käitiste koondises. See ei arvesta aga üldse võimalikku olukorda, kus olemasolev HKS-i käitis ei ole tehniliselt ega majanduslikult mõistlik investeerimiskoht, kuid sama kapital annaks suurema heitevähenduse kontserni mõnes teises projektis või käitise opereerimist toetavas taristus.

Selliste projektide hulka peaksid kuuluma näiteks taastuvelektri ja -soojuse tootmine, energiasalvestus, elektrivõrk ja võrguühendus, biometaan, taastuvvesiniku või sünteetiliste kütuste (RFNBO) tootmise ja käitlemise taristu, ringmajandus ning CO₂ transpordi- ja püsiladustamistaristu. Selline ulatus vastab Komisjoni energiasüsteemi loomimise põhimõttele, mille järgi tuleb elektri-, soojus-, gaasi- ja kütusesektori seoseid kasutada vähima kogukuluga dekarboniseerimiseks, ning HKS-i oksjonitulude lubatud laiale kasutusele taastuenergia, võrgu, salvestuse ja energiajulgeoleku meetmeteks.

Seost ei tuleks hinnata üksnes vara asukoha järgi. Käitaja peab tõendama projekti põhjusliku seose, välditud heite, vahe-eesmärgid ja topeltarvestuse puudumise. Nii välditakse kohustuse muutumist üldiseks investeerimisvabaduseks, kuid kapital ei lukustu ebatõhusasse käitispõhisesse lahendusse valdkondades, kus investeerimisvajadus ei ole prioriteetne või sellises ulatuses puudub.

Komisjoni ettepaneku mudel sätestab üheaegselt nii kohustuslikus korras tehtavate investeeringute mahu kui ka olulise käitispõhise heitevähenduse. Need tingimused tuleb lahutada:

- Iga investeering ei anna viie aasta jooksul olulist heitevähendust, näiteks pika valmimisajaga võrgu-, alternatiivkütuse või CO₂ taristu.
- Vedelkütuste nõudlus EL-s on kavandatud vähenema, mistõttu asendusinvesteeringud süsinikuneutraalsete vedelkütuste tootmiseks võivad osutuda mittevajalikeks nõudluse puudumise tõttu.
- Nõudluse vähenemisest tulenevad käitise osalise sulgemise ja konserveerimisega kaasnevad lammutamise, ohutustamise, keskkonnaseire ja valmisoleku

	opereerimiskulud ei pruugi olla käsitatavad heitivähendamise investeeringuna, mistõttu käitisel tuleb nõudluse vähenemisest tuleneva toodangu vähendamise asemel valida kohene täielik tegevuse lõpetamine. Dekarboniseerimiskava peab sõnaselgelt võimaldama vähemalt järgmisi tegevusi: - energiatõhusus, protsessimuudatused, ringmajandus ja elektrifitseerimine; - fossiilkütuse asendamine taastuv- või madala süsinikuheitega kütusega ning kahe kütuse kasutamise valmisolek; - taastuvenergia, salvestuse, alternatiivkütuse ning CO₂ kogumise, transpordi, kasutamise ja püsiladustamise taristu; - CO₂ püsiv kasutamine toodetes, sealhulgas mineraliseerimine ja muud EL HKS-i direktiivi artikli 12 lõike 3b nõuetele vastavad lahendused; - tootmise põhjendatud vähendamine, üleminek hooajalisele käitamisele, konserveerimine, reservrežiim ja taasaktiveerimise valmisolek; - käitise etapiviisiline või lõplik sulgemine, ohutustamine ja lammutamine; - kontserni, käitiste koondi või väärtusahela HKS-i välised projektid, kui nende seos ELis saavutatava heitevähendusega on tõendatud. <u>Praegune ettepanek kasutab küll mõistet „meetmed ja investeeringud“, kuid rahalise kohustuse täitmine ja 20% eraldise vabastamine on seotud kitsalt „dekarboniseerimisinvesteeringutega“. See erinevus jätab ebaselgeks, kas kütusevahetus, fossiilsetest kütustest energia tootmise vähendamine, seadmete reservrežiimi viimine või sulgemine saavad kohustust täita. Need tegevused tuleb kindlasti nimetada direktiivis, mitte jätta hilisema rakendusmääruse otsustada.</u> Käitise planeeritud etapiviisiline sulgemine võiks olla aktsepteeritav dekarboniseerimismeede, kuid seda ei tohi regulatiivselt esile kutsuda enne	
--	---	--

asendusvõimekuse olemasolu ega sulgemist käsitada automaatselt käitaja investeerimiskohustuse rikkumisena.

Püsiva CCU puhul ei ole vaja luua uut erandit. Uutes tasuta eraldise rakendusreeglites tuleb tagada, et kõik EL HKS-i direktiivi artikli 12 lõike 3b nõuetele vastavad lahendused, sealhulgas mineraliseerimine, kvalifitseeruksid dekarboniseerimismeetmena võrdselt geoloogilise CCS-iga.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1.5 Dekarboniseerimis-meetmete ulatus ja hindamine	COM(2026) 616, art 1 p 15(d), direktiivi 2003/87/EÜ uued art 10a lg-d 3b ja 3e; täiendavalt direktiivi 2003/87/EÜ art 10 lg 3 ja art 12 lg 3b	Muuta investeerimiskohustus investeerimis- ja opereerimismeetmete kohustuseks ning hinnata kava meetmete portfelli, vahe-eesmärkide ja olelusringi heitevähenduse alusel, mitte nõuda samaaegselt kindla summa kulutamist ja olulist vähendamist samas käitises. • Nimetada direktiivis abikõlblikena energiatõhusus, protsessimuudatus, ringmajandus, elektrifitseerimine, kütusevahetus ja kahe kütuse valmidus; taastuvenergia, salvestus, alternatiivkütused, CCU/CCS ja seotud taristu; tootmise vähendamine, hooajalisus, konserveerimine, reservrežiim, taasaktiveerimisvalmidus,

			etapiviisiline sulgemine, ohutustamine ja lammutamine. • Lubada ELis asuvaid kontserni-, käitiste koondi- ja väärtusahelaüleseid, sealhulgas põhjendatud HKS-i väliseid projekte, kui enamusomanduse kaudu on tõendatud seos üleminekuga, välditud heide, vaheeesmärgid ja topeltarvestuse puudumine. • Lubada põhjendatud asjaoludel muuta käitiste koondi koosseisu, meetmete jaotust ja ajakava, säilitades kogu koondi kontrollitavad eesmärgid.	
1.6 Raskesti vähendatava jääkheite piiratud paindlikkus Raskesti dekarboniseeritava jääkheite puhul tuleb võimaldada rangelt piiratud kvaliteetsete rahvusvaheliste ühikute ja püsieemalduste kasutamist, kui käitises rakendatavad tehniliselt ja majanduslikult teostatavad vähendamismeetmed on ammendatud ning vajalik tehnoloogia või taristu ei ole asjaomasel perioodil kättesaadav. 2026. aasta Euroopa kliimamäärus võimaldab alates 2036. aastast katta kõrge kvaliteediga Pariisi kokkuleppe artikli 6 ühikutega kuni 5% ELi 2040. aasta eesmärgist ning näeb ette võimaluse katsetada lahendust aastatel 2031–2035. EL HKS-i dekarboniseerimiskava ei tohiks sellist paindlikkust kategooriliselt välistada. Ühikute kasutamine peab olema täiendav ega tohi asendada kohalikke vähendamismeetmeid. See peab vastama ELi tasandil kehtestatud additsionaalsuse,				

püsivuse, seire-, aruandlus- ja tõendamisnõuete, topeltarvestuse vältimise ning keskkonnaterviklikkuse tingimustele.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1.6 Raskesti vähendatava jääkheite piiratud paindlikkus	Määruse (EL) 2021/1119 art 4 lg 3 (muudetud määrusega (EL) 2026/667); Pariisi kokkuleppe art 6; direktiivi 2003/87/EÜ art 10a	Võimaldada raskesti vähendatava jääkheite puhul rangelt piiratud kõrge kvaliteediga Pariisi kokkuleppe artikli 6 ühikute ja püsieemalduste kasutamist, kui käitises rakendatavad tehniliselt ning majanduslikult teostatavad meetmed on ammendatud ja vajalik tehnoloogia või taristu ei ole asjaomasel perioodil kättesaadav. • Ühikute kasutamine peab olema täiendav ning vastama additsionaalsuse, püsivuse, seire, tõendamise, topeltarvestuse vältimise ja keskkonnaterviklikkuse nõuetele.

1.7 Rakendusreeglite õiguskindlus ja õigeaegne avaldamine

Kõik dekarboniseerimiskava sisulised reeglid, meetodikad ja järgmise perioodi võrdlusalused peavad olema lõplikult teada hiljemalt 31. detsembriks 2028. Vastasel juhul

tuleb kava esitamise tähtaega edasi lükata. Käitaja ei saa võtta siduvat rahalist kohustust enne selle mahu ja abikõlblikkuse selgumist ning ühe perioodi kava täitmata jätmine ei tohi automaatselt välistada järgmise perioodi kava kinnitamist.

Käitaja peab esitama dekarboniseerimisplaani 30. septembriks 2029. Samal ajal arvutatakse perioodi 2031–2035 ajakohastatud võrdlusalused (benchmark'id) 2026.–2027. aasta andmete alusel ning ettepanek ei taga, et nende lõplikud väärtused ja kõik vajalikud rakendusreeglid on käitajale piisava ajavaruga teada. Hilisema delegeeritud või rakendusakti lahendada jäävad muu hulgas:

- abikõlblikud investeerimis- ja opereerimiskulud ning kava nõutav detailsus;
- „olulise heite vähenemise“ kriteerium, olulusringi arvestus ja seose tõendamine;
- tasuta LHÜ-de majandusliku väärtuse määramise metoodika;
- ajakohastatud toote-, soojus- ja kütusepõhised benchmark'id ning asjakohased süsinikulekke tegurid;
- madala või nullheitega käitise erandid.

Täiendav ebaselgus puudutab mõistet „HKS-i sektor“. Direktiivi 2003/87/EÜ artikkel 2 määrab HKS-i kohaldamisala lisades I ja III loetletud tegevuste kaudu, samas kui süsinikulekke sektorid määratakse artikli 10b lõike 5 alusel NACE-4 tasemel ning tasuta eraldi arvutatakse benchmark'i-alamkäitiste järgi. Komisjoni ettepanekus ja mõjuhindangus kasutatakse lisaks mõisteid „HKS-i sektor“, „tööstussektor“, „CBAM-i sektor“ ja „CBAM-iga katmata sektor“, kuid neist ei tulene üheselt, milline liigitus määrab kava, koondamise, erandi või heitevähenduse võrdlusgrupi. Siduvates reeglites tuleb seetõttu täpsustada, kas sektor tähendab lisa I tegevust, NACE/PRODCOM-koodi, süsinikulekke nimekirja, CBAM-i tootekategooriat või benchmark'i-alamkäitist.

Ka „oluline ja tõendatud heite vähenemine“ on tasuta eraldise saamise keskne materiaalne tingimus. Direktiivis tuleb sätestada vähemalt hindamise alused: tegevustasemega korrigeeritud lähteaasta või -periood, absoluutse ja suhtelise vähenemise käsitlus, otsese ja olulusringi heite piir, viieaastase perioodi arvestus, sulgemise ja tootmise vähendamise

	<u>kohtlemine ning käitajast sõltumatute viivituste mõju.</u> Delegeeritud akt võib täpsustada arvutusmetoodikat, kuid ei tohi hiljem määrata kohustuse põhisisu ega muuta varem heakskiidetud meedet tagasiulatuvalt abikõlbmatuks. Nende andmeteta ei tea käitaja tasuta eraldise eeldatavat mahtu ega sellest tuletatud rahalist kohustust. Kava koostamine enne benchmark'ide, abikõlblikkuse ja tõendamiskorra selgumist ei ole investeerimisotsus, vaid määratlemata regulatiivse kohustuse võtmine. Ettepaneku ajastus on sisemiselt vastuoluline: esimene dekarboniseerimiskava tuleb esitada 30. septembriks 2029 ja järgmine 30. septembriks 2034, kuid esimese perioodi heitevähenduse vahe-eesmärk hinnatakse alles 31. detsembri 2035 seisuga ning tingimusliku eraldise üle võib otsustada kuni kaks aastat hiljem. Seetõttu tuleks teise perioodi kava koostada enne, kui esimese perioodi tulemus ja investeringute täitmine on lõplikult hinnatud. Järgmise perioodi kava lõplik kinnitamine peab toimuma pärast eelmise perioodi tulemuste järelhindamist. Kui tasuta eraldise haldustükkel nõuab kava varasemat esitamist, peab käitajal olema õigus esitada esialgne kava ja seda pärast hindamist ilma sanktsioonita ajakohastada. <u>Kava täitmata jätmise tagajärg peab olema proportsionaalne ning seotud täitmata jäänud kohustuse, asjaomase perioodi tasuta eraldise ja täitmata jäämise põhjusega. Kui kava jäi täitmata tegevuskeskkonna muutumise või käitajast sõltumatu tehnoloogia-, loa-, taristu- või tarneahelaviivituse tõttu, ei tohi seda käsitada käitajale omistatava rikkumisena. Järgmise perioodi kava tuleb hinnata iseseisvalt selle meetmete usutavuse, tehnilise teostatavuse ja eeldatava heitevähenduse alusel. Varasema kava täitmata jätmist võib arvestada järelevalve või täiendavate tagatiste määramisel, kuid mitte uue kava automaatse tagasilükkamise alusena.</u>	
--	--	--

	Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek	
	1.7 Rakendusreeglite õiguskindlus ja õigeaegne avaldamine	COM(2026) 616, art 1 p 15(c)(i)–(ii) ja p 15(d); direktiivi 2003/87/EÜ art 10a lg 2 p-d f–i ning uued art 10a lg 3b teine lõik ja lg 3e; kava esitamise tähtaeg 30.09.2029	Avaldada kõik dekarboniseerimiskava sisulised reeglid, metoodikad ja perioodi 2031–2035 lõplikud võrdlusalused hiljemalt 31. detsembriks 2028. Hilinemise korral lükata 30. septembri 2029. aasta esitamise tähtaega edasi. • Kaitsta heakskiidetud kava ja selle alusel tehtud kulutusi hilisemate reeglimuudatuste ning tagasiulatuvate korrigeerimistest. • Viia kava tsüklil kooskõlla eelmise perioodi järelhindamisega: lubada esialgset kava hiljem sanktsioonita ajakohastada ning hinnata järgmise perioodi kava iseseisvalt. Eelmise kava täitmata jätmine ei tohi olla järgmise kava automaatse tagasilükkamise alus. • Siduda võimalik tagasinõue üksnes asjaomase perioodi, täitmata kohustuse ulatuse, rikkumise põhjuse ja käitajale omistatava vastutusega.	

1.8 Jääkgaasi tootmisosaga seotud tasuta eraldis ja energiakasutuse stiimul

Jääkgaasi meetoodika järgi arvutatud tootmisosaga seotud eraldis tuleb säilitada pärast 2030. aastat, väljastada 100% ulatuses iga-aastaselt ning jätta 80/20 mudelist ja dekarboniseerimiskohustuse rahalise mahu arvutusbaasist välja. Tegemist on õlitootmises tekkinud jääkgaasi protsessiheitelga, mitte tasuta eraldisega elektri tootmise eest; elektritootmise tarbimisosa peab jääma nulliks, kuid tootmisosa kaotamine nõrgestaks jääkgaasi tõhusa energiakasutuse stiimulit.

Õlitööstuse uttegaas tekib väljaspool tootepõhise võrdlusaluse süsteemipiiri. Kui uttegaas antakse kasutamiseks teisele EL HKS-i käitisele, omistatakse selle arvutatud tootmisosaga seotud eraldis gaasi kasutavale käitisele, EEJ-le (Eesti soojuselektrijaam) või AEJ-le (Auvere soojuselektrijaam), protsessiheite allkäitise meetoodika kohaselt. Eraldise aluseks on tegelikult energiaks kasutatud jääkgaasi kogus, kütteväärtus ja asjaomane heitearvestus. Tegemist ei ole elektritootmise toetamisega, vaid õlitootmise protsessis tekkinud jääkgaasi tootmisosaga seotud eraldisega. Mõõdetava soojuse võimalik tarbimisosa tuleb arvestada eraldi ja topeltarvestus välistada.

Uttegaas tekib põlevkiviõli tootmise tehnoloogiliselt kaasneva kõrvalsaadusena. EEJ ja AEJ ei ole selles väärtusahelas üksnes turult vabalt valitud kütust kasutavad elektritootjad, vaid täidavad õlitööstusele vajalikku jääkgaasi utiliseerimise funktsiooni. Kui utiliseerimine muutub majanduslikult ebamõistlikuks, kandub mõju tagasi õlitootmisele: suurenedavad ohutuspõletuse või muu käitluse vajadus, väheneda kogu kompleksi energiatõhusus ning tekkida tootmise tehnilised piirangud. Tööstuslikul jääkgaasil ei ole alternatiivset turgu, kuhu tootja saaks selle suunata.

Käitise tasandil mõõdetav heite vähenemine võib seetõttu anda väärsignaali. Jääkgaasi kasutamise lõpetamine vähendab küll seda utiliseeriva elektrijaama heidet, kuid ei kõrvalda gaasi tekkimist õlitootmises. Kui sama gaas suunatakse energiakasutusest ohutuspõletusse või vähem tõhusasse käitlusse ning ärajäänud energia tuleb toota muust kütusest, ei vähene kogu tööstuskompleksi ega ELi heide. Jääkgaasi energiakasutuse mõju

tuleks seetõttu hinnata tootja, utiliseerija ja asendatava energiatootmise ühises süsteemipiiris.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1.8 Jääkgaasi tootmisosaga seotud tasuta eraldis ja energiakasutuse stiimul	Direktiivi 2003/87/EÜ art 10a lg 1; COM(2026) 616, art 1 p 15(d), direktiivi 2003/87/EÜ uued art 10a lg-d 3b–3c; komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2019/331 põhjendus 19, art 16 lg-d 2–7 ja VII lisa p 10.1.5	Säilitada pärast 2030. aastat uttegaasi tootmisosaga seotud protsessiheite eraldis, väljastada see 100% iga-aastaselt ning jätta 80/20 mudelist ja dekarboniseerimiskohustuse rahalise mahu arvutusbaasist välja. • Kui jääkgaas tekkis väljaspool tootevõrdlusaluse süsteemipiiri, anda tootmisosaga seotud eraldis gaasi tegelikult energiaks kasutavale käitisele (EEJ või AEJ) ning arvutada see energiaks kasutatud ja tõrvikus põletamata gaasi alusel. • Jääkgaasi tarbimisosaga seotud eraldis elektritootmisele peab jääma nulliks; mõõdetava soojuse võimalik tarbimisosa arvestada eraldi ja välistada topeltarvestus. • Hinnata heitevähendust tootja, utiliseerija ja asendatava energiatootmise

		ühises süsteemipiiris, et energiakasutuse lõpetamist ei käsitataks ekslikult tegeliku heitevähendusena.
--	--	---

1.9 LHÜ hinna prognoositavus ja turustabiilsusreserv

EL HKS-i tuleb lisada absoluutsel hinnatasemel põhinev automaatne turustabiliseerimismehhanism. MSR peab tagama cap'i täitmiseks piisava hinnasignaali ja turu likviidsuse, kuid vältima püsivalt kõrget LHÜ hinda, mis ei anna proportsionaalset täiendavat heitevähendust. Mehhanismi rakendamist peab juhtima sõltumatu ELi tasandi asutus avaliku metoodika ja ette kindlaks määratud reeglite alusel.

MSR mõjutab LHÜ hinda kaudselt, muutes ringluses olevate LHÜ-de koguse alusel iga-aastast oksjonipakkumist. Ülejäägi korral eemaldatakse LHÜ-d turult ja nappuse korral vabastatakse neid reservist. Senine MSR on aidanud taastada dekarboniseerimiseks vajaliku hinnasignaali, kuid kahaneva cap'i ja struktuurse nappuse tingimustes võib liiga aeglane vabastamine suurendada likviidsuspuudust, hinnavolatiilsust ja turuosaliste kuluriski.

Komisjoni ettepanek vähendab seda riski osaliselt. Kavandatud TNAC-i tehniline korrigeerimine, reservi suunamise määra vähendamine 24%-lt 12%-le ja üle 400 miljoni reservis oleva LHÜ kehtetuks tunnistamise lõpetamine võimaldavad säilitada suurema likviidsuspuhvri. Samal ajal kohandatakse MSR-i künniseid kahaneva turuga. Muudatuste mõju ei ole siiski ühesuunaline: väiksem reservi suunamine ja kehtetuks tunnistamise lõpetamine säilitavad rohkem LHÜ-sid, kuid langevad vabastamiskünnised võivad nende turule jõudmist edasi lükata.

Reservi säilitatud LHÜ-d ei lisandu automaatselt turupakkumisse. Nende mõju hinnale tekib alles siis, kui rakendub koguseline vabastamisreegel või hinnapäästik. Seetõttu parandavad Komisjoni muudatused reservi võimet tulevastele šokkidele reageerida, kuid

ei kaitse käitajaid olukorras, kus LHÜ hind tõuseb järk-järgult ja püsib pikaajaliselt kõrgel tasemel. Ka kehtiva direktiivi artikli 29a suhteline hinnapäästik sõltub varasemast hinnatasemest ega toimi seetõttu usaldusväärse absoluutse hinnakaitsena.

Liiga kõrge LHÜ hind võib töötada vastu ka elektrifitseerimise eesmärgile. ETS1 süsinikukulu kandub fossiilkütusel marginaaltootja kaudu elektri hulgihinda. LHÜ hinna tõus suurendab seega ühelt poolt fossiilsete protsesside asendamise motivatsiooni, kuid teiselt poolt elektrifitseerimise opereerimiskulu. Kuni fossiilkütustel tootmine mõjutab elektri marginaalhinda, võib liiga kõrge LHÜ hind vähendada elektrifitseerimise majanduslikku eelist.

ETS2-s kasutatakse 45 eurot/t CO₂ hinnapäästik 2020. aasta hindades koos inflatsiooniindekseerimisega annab absoluutsel hinnatasemel põhinevale sekkumisele õigusliku lähtekoha. Seda ei tule käsitada ETS1 optimaalse hinnana. ETS1 hinnapäästiku tase peab põhinema analüüsil, milline hinnasignaal on vajalik asjaomase perioodi cap'i kulutõhusaks täitmiseks. Ka Komisjoni mõjuanalüüsis kasutatud 150 eurot/t on modelleerimiseeldus, mitte hinnasiht, turuproгноos ega hinnalagi.

Seetõttu tuleb MSR-i muudatusi täiendada ette teada ja indekseeritava hinnapäästikuga, mille ületamisel vabastatakse reservist automaatselt täiendavaid LHÜ-sid. See muudab hinnariski juhitavamaks, säilitades samal ajal väheneva cap'i ja EL HKS-i keskkonnanäesmärgi.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1.9 LHÜ hinna prognoositavus ja turustabiilsusreserv	Direktiivi 2003/87/EÜ art 29a ning võrdluseks art 30h lg 2; otsuse	Täiendada MSR-i ette teada, indekseeritava ja absoluutsel hinnatasemel põhineva automaatse hinnapäästikuga. Päästiku ületamisel

		(EL) 2015/1814 art 1 lg-d 5–6; COM(2026) 616, art 2 p-d 2–3; SWD(2026) 616	vabastada reservist LHÜ-sid automaatselt ja vajaduse korral korduvalt, säilitades väheneva cap'i ja EL HKS-i keskkonnaeesmärgi. • Määrata päästiku tase analüüsiga, mis tuvastab cap'i kulutõhusaks täitmiseks piisava hinnasignaali. ETS2 45 €/t CO₂ tase 2020. aasta hindades on õiguslik lähtekoht, mitte ETS1 optimaalne hind. • Anda hinnariski seire, avalik aruandlus ja automaatsete sekkumisreeglite haldamine eraldi sõltumatule ELi tasandi asutusele. • Arvestada, et MSR-i koguselised muudatused ei piira pikaajaliselt kõrget hinda ja LHÜ kulu kandub fossiilse marginaaltootja kaudu elektrihiinda, vähendades elektrifitseerimise eelist. Mõjuhinnangu 150 €/t on modelleerimiseeldus, mitte hinnasiht, turuproгноos ega hinnalagi.	
--	--	---	---	--

2. Jäätmete energiakasutus

2.1 Jäätmepõletuse kvoodikohustuse eeltingimused ja ajutine erand

Jäätmete energiakasutuse CO₂ hinnastamine peab toetama jäätmehierarhiat. Ringlussevõtuks sobiva materjali põletamist tuleb vähendada, kuid jäätmete kõrvaldamine ei tohi muutuda energiakasutusest majanduslikult soodsamaks. Kvoodikohustus saab rakenduda üksnes terviklahendusega, milles kõrvaldamisele, sealhulgas ladestamisele, kehtib energiakasutusest tugevam kvoodihinda arvestav keskkonnapoliitiline hinnasignaal ning üleminekuajal säilib liikmesriigi võimalus kasutada ajutist erandit.

2024. aastal tekkis Eestis ligikaudu 514 000 tonni olmejäätmeid, millest võeti ringlusse 36%, kasutati energia tootmiseks 42% ja ladestati 13%. Ringlussevõtu tase jäi seega oluliselt alla 2025. aastaks nõutud 55% eesmärgi ning ladestamise osakaal ületas 2035. aastaks seatud 10% piirmäära. Riikliku sortimisuuringu järgi oleks ligikaudu 70% segaolmejäätmetes sisalduvast materjalist võimalik liigiti koguda ja materjalina kasutusse võtta. Suurima kasutamata ressursi moodustavad pakendid, mille osakaal on ligikaudu 38%, ja biojäätmed, mille osakaal on 23%. Probleemi tuleb seetõttu lahendada eelkõige jäätmete tekkekohas, liigiti kogumisel ja sortimisel.

Iru jäätmepõletusplokk (JPP) ei määra turule lastavate pakendite koostist ega jäätmete liigiti kogumise tulemuslikkust, vaid käitleb pärast kogumist ja sortimist järele jäävat jääkfraktsiooni. Kui energiakasutuse võimalus kaob, ei kao jäätmed koos neid käitleva käitisega, vaid need ladestatakse või eksporditakse ning jäätmetes sisalduv energia jääb kasutamata.

Irus on võimalik käidelda aastas kuni 250 000 tonni segaolmejäätmeid ja jäätmekütust ning toota sellest kuni 310 GWh soojust ja 134 GWh elektrit. Soojus tarnitakse Tallinna ja Maardu kaugküttevõrku. Iru jäätmesoojuse Konkurentsiameti kinnitatud piirhind on 21,22 €/MWh, mis on Tallinna soojatootjate seas madalaim.

Komisjoni ettepaneku kohaselt rakenduks jäätmete fossiilsest osast tekkiva tõendatud CO₂-heite loovutamiskohustus järk-järgult: 25% 2031. aastal, 50% 2032. aastal, 75%

	2033. aastal ja 100% alates 2034. aastast. Ligikaudu pool Iru JPP CO₂-heitest on biogeenset ja pool fossiilset päritolu. Komisjoni mõjuhinnangus kasutatud 110 €/t CO₂ hinna korral lisanduks ühe tonni olmejäätmete energiakasutusele hinnanguliselt 38,5–66 eurot kvoodikulu. Perioodi 2031–2040 keskmise CO₂ hinna eeldus 150 €/t suurendaks mõju veelgi. Eesti Energia käitispõhise analüüsi järgi muutub Iru jäätmesoojus CO₂ hinna tõusmisel üle 105 €/t kallimaks kui biomassist toodetud soojus. Sellisel juhul tõrjutakse Iru Tallinna soojuse turult välja ning jäätmete energiakasutus muutub majanduslikult jätkusuutmatuks. Kui konverteerida täna olmejäätmete põletamise soojuse tootmisel tekkiva CO₂ saastetasu ja jäätmete vastuvõtmisel põletustasu kogu jäätmete põletamisel tekkiva fossiilse CO₂ peale, siis 2025. aastal ja 2026 aasta esimesel poolel oleks CO₂ komponendi hind 111-115 eurot tonni kohta. Kui asendada kehtivas regulatsioonis CO₂ saastetasu LHÜ hinnaga, siis kaotab toodetud soojus konkurentsivõime alates LHÜ hinnast 75 eurot. Eesti Energia ettepanek on: • rakendada jäätmete kõrvaldamisele energiakasutusest tugevamat kvoodihinda arvestavat keskkonnapoliitilist hinnasignaali; • säilitada vähemalt 2035. aasta lõpuni COM(2026) 616 artikli 1 punktis 23 kavandatava artikli 12b kohane ajutine erand; • täiendada erandi tingimusi nii, et seda saaks kasutada ka juhul, kui liikmesriigi ringlussevõtu-, hinnastamis- või jääkjäätmete käitlussüsteem ei võimalda veel kvoodikulu lisada ilma jäätmekäitlushindade järsu tõusu või jäätmete ladestamise suurenemiseta;	
--	--	--

- kehtestada enne 2031. aastat ühtne ja kontrollitav käitispõhine fossiilse CO₂ määramise meetodika;
- käsitada CCS-i ühe võimaliku tulevikulahendusena, mitte 2031. aastaks eeldatavalt kasutusvalmis kohustusliku meetmena.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
2.1 Jäätmepõletuse kvoodikohustuse eeltingimused ja ajutine erand	COM(2026) 616, art 1 p 23, direktiivi 2003/87/EÜ uued art 12a ja 12b lg-d 1–4; art 1 p 35 koos I lisa p-ga 1(c)(viii); art 1 p 33, direktiivi art 30 uus lg 9	Rakendada jäätmete energiakasutuse loovutamiskohustust üksnes terviklahendusena, milles jäätmete kõrvaldamisele, sealhulgas ladestamisele, kehtib enne kvoodikohustuse algust energiakasutusest tugevam kvoodihinda arvestav kliimapoliitiline hinnasignaal. • Säilitada liikmesriigi võimalus kasutada artikli 12b ajutist erandit vähemalt 2035. aasta lõpuni ka siis, kui ringlussevõtu-, hinnastamis- või jääkjäätmete käitlussüsteem ei võimalda veel kvoodikulu lisada ilma jäätmekäitlushindade järsu tõusu, ladestamise suurenemise või ekspordita.

			• Siduda erandi kasutamine enne 31. juulit 2029 tehtava valmisoleku- ja tasuvusanalüüsiga, mis hõlmab jäätmehierarhiat, käitlusvõimekust, kvoodikulu, riigisiseseid tasusid ja oksjonitulu. • Erandi korral tühistada liikmesriigi oksjonimahust LHÜ-sid üksnes asjaomase aasta artikli 12a faasiteguriga korrigeeritud loovutamiskohustuse ulatuses, mitte kogu tõendatud heite eest.	
	2.2 Fossiilse CO₂ määramise metoodika Enne jäätmepõletuse loovutamiskohustuse rakendumist tuleb ELi tasandil kehtestada ühtne, usaldusväärne ja käitisepõhine fossiilse CO₂ määramise metoodika. Metoodika peab määratlema proovivõtu, mõõtmise, arvutamise, määramatuse ja tõendamise nõuded ning võimaldama käitajal kontrollida, millise jäätmekoostise ja mõõtmistulemuste alusel kvoodikohustus tekib. JPP kvoodikohustus sõltub otseselt põletatavate jäätmete fossiilse süsiniku osakaalust. Iru JPP-l on juba kasutusel tõendatud KHG seire ning fossiilse ja biogeense CO₂ eristamine. Praegustel andmetel moodustab biogeenne CO₂ suurusjärgus 50% kogu JPP CO₂-heitest. Kuna kvoodikulu sõltub otseselt fossiilse süsiniku osakaalust, mõjutab metoodika täpsus vahetult käitise majanduslikku jätkusuutlikkust. <u>Pädeva asutuse kinnitatud seirekava järgi määratud heitele ei tohi hilisema metoodikamuutuse tõttu teha tagasiulatuvaid finantskorrektsioone.</u>			

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
2.2 Fossiilse CO₂ määramise metoodika	Direktiivi 2003/87/EÜ art 14; komisjoni rakendusmääruse (EL) 2018/2066 art-d 32–35, 38 ja 39 ning II lisa p 2.4; COM(2026) 616, art 1 p 35 koos I lisa p-ga 1(c)(viii)	Kehtestada enne 2031. aastat ELi tasandil ühtne, usaldusväärne ja käitisepõhine fossiilse CO ₂ määramise metoodika, mis määrab proovivõtu, mõõtmise, arvutamise, määramatuse ja tõendamise nõuded. • Lubada üleminekuajal jätkata pädeva asutuse heakskiidetud käitisepõhise seiremetoodikaga ning välistada hilisema metoodikamuutuse tõttu tagasiulatuva finantskorrektsioonid.
2.3 CCS ja bioCCS CCS ja BioCCS võivad kujuneda jäätmete energiakasutuse heite vähendamise osaks, kuid nende tegelikku rakendamist ei saa eeldada 2031-2035 perioodil. Tehnoloogia peab esmalt tõendama oma tehnilise efektiivsuse ja majandusliku jätkusuutlikkuse ning eeldab toimivat CO₂ transpordi- ja ladustamistaristut. CCS-i puudumine ei tohi põhjustada tasuta eraldise vähendamist ega käitise karistamist, kui lahendus ei ole käitajast sõltumatutel põhjustel kättesaadav. Jäätme põletuse heite vähendamiseks võib pikaajaliselt olla vajalik CCS. Iru JPP puhul võimaldab biogeense CO₂ osakaal rakendada BioCCS-i ja tekitada püsivaid		

süsinikueemaldusi. Komisjoni ettepaneku artikli 14 uus lõige 1a, mis võimaldab käitajal kompenseerida fossiilset heidet EL HKS-i kohaldamisalasse kuuluva biogeense CO₂ püsiladustamisest saadud ühikutega, on seetõttu põhimõtteliselt toetatav.

CCS-i ja BioCCS-i ei saa siiski käsitada aastateks 2031–2035 kättesaadava standardlahendusena. CO₂ püüdmine, veeldamine, transport ja püsiladustamine vajavad suuri investeeringuid ja energiat ning sõltuvad käitajast väljaspool asuva taristu ja piiriüleste teenuste tekkimisest. JRC (Joint Research Centre) 2026. aasta ülevaates jäävad üksnes püüdmise hinnangulised kulud sõltuvalt sektorist ja tehnoloogiast vahemikku 40–235 eurot/t CO₂ ning püütud gaaside puhastamine on kõrge kapitalimahukusega valdkond, kusjuures püüdmisele lisanduvad transport ja ladustamine. Eesti Energia esialgse hinnangu järgi võib Iru CCS/BioCCS-i täisahela kulu ületada suurusjärku 200 eurot/t püütud ja püsivalt ladustatud CO₂ kohta. Sellele tuginedes Iru CCS-i või BioCCS-i kasutuselevõttu ei saa käsitada EL HKS-i rakendamise eeltingimusena enne, kui kogu väärtusahel on tehniliselt kättesaadav ja majanduslikult rahastatav.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
2.3 CCS ja BioCCS	COM(2026) 616, art 1 p 24(b), direktiivi 2003/87/EÜ uus art 14 lg 1a; art 1 p 17, uued art 10cb–10ce; uued art 10a lg-d 3b–3e; määrus (EL) 2024/3012; direktiivi	Toetada võimalust kasutada EL HKS-i kohaldamisalasse kuuluva biogeense CO ₂ püsiladustamisest saadud ühikuid käitise fossiilse heite katteks, välistades topeltarvestuse ja hõlmates kogu püüdmise, sealhulgas käitisevälise ja piiriülese transpordi ning ladustamise väärtusahela.

		2003/87/EÜ art 12 lg 3a; direktiiv 2009/31/EÜ	• Mitte käsitada CCS-i/BioCCS-i aastatel 2031–2035 igale käitisele kättesaadava kohustusliku standardlahendusena. Tehnoloogia või taristu puudumine, kõrgem kulu ja käitajast sõltumatud viivitused ei tohi vähendada tasuta eraldist ega põhjustada tagasinõuet. • Tagada pärast 2030. aastat jätkuv kapitali- ja opereerimistoetus ning süsiniku hinnavahelepingu võimalus. Iru täisahela indikatiivne kulu võib ületada 200 €/t CO₂, mistõttu 150 €/t LHÜ-eeldus ei taga projekti tasuvust.	
<u>3. Kaugküte</u> 3.1 Kaugkütte tasuta eraldise jätkumine ja tehnoloogianeutraalne võrdlusalus Kaugküttesse tarnitud soojuse tasuta eraldist ei tohi 2040. aastal lõpetada ilma eelneva mõjuhinna ja ülevaatamisklauslita. Soojuse võrdlusalus peab jääma tehnoloogianeutraalseks ning sihitud tasuta LHÜ võimalus peab säilima tõhusale koostootmisele, jäätmetest ja jääkkütustest toodetud soojusele ning varustus- ja tipukoormuskindluseks vajalikule tootmisvõimsusele, kui kulutõhus madala heitega alternatiiv või muu põhjendatud süsinikukulu katmise mehhanism puudub. Komisjoni ettepaneku kohaselt väheneks kaugküttele kohaldatav tasuta LHÜ tegur 2030. aasta 30%-lt kolme protsendipunkti võrra aastas ning jõuaks 2040. aastal nullini. Aastatel 2031–2035 oleksid tegurid vastavalt 27%, 24%, 21%, 18% ja 15%. Tasuta LHÜ saamisega kaasneksid dekarboniseerimiskava, investeerimis- ja opereerimismeetmete kohustus ning				

LHÜ tingimuslik väljastamine. Nende tingimuste täitmine ei peataks tasuta LHÜ igaaastast vähenemist.

Muudatuse mõju Eesti Energia käitistele on erinev:

- Iru JPP kaugküttevõrku tarnitud nõuetele vastav mõõdetav soojus oleks tasuta LHÜ saamiseks abikõlblik. Samal ajal lisanduks alates 2031. aastast järk-järgult suurenev LHÜ-de loovutamise kohustus jäätmete fossiilsest osast tekkiva CO₂-heite eest. Seega suureneks JPP kvoodikulu ajal, mil soojuse eest saadav tasuta LHÜ väheneb.
- Iru veesoojenduskatlad kuuluvad juba praegu EL HKS-i, sest kasutavad maagaasi. Tasuta LHÜ vähenemine suurendaks katelde maagaasi põletamisest tekkiva heite katmata kvoodikulu. Katelde rolli hindamisel tuleb arvestada ka nende vajalikkust Tallinna kaugkütte tipu- ja reservvõimsusena. Direktiiv ei arvesta, et tasuta LHÜ-de kaotamine toob kaasa reservvõimsuste kadumise.
- Auvere, Balti ja Eesti elektrijaamadele avaldub kaugkütte tasuta LHÜ muudatuse mõju ulatuses, milles need tarnivad kaugküttevõrku nõuetele vastavat mõõdetavat soojust. Elektri tootmine iseenesest tasuta LHÜ alust ei anna. Fossiilkütuste kasutamisest tulenev kvoodikulu jääb soojuse tarbijate kanda.
- Auvere ja Eesti elektrijaama jääkgaasi (uttegaasi) käsitlemine tuleb hoida kaugkütte tasuta LHÜ-dest eraldi. Jääkgaasi tootmisosaga seotud eraldi kompenseerib õlitootmise protsessis tekkinud jääkgaasiga seotud protsessiheidet ega ole tasuta LHÜ elektri tootmise eest. Selle eraldise säilitamist käsitletakse õlitööstuse väärtusahela peatükis.

Kaugkütte tasuta LHÜ-d moodustavad olulise osa Iru JPP soojuse turulepääsust. Iru SEJ on sõltumatu soojatootja, kellel puudub garanteeritud müügimaht ja võimalus kanda kogu lisanduv kvoodikulu automaatselt soojuse hinda. Käitis pääseb Tallinna kaugküttevõrku soojust müüma üksnes juhul, kui selle hind on konkureerivatest tootmisviisidest madalam.

Iru jäätmesoojuse Konkurentsiameti kinnitatud piirhind on praegu 21,22 €/MWh ja see on Tallinna soojuse turul kõige madalam.

Eesti Energia käitisepõhise analüüsi järgi muutub Iru jäätmesoojus CO₂ hinna tõusmisel üle 105 €/t biomassist toodetud soojusest kallimaks. Komisjoni 2030. aasta CO₂ hinna eeldus on 110 €/t ning perioodi 2031–2040 keskmine eeldus 150 €/t. Seega ei piirdu mõju Iru kasumlikkuse vähenemisega, vaid tekib käitise soojuse turult väljalangemise ja jäätmete energiakasutuse lõpetamise risk.

Iru jäätmesoojuse asendamine biomassist toodetud soojusega ei kõrvalda vajadust jäätmeid käidelda: selle tulemusel suureneksid jäätmete ladestamine või eksport ning Tallinna soojusvajaduse katmiseks kasutatava biomassi kogus.

Dekarboniseerimiskava ja tasuta eraldise tingimused peavad võimaldama meetmeid kogu kaugküttesüsteemi või koostööd tegevate käitiste ulatuses. Arvestada tuleb koostootmist, jääk- ja heitsoojust, käitiste erinevaid kütuseid, reserv- ja tipuvõimsust, vältimatut jääkjäätmevoogu ning tegelikult olemasolevat asendusvõimsust. Ühe käitise heidet ei ole põhjendatud vähendada viisil, mis suurendab jäätmete ladestamist, biomassi kasutamist või kogu kaugküttesüsteemi kulu.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
3.1 Kaugkütte tasuta eraldise jätkumine ja tehnoloogianeutraalne võrdlusalus	COM(2026) 616, art 1 p 16(b), direktiivi 2003/87/EÜ art 10b lg 4 asendatav	Asendada kaugkütte tasuta eraldise automaatne nullini vähendamine 2040. aastaks kohustusliku 2035. aasta mõjuhinnangu ja ülevaatamisklausliga. Säilitada sihitud tasuta LHÜ võimalus

		esimene lõik; art 1 p 15(d), uued art 10a lg-d 3b–3e	tõhusale koostootmisele, jäätmetest ja jääkkütustest toodetud soojusele ning tipu- ja reservvõimsusele, kuni kulutõhus madala heitega alternatiiv või muu süsinikukulu katmise mehhanism on tegelikult olemas. • Säilitada soojuse võrdlusaluse tehnoloogianeutraalsus ja võimaldada dekarboniseerimismeetmeid kogu kaugküttesüsteemi või koostööd tegevate käitiste ulatuses, arvestades koostootmist, jääk- ja heitsoojust, kütuseid, vältimatut jääkjäätmehoogu, reservvõimsust ja tegelikku asendusvõimsust. • Iru JPP puhul suureneb fossiilse jäätmehaiguse loovutamiskohustus ajal, mil soojuse tasuta LHÜ väheneb; Iru gaasikatelde puhul suureneb maagaasiheite katmata kvoodikulu. EEJ-le, AEJ-le ja BEJ-le avaldub mõju nende nõuetele vastava mõõdetava kaugkütte soojuse ulatuses. Elektritootmine ise tasuta LHÜ alust ei anna ning uttegaasi tootmisosa tuleb hoida kaugkütte eraldisest eraldi. • Arvestada Iru sõltumatu tootja konkurentsipiirangut: kvoodikulu ei saa	
--	--	---	---	--

		automaatselt soojuse hinda kanda. Üle 105 €/t CO ₂ hinna võib Iru jäätmesoojus kaotada eelise biomassi ees, mis suurendaks jäätmete ladestamist või eksporti ja Tallinna biomassi nõudlust.	
	<u>4. Direktiivis otsustavad põhiküsimused ja hilisemad aktid</u> Komisjoni ettepanek sätestab dekarboniseerimiskava, 100% investeerimiskohustuse ja tasuta LHÜ-de tingimusliku väljastamise, kuid jätab mitu nende kohustuste tegelikku ulatust määravat mõistet ja metoodikat hilisemate delegeeritud või rakendusaktide otsustada. Tehnilised üksikasjad võib täpsustada hiljem, kuid tasuta LHÜ saamise õigust, kohustuse rahalist mahtu või nõutavat tulemust määravate tingimuste põhisisu peab olema teada juba direktiivist. Komisjoni ettepanekus on praegu sisuliselt määratlemata: - mida tähendab „oluline ja tõendatud heite vähenemine“, sealhulgas millise lähteperioodi, süsteemi piiri ning absoluutse või suhtelise vähenemise alusel seda hinnatakse; - millised tegevused on käsitatavad dekarboniseerimisinvesteeringuna ja millised kulud on abikõlblikud; - kuidas arvutatakse tasuta LHÜ-de majanduslik väärtus, mille ulatuses tuleb investeerimis- ja opereerimismeetmeid teha; - kui detailne peab dekarboniseerimiskava olema ning kuidas hinnatakse selle täitmist ja lubatakse kava muuta;		

- millised on 20% tingimusliku eraldise väljastamata jätmise, tagasinõudmise ja järgmisele perioodile kanduvad tagajärjed;
- milliste kriteeriumide alusel määratakse vähese või nullheitega käitised ning sektori 10% kõige tõhusamad käitised, kellele kohaldub erand;
- mida tähendavad „HKS-i sektor“, käitiste grupp ja ühine dekarboniseerimiskava ning milliste süsteemipiiride ulatuses saab heite vähendamist arvestada;
- millised on sektoripõhiste soojus- ja kütusevõrdlusaluste kohaldamisala ning süsteemipiirid.

Need on tingimused, millest sõltuvad tasuta LHÜ saamine, selle suurus ja käitaja rahaline vastutus. Hilisema aktiga võib täpsustada arvutusvalemeid, dokumentide vorme, tõendamisprotseduuri ja andmetest sõltuvaid võrdlusaluste arvvaartusi, kuid mitte kujundada kohustuse põhisisu.

Kõik dekarboniseerimiskava koostamiseks vajalikud reeglid ja perioodi 2031–2035 võrdlusalused peavad olema lõplikult teada hiljemalt 31. detsembriks 2028. Kui reeglid selleks ajaks ei valmi, tuleb direktiivis sätestada edasilükkumine ning selle tingimused. Hilisem õigusakt ei tohi muuta tagasiulatuvalt juba heakskiidetud kava või meetme abikõlblikkust.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
4. Direktiivis otsustavad põhiküsimused ja hilisemad aktid	COM(2026) 616, art 1 p 15(a), p 15(c)(i)–(ii) ja p 15(d); direktiivi 2003/87/EÜ art 10a	Sätestada direktiivis, mitte hilisemas delegeeritud või rakendusaktis, tasuta LHÜ saamise õigust, rahalist mahtu ja

		lg-d 1–2 ning uued art 10a lg-d 3b–3e, eelkõige art 10a lg 3e	nõutavat tulemust määravate tingimuste põhisisu. • Direktiiv peab määratlema „olulise ja tõendatud heite vähenemise“ põhikriteeriumid; dekarboniseerimismeetmete ja abikõlblike kulude ulatuse; tasuta LHÜ majandusliku väärtuse arvutamise alused; kava minimaalse detailsuse, muutmise ja hindamise põhimõtted; tingimusliku eraldise väljastamata jätmise, tagasinõude ja järgmisele perioodile kanduvad tagajärjed. • Samuti tuleb direktiivis määrata vähese või nullheitega ning 10% kõige tõhusamate käitiste erandikriteeriumid; mõistete „HKS-i sektor“, käitiste grupp ja ühine kava sisu; heitevähenduse süsteemiipiirid ning soojus- ja kütusevõrdlusaluste kohaldamisala. • Hilisema aktiga võib täpsustada üksnes arvutusvalemeid, vorme, tõendamisprotseduuri ja andmetest sõltuvaid võrdlusaluste arvvaartusi. Reeglid peavad olema lõplikud hiljemalt 31. detsembriks 2028 ja neid ei tohi kohaldada tagasiulatuvalt.	
--	--	--	---	--

II. Eesti tasandil vajalikud otsused ja rakendusmeetmed

Eesti peab EL HKS-i läbirääkimistel lähtuma 2040. aasta kliimaeesmärgi võimaldavatest eeldustest – kulutõhusate ja skaleeritavate tehnoloogiate, taristu ja rahastuse kättesaadavusest, tehnoloogianeutraalsusest, konkurentsivõimest ning energiavarustuskindlusest – ja kujundama järgmised riiklikud rakendusmeetmed.

1. Riiklik CCUS-i tervikahel ja CCfD-pilootskeem

Eesti peab looma enne 2035. aastat toimiva CCUS-i tervikahela ja tehnoloogianeutraalse CCfD-pilootskeemi, mis katab raskesti dekarboniseeritavate käitiste investeerimis- ja põhjendatud opereerimiskulu. Skeemi peab saama rakendada nii põlevkiviõli tootmisele, jäätmepõletusele kui ka muudele tõendatava heitevähendusega tööstusprotsessidele.

Riigi ülesanne on luua eeltingimused, mida üks käitaja ei saa iseseisvalt tagada: piiriülene CO₂ transport ja juurdepääs ladustamisvõimsusele, pikaajaliste transpordi- ja ladustamislepingute mudel, vajalik sadama-, raudtee-, laeva- või torutaristu, püsiva CCU lahendused Eestis ning taristu viibimise riski jagamine.

Rahastus tuleb kujundada EL HKS-i enampakkumistulude, Innovatsioonifondi ja muude ELi vahendite, põhjendatud riikliku kaasrahastuse ning süsiniku hinnavahelepingu kombinatsioonina. CCfD peab katma kokkulepitud dekarboniseerimiskulu ja välditud LHÜ turuväärtuse vahe ning toetama lisaks alginvesteeringule kogu tööea põhjendatud energia-, transpordi- ja ladustamiskulu.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
1. Riiklik CCUS-i tervikahel ja CCfD-pilootskeem	Riiklik rakendusmeede; direktiivi 2003/87/EÜ art 10a lg 8 ja art 12 lg 3a; komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2019/856 art-d 5–6; direktiiv 2009/31/EÜ; määruse (EL) 2024/1735 art-d 20–23; COM(2026) 616, direktiivi 2003/87/EÜ uued art 10cb–10ce	Luu enne 2035. aastat toimiv CCUS-i tervikahel ja tehnoloogianeutraalne CCfD-pilootskeem, millele on abikõlblikud põlevkiviõli tootmine, Iru jäätmepõletus ja muud tõendatava heitevähendusega tööstusprotsessid. • Tagada piiriülene CO₂ transport ja ladustamisvõimsus, pikaajaliste lepingute mudel, vajalik sadama-, raudtee-, laeva- või torutaristu, püsiva CCU lahendused ning taristu viibimise riski jagamine. • Rahastada tõendatud täisahela kapitali- ja põhjendatud opereerimiskulu EL HKS-i enampakkumistulude, Innovatsioonifondi ja muude ELi vahendite, riikliku kaasrahastuse ning CCfD kombinatsioonina.
<u>2. Kodumaise vedelkütuse ja reservvõimsuste roll varustuskindluses</u> Eesti peab enne 2031. aastat hindama, millist kodumaist vedelkütuse tootmisvõimet on kriisivalmiduse ja energiajulgeoleku seisukohalt põhjendatud säilitada ning milline on selle minimaalne vajalik võimsus. Analüüsi tulemust tuleb kasutada EL HKS-i		

	läbirääkimispositsiooni, strateegiliste varude poliitika ja võimaliku CCUS-i ning CCfD toetusskeemi kujundamisel. Põlevkiviõli tootmise enneaegne lõpetamine mõjutaks kogu integreeritud põlevkivitööstuse väärtusahelat: uttegaasi kasutamist elektri- ja soojuse tootmisel, tööhõivet, ekspordi- ja maksutulu ning Ida-Virumaa tööstuskompetentsi. Samal ajal kaoks Eestis kontrollitav vedelkütuse tootmisvõime ning võimekus pakkuda elektri tootmise saartalitusvõime reservi, mis vähendaks tarnehäiretele reageerimise võimet ja suurendaks impordisõltuvust. 2022. aasta energiakriis näitas, et see võimekus ei ole teoreetiline. Venemaa-Ukraina sõja tagajärjel suurenes maagaasi tarnekatkestuse oht ja selle hind tõusis järsult. Konkurentsiamet käsitles põlevkiviõli ühe peamise alternatiivkütusena olukorras, kus kaugkütteettevõtjatel ei pruukinud olla võimalik talveks gaasilepingut sõlmida. Keskkonnaamet andis loa Narvas ja Tallinnas asendada kõrge gaasihinna ja varustuskindluse tõttu maagaas põlevkiviõliga ning 22. juulil 2022 alustati põlevkiviõlist kaugküttesoojuse tootmist. Juhtum kinnitab kodumaise põlevkiviõli praktilist rolli imporditud kütuse tarne- ja hinnakriisi leevendamisel. <u>Põlevkiviõli ei ole ELi ainus omamaine kütus, kuid see on Eesti kontrollitav ja ELi vaates spetsiifiline vedelkütuse tootmisahel, mille lähteaine, tootmisvara ja oskusteave asuvad Eestis. Seda tuleb käsitada strateegilise alternatiivina tarne- ja hinnakriisis, mitte tavapärase impordikütuse asendajana.</u> Reserv- ja avariivõimsuste kulukate Riiklikult vajalikule reserv- ja avariivõimsusele tuleb dekarboniseerimiskavas lubada reservrežiim ning põhjendatud opereerimis- ja valmisolekumeetmed. Käitist ei tohi sundida ebaproportsionaalsesse kütusevahetusse või sulgemisse. EL HKS hinnastab heidet, kuid ei tasusta harva töötava jaama võimsuse, personali, hoolduse,	
--	---	--

käivitusvalmiduse ega kütusevaru säilitamist. Elektrituru määrus käsitleb võimsusmehhanisme eraldi varustuskindluse vahendina, mis tasustab ressursi kättesaadavust süsteemi pingelisel ajal, mistõttu ei saa varustuskindluse teenust hinnata üksnes kätise absoluutse heitevähenduse alusel.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
2. Kodumaise vedelkütuse ja reservvõimsuste roll varustuskindluses	Riiklik rakendusmeede; määrase (EL) 2019/943 art-d 20–22; nõukogu direktiiv 2009/119/EÜ; vedelkütusevaru seadus; hädaolukorra seadus; kaugkütteseaduse § 7 lg 3 ¹	Hinnata enne 2031. aastat, millist kodumaist põlevkiviõli tootmisvõimet on kriisivalmiduse ja energiajulgeoleku seisukohalt vaja säilitada, ning kasutada tulemust EL HKS-i läbirääkimispositsiooni, strateegiliste varude ja CCUS/CCfD meetmete kujundamisel. • Käsitleda integreeritud väärtusahela mõju: uttegaasi kasutamine elektri ja Narva soojuse tootmisel, saartalitluse reserv, tööhõive, ekspordi- ja maksutulu ning Ida-Virumaa tööstuskompetents. • Arvestada 2022. aasta energiakriisi kogemust, mil põlevkiviõli kasutati kõrge gaasihinna ja tarneriski tõttu alternatiivkütusena. • Luua riiklikult vajalikule reserv- ja avariivõimsusele võimsusmehhanism või

		muu tasustus, mis katab hoolduse, personali, käivitusvalmiduse ja kütusevaru; EL HKS ise neid valmisolekukulusid ei kata.	
<u>3. Iru jäätmepõletus: erand, riigisisese tasud ja CCUS</u> Ajutise erandi kasutamise otsus Eesti peab valmistuma artikli 12b kohase ajutise erandi kasutamiseks, kui 2029. aastaks ei ole riigi ringlussevõtu-, hinnastamis- ja jäätmete käitlussüsteem valmis kvoodikulu lisandumiseks ilma jäätmekäitlushindade järsu tõusu või ladestamise suurenemiseta. Süsteemi valmisoleku analüüs tuleb teha enne 31. juuli 2029. aasta taotlustähtaega, arvestades Iru välditavat kvoodikulu, riigi oksjonitulu, jäätmekäitluse eesmärkide täitmist, riigisiseseid tasusid ning jäätmete ladestamise ja ekspordi riski. <u>Erandi kasutamise otsust ei tohi teha üksnes riigi oksjonitulu põhjal, vaid kogu Eesti jäätmekäitlussüsteemi kulust ja valmisolekust lähtudes.</u> Riigisiseste tasude ja hinnaregulatsiooni koostoime Jäätmete energiakasutusele kohaldatav riigisisene saastetasu tuleb EL HKS-i kvoodikulu rakendumisel kaotada või kvoodikulu ulatuses maha arvata. Samal ajal peab jäätmete kõrvaldamisele jääma energiakasutusest tugevam keskkonnapoliitiline hinnasignaal. Vastasel juhul koormavad kaks süsteemi sama tegevust ning loovad majandusliku eelise jäätmete ladestamisele või ekspordile. HKS üksi ei võimalda anda piisavat hinnasignaali, et jäätmete energiakasutus toimuks jäätmehierarhia alusel. <u>Kuna fossiilsete jäätmete ladestamisel prügilasse CO2 ei teki, ei ole HKSi alusel midagi maksustada.</u>			

Alates 1. juulist 2026 on segaolmejäätmete energiakasutuse saastetasu 60 €/t ning muude tavajäätmete, välja arvatud puidujäätmed, tasu 40 €/t. Tavajäätmete ladestustasu on 90 €/t. Kui energiakasutuse tasule lisandub 110 €/t CO₂ hinna juures hinnanguliselt 38,5–66 €/t kvoodikulu, ulatuvad üksnes energiakasutusele rakenduvad kliima- ja keskkonnatasud 98,5–126 euronit tonni kohta. Selline hinnasuhe võib muuta ladestamise energiakasutusest soodsamaks.

Iru ei saa sõltumatu tootjana kvoodikulu soojuse hinda piiramatult üle kanda: liiga kõrge soojuse hind lõpetab soojuse müügi ja muudab kogu jäätmete energiakasutuse majanduslikult jätkusuutmatuks.

Iru CCUS/BioCCS rahastus

Iru peab olema punktis 1 kirjeldatud tehnoloogianeutraalses CCUS-i ja CCfD toetusskeemis abikõlblik ning toetus peab katma nii investeeringu kui ka põhjendatud energia-, transpordi- ja ladustamiskulu. Komisjoni mõjuhinnangu 150 eurot/t LHÜ-eeldus ei muuda Iru CCS-i või BioCCS-i projekti automaatselt tasuvaks. Kehtiv EL HKS-i direktiiv võimaldab Innovatsioonifondist CCS-i toetada ning komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2019/856 arvestab abikõlbliku netolisakulu hulka nii investeerimis- kui ka opereerimiskulud; tasuta eraldise investeerimiskohustus ei tohi seda rahastust asendada.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
3. Iru jäätmepõletus:	Riiklik rakendusmeede; COM(2026) 616,	Valmistada ette artikli 12b ajutise erandi taotlus, kui 2029. aastaks ei ole Eesti ringlussevõtu-, hinnastamis- ja

	erand, riigisisese tasud ja CCUS	art 1 p 23, direktiivi 2003/87/EÜ uus art 12b lg-d 1–4; direktiivi 2008/98/EÜ art 11 lg 2 p-d d–e; direktiivi 1999/31/EÜ art 5 lg 5; keskkonnatasude seaduse §-d 18 ¹ ja 20 ¹	jääkjäätmete käitlussüsteem valmis kvoodikulu lisandumiseks ilma hinnahüppe, ladestamise või ekspordi suurenemiseta. Otsus peab põhinema kogu jäätmekäitlussüsteemi kulul, mitte üksnes oksjonitulul. • Kaotada jäätmete energiakasutuse riigisisene saastetasu EL HKS-i kvoodikulu rakendumisel või arvata see kvoodikulu ulatuses maha; samal ajal peab kõrvaldamisele jääma energiakasutusest tugevam hinnasignaal. • Tagada Iru abikõlblikkus tehnoloogianeutraalses CCUS-i ja CCfD skeemis, mis katab nii investeeringu kui ka põhjendatud energia-, transpordi- ja ladustamiskulu.	
	<u>4. Kaugkütte hinnaregulatsioon ja sõltumatu tootja kohtlemine</u> Kaugkütte hinnaregulatsioonis ja soojuse ostmisel tuleb arvestada, et Iru JPP on sõltumatu soojatootja, kellel puudub garanteeritud müügimaht ja võimalus kanda kogu lisanduv kvoodikulu soojuse hinda. Iru soojuse kasutamist tuleb hinnata jäätmekäitlussüsteemi kogukulu alusel, mitte üksnes võrguettevõtja vahetu soojuse ostu- või tootmiskulu järgi. Iru jäätmesoojuse hind on praegu Tallinna turu madalaim, kuid Eesti Energia analüüsi järgi kaotab see CO₂ hinna tõusmisel üle 105 €/t konkurentsieelise biomassist toodetud soojuse			

ees. Sellisel juhul ei vähene üksnes Iru soojuse müügitulu, vaid kaob kogu jäätmete energiakasutuse majanduslik alus. Jäätmed tuleb siiski käidelda ning Tallinna soojusvajadus katta, mistõttu suureneksid jäätmete ladestamine või eksport ja biomassi kasutamine.

Soojuse ostuotsus, mis tõrjub Iru turult välja, ei kõrvalda jäätmepõletuse kulu ega heidet, vaid võib suurendada Eesti jäätme- ja energiasüsteemi kogukulu.

Seetõttu tuleb tagada mittediskrimineerivad soojuse ostutingimused, viia riigisisene energiakasutuse tasu kooskõlla EL HKS-i kuluga ning hinnata enne Iru soojuse asendamist mõju jäätmekäitlusele, biomassi nõudlusele, kaugkütte hinnale ja varustuskindlusele.

Teema	Komisjoni ettepaneku säte või õiguslik alus	Eesti Energia ettepanek
4. Kaugkütte hinnaregulatsioon ja sõltumatu tootja kohtlemine	Riiklik rakendusmeede; kaugkütteseaduse § 8 lg-d 3–3 ¹ , § 9 ja § 14 ¹ ; majandus- ja kommunikatsiooni ministri 21.06.2011 määrus nr 47 „Soojuse ostmiseks konkursi korraldamise kord ja pakkumiste	Arvestada hinnaregulatsioonis ja soojuse ostmisel, et Iru JPP on sõltumatu tootja, kellel puudub garanteeritud müügimaht ja võimalus kogu lisanduv kvoodikulu soojuse hinda üle kanda. • Hinnata Iru jäätmesoojuse kasutamist jäätme- ja energiasüsteemi kogukulu, mitte üksnes võrguettevõtja vahetu soojuse ostu- või tootmiskulu järgi; tagada mittediskrimineerivad ostutingimused. • Enne Iru soojuse asendamist hinnata mõju jäätmete ladestamisele ja ekspordile,

		hindamise metoodika“	biomassi nõudlusele, kaugkütte hinnale ja varustuskindlusele ning viia riigisisene energiakasutuse tasu kooskõlla EL HKS-i kuluga.	
Eesti Energia ja Viru Keemia Grupp AS	Euroopa Komisjon avaldas 17. juulil Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise (EL HKS) direktiivi muudatusettepaneku. Ettepaneku kohaselt soovitakse Euroopa Liidus vähendada sõltuvust fossiilkütuse impordist. Eurostati andmetel kattis EL 2024. aastal 57% oma energiavajadusest impordiga ning nafta ja naftatooted moodustasid 67% kogu energiaimpordist. Energiasõltuvuse vähendamiseks ja energiajulgeolekusse panustamiseks on lisaks oluline ka kodumaistest ressurssidest vedelkütuste tootmisevõimekuse säilitamine. Kodumaine toodang asendatakse impordiga ning koos tootmisega liiguvad Euroopa Liidust välja ka töökohad, maksutulu ja varustuskindlust toetav võimekus. Venemaa sõda Ukraina vastu ja 2026. aasta sündmused Hormuzi väinas on näidanud, kui kiiresti võib sõltuvus imporditud energiast muutuda majandus- ja julgeolekupoliitiliseks riskiks. Põlevkiviõli tootmine aitab energiasõltuvust vähendada (sh uttegaasi kasutamine vähendab sõltuvust maagaasist) ning säilitab Eestis tööstusliku tootmisvõimekuse ja tuhanded töökohad eelkõige Ida-Virumaal.			Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub põlevkiviõli tootmise eripära, EL HKS trajektoor, tasuta eraldatavate ühikute maht ja tingimuslikkus, hinnastabiilsus ja piirhinna sätestamise ettepanek, 2026-2030 võrdlusaluste ettepanek, tsentraalsete fondide kasutamine ning direktiivis oluliste nõuete sätestamine. Taotletud erandite ulatust ei ole seisukohtades täies ulatuses kajastatud.

	Euroopa Komisjoni kavandatud EL HKSi muudatused ei tekita ettevõtetele valikut väiksema ja suurema kasumi vahel. Tasuta kvootide jõuline vähendamine muudab põlevkiviõli tootmise konkurentsivõimeetuks ja sektori elujõuetuks ajavahemikul 2031-2033. Sellega suureneb energiasõltuvus, väheneb varustuskindlus ning mõju kliimamuutustele puudub kuna nõudlus asendatakse imporditud kütustega. Meie ettepanek Eesti seisukohaks EL HKSi direktiivi läbirääkimistel: Palume Eestil taotleda põlevkiviõli tootmisele selget erandit EL HKSi direktiivis kuni Euroopa Liitu imporditakse vedelkütuseid. Selleks tuleb viiendal kauplemisperioodil (2031-2040) põlevkiviõli tootmisele selle väärtusahela ulatuses säilitada tasuta kvootide eraldamise tingimused ja maht neljanda kauplemisperioodi teise viieaastase tsükli ehk 2026–2030 aasta tasemel. Ilma erandita ei ole Eesti põlevkiviõlitööstusel võimalik viiendal kauplemisperioodil majanduslikult jätkusuutlikult ning õiglases konkurentsiskolmandate riikidega tegutseda. Liikmesriikide erihuve on EL HKSi direktiiv arvestatud ka varem, näiteks merendussektori puhul, mistõttu ei looks kavandatav lahendus pretsedenti. Erandi saab sätestada EL HKSi direktiivi artiklites 9 ja 10a.	
Viru Keemia Grupp AS	Euroopa Komisjon avaldas 17. juulil 2026 Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi (ETS) muutmise ettepaneku eesmärgiga parandada Euroopa Liidu konkurentsivõimet ja saavutada 2040 aastaks seatud Euroopa Liidu kliimaeesmärk. Kui lepidi kokku Euroopa Liidu 2040 aasta kliimaeesmärk, siis fookuses oli tehnoloogiliste lahenduste olemasolu ja kättesaadavus. Kahjuks on komisjon seda eeldust ignoreerinud – mõjuhinnaangus praktiliselt puudub analüüs tehnoloogiate osas.	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub põlevkiviõli tootmise eripära, EL HKS trajektoor, tasuta eraldatavate ühikute maht ja tingimuslikkus, hinnastabiilsus ja piirhinna sätestamise ettepanek, 2026-2030 võrdlusaluste ettepanek,

	Viru Keemia Grupp AS (VKG) saatis 11.05.2026 ettepanekud Eesti seisukohtadeks ETS ülevaatamisele. Kuna me sisulist vastust nendele ettepanekutele ei ole saanud, siis palume nende seisukohtadega jätkuvalt arvestada Eesti seisukohtade kujundamisel, mida kordame üle ja täiendame selles kirjas toodud ettepanekutega. VKG hinnangul ei arvesta ETS ettepanek Euroopa tööstuse konkurentsivõime, energiajulgeoleku, strateegilise autonoomia ega raskesti dekarboniseeritavate sektorite tegelike üleminekuvõimalustega. Euroopa Liidu kliimaeesmärgi saavutamine on võimalik tööstuse sulgemise ning kaupade ja kütuste impordi suurendamise teel, kus väheneb küll Euroopa Liidu heide aga mitte globaalne heide, mis peaks olema kliimapoliitika eesmärk. Seetõttu tuleb ETS lahti siduda dekarboniseerimise eesmärgist ehk reformida ETS keskkonnamaksulaadseks instrumendiks, kus fikseeritakse kulutase ja mehhanism selle ülevaatamiseks. See jätab riikidele võimaluse jätkuvalt koguda maksu CO2 heite eest aga ettevõtteid ei sunnita võtma kasutusele lahendusi, mida ei eksisteeri või millel puudub majanduslik mõistlikkus. Pidades silmas seda, et komisjon oma ettepanekus ning sellele lisatud mõjuhinnangus alternatiivseid võimalusi peavoolust ehk ETS jätkumist tänasel kujul, ei soovinud analüüsida, siis kordame üle ja täiendame oma varasemalt esitatud seisukohtasid arvestades komisjoni ettepanekut. 1. Fossiilkütuste impordisõltuvus vs kodumaine vedelkütuste tootmine	tsentraalsete fondide kasutamine ning direktiivis oluliste nõuete sätestamine. Taotletud erandite ulatust ei ole seisukohtades täies ulatuses kajastatud. Selgitame, et 2026-2030 tasemel tasuta eraldatavate ühikute mahtu ei ole võimalik juba tulenevalt LRFist järgmiseks perioodiks kehtestada.
--	--	---

	Viimaste aastate arengud on oluliselt muutnud konteksti, milles Euroopa Liidu kliimapoliitikat kujundatakse. Venemaa kallaletung Ukrainale, energiakriis, geopoliitiliste riskide realiseerumine, Hormuzi väina kriis on näidanud, et energiasõltumatus ning energiajulgeolek on väärtus mida tuleb kaitsta ja säilitada. Komisjoni ettepanek toob välja vajaduse vähendada Euroopa Liidu sõltuvust imporditud fossiilkütustest. Euroopa Liidu sõltuvus imporditud fossiilkütustest on märkimisväärne – Euroopa Liit kattis 2024 aastal oma energiavajaduse 57% ulatuses impordiga. Eesti oli samal ajal kõige energiasõltumatum riik Euroopa Liidus – sõltuvusmäär 5%. Põlevkiviõli kasutatakse peamiselt laevakütusena ja on oluline ekspordiartikkel. Samas on see kriisiolukorras osa Euroopa ja Eesti varustuskindlusest. Põlevkiviõli oli lahenduseks 2022 aasta energiakriisi ajal kui see asendas maagaasi importi ja võimaldas tagada vajaliku energiaga varustatus. Kui tootmine ja kaevandamine lõpetada, siis tegemist on praktiliselt pöördumatu otsusega ja kriisiolukorras välistab olulise varustuskindluse meetme. Meie hinnangul ütleb see ainult ühte asja – kaitsta ja hoida seda, mis meil on ja lahendada probleemi seal kus see päriselt on. Teisisõnu kui eesmärgiks on vähendada sõltuvust fossiilkütuste impordist, siis samal ajal ei tohi vähendada kodumaise vedelkütuse tootmist. See ainult suurendab impordisõltuvust. VKG ettepanek: Põlevkiviõli tootmisele kehtestada ETS-s erisus kuni vedelkütuseid imporditakse Euroopa Liitu. Seda on võimalik kohaldada läbi võrdlusaluste ja sektoriülese koefitsiendi rakendusmetoodika erisuste, mis on sätestatud ETS direktiivi artiklites 9 ja 10a. 2. Põlevkiviõli tootmise konkurentsivõime ja uttegaasi kasutamine impordisõltuvuse vähendamiseks Põlevkiviõli tootmine kuulub ETSis nafta rafineerimise sektorisse, mis on süsinikulekke ohuga sektor. Selle ohu vältimiseks või minimeerimiseks eraldatakse põlevkiviõli	
--	---	--

	tootmisele tasuta kvoote. Põlevkiviõli tootmine koosneb suures pildis kahest üksteisest lahutamatu protsessist – pürolüüs ning jääkgaaside (uttegaasi) põletamine energia tootmiseks. Need protsessid on integreeritud ning tasuta kvootide eraldamine peab arvestama mõlema tegevusega. Uttegaasi kasutamine energiatootmiseks vähendab vajadust importkütuste (maagaasi) kasutamiseks. Põlevkiviõli on oluline ekspordiartikkel, mille hind on seotud raske kütteõli maailmaturuhinnaga. Põlevkiviõlile on jätkuvalt globaalne nõudlus ja hetkel ei ole näha ka nõudluse vähenemist. Seda asjaolu kinnitavad uute laevade tellimuste nimekirjad, kus üle 75% ehitamisel olevatest uutest laevadest kasutavad fossiilkütuseid. Samal ajal pole laevakütuseid tootvates riikides ligilähedaseltki sarnaseid kliimapoliitilisi ambitsioone ja makse. See tähendab, et juba praegu on põlevkiviõli tootjad ebavõrdses olukorras võrreldes konkurentidega. Komisjoni ettepanekus ei ole jätkuvalt ette nähtud kaitset eksportiva tööstuse kuhu põlevkiviõli tootmine kuulub. Vastupidi, komisjoni ettepanekuga soovitakse tänast olukorda veelgi halvendada, vähendades põlevkiviõli tootjatele eraldatavaid tasuta kvoote. See tõstab põlevkiviõli omahinda kuid ei mõjuta kütteõli maailmaturuhinda ja täiendavat CO2 kulu ei ole võimalik edasi kanda. Sisuliselt tähendab see, et põlevkiviõli tootjad sunnitakse tasuma maksu, mida konkurendid maksuma ei pea. Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt vähenevad tasuta kvoodid märkimisväärselt. Kui võtta aluseks komisjoni prognoositud CO2 kvoodihind 150 eurot aastatel 2031-2040, siis oleks CO2 kulu meie toodangu hinnas ca 300 €/tonni õli kohta. Kui sellele lisada põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud kulud ja täiendavad riiklikud maksud, siis toodangu omahind läheb märkimisväärselt kõrgemaks kui turuhind. Kuna globaalses konkurentsisis seda klientidele edasi kanda ei saa, siis EL lihtsalt maksustab oma õlitootjad CO2 maksuga surnuks. Olukorras, kus mingil kujul tasuta kvoodid säilivad (eeldusel, et tasuta kvootide tingimuslikkus kaob), siis esialgsed hinnangud näitavad, et juba 2032 aastal	
--	--	--

	maksukoormus kahekordistub. Sellest tulenevalt põlevkiviõli tootmine ei ole enam konkurentsivõimeline. Selleks, et säilitada sektori konkurentsivõime on minimaalselt vajalik tagada, et tasuta kvootide maht ei väheneks võrreldes praeguse perioodiga ehk aastate 2026-2030 keskmisega. Selle lahenduseks oleks protsessiheite võrdlusaluse säilitamine tänasel tasemel ning sektoriülese koefitsiendi mitte kohaldamine põlevkiviõli tootmisele. See võimaldab säilitada töökohad Ida-Virumaal, eksporditulu ning stabiilse maksulaekumise riigile. VKG ettepanek: säilitada aastatel 2031-2040 põlevkiviõli tootmise väärtusahelale eraldatavate tasuta kvootide maht 2026-2030 aastate tasemel. 3. Turustabiilsusreservi muudatused ei taga CO2 kvoodihinna prognoositavust Euroopa Komisjoni ettepanekus on toodud ettepanekud turustabiilsusreservi kohandamiseks, et vähendada CO2 hinna volatiilsust ning prognoositavust. Lahendused on seotud nõudluse ja pakkumise ehk enampakkumisel olevate kvootide korrigeerimisega. Kui see pakub mõningast lahendust hindade volatiilsusele, siis CO2 hindade prognoositavust see ei taga. Seda kinnitab ka käesoleval perioodil toimunu, kus Euroopa Komisjoni hinnaproгноosisid olid oluliselt madalamad kui tegelik CO2 hind. See näitab, et tänasel kujul toimiv turustabiilsusreserv hinna prognoositavust ei taga ja vaja on oluliselt selgemat mehhanismi. Seetõttu tuleb CO2 hinnale seada hinnalagi, millega on ettevõtetel võimalik halvimal juhul arvestada. Saame aru, et praegune olukord meeldib riikidele ja komisjonile kes saavad enampakkumisest rohkem tulu kuid siin ei arvestata riskiga, et kui reaalseid heite vähendamise tehnoloogiaid ei ole, siis tuleb tootmine lõpetada. See omakorda toob kaasa CO2 müügitulude vähenemise kaudu täiendavate maksude kehtestamise vajaduse eelarveaukude katmiseks. VKG ettepanek: kehtestada ETS direktiivis CO2 hinnalagi, mis välistab hinnaga	
--	---	--

spekuleerimise ning tagab tööstuse konkurentsivõime.

4.Tasuta kvoodid on süsinikulekke kaitse, mitte investeerimistoetus

Peame oluliseks rõhutada, et tasuta heitkoguste eraldamise peamine eesmärk on süsinikulekke vältimine. Tasuta kvoodid ei ole loodud ettevõtete toetamiseks ega erakorralise majandusliku eelise andmiseks, vaid kompenseerima olukorda, kus Euroopa ettevõtetele rakendub CO₂ hind, kuid globaalsed konkurendid tegutsevad märkimisväärselt madalama regulatiivse koormuse tingimustes. Seetõttu on vastuvõetamatud Euroopa Komisjoni ettepanekus pakutud lähenemine, mille kohaselt tasuta kvootide saamine seotakse kohustusega teha nende majandusliku väärtusega võrreldavas mahus dekarboniseerimiseks vajalikke investeeringuid. Selline lähenemine ajab sassi omavahel kaks erinevat poliitikaeesmärki: süsinikulekke vältimist ning dekarboniseerimiseks vajalike investeeringute edendamist. Mõlemad eesmärgid on olulised, kuid neid tuleb käsitleda eraldi mehhanismide kaudu. Süsinikulekke oht ei kao seetõttu, et ettevõtteid sunnitakse investeerima tasuta kvootidega võrdses mahus, mis tõstab nende kapitali- ning opereerimiskulusid ja vähendab konkurentsivõimet. See on eriti veider tänasel hetkel kui tasuta kvoodid muutuvad tingimuslikuks olukorras, kus vajalikud tehnoloogiad ei ole turul kättesaadavad ning majanduslikult rakendatavad. Selle tulemuseks ei ole globaalne heite vähenemine, vaid tootmise ümberpaiknemine Euroopa Liidust väljapoole. Sel juhul väheneb Euroopa tööstuslik tootmine, kuid üleilmsed heitkogused ei vähene, pigem suurenevad. Uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks on ettenähtud erinevad rahastusmehhanismid – nt. Innovatsioonifond ja Dekarboniseerimispank – kus ettevõtetel on võimalik saada vajalikku investeeringutoetust. Kuna neisse fondidesse suunatud kvoodid vähendavad tööstusele eraldatavate tasuta kvootide mahtu, siis kuidagi ei ole loogiline tasuta kvooti võrdsustada investeerimistoetusega.

VKG ettepanek: tasuta kvootide eraldamine siduda lahti investeerimiskohustuse tingimuslikkusest

5.Komisjoni varuvõrdlusaluste ettepanek

Toetame komisjoni ettepanekut, et varuvõrdlusaluseid üle vaadata, kuid peame põhjendamatuks ettepanekus pakutud lahendust, mille kohaselt jäetakse sellisest täiendavast kohtlemisest välja NACE koodide **0610, 0620, 1920 ja 4950** alla kuuluvad tegevused sh põlevkiviõli tootmine. Komisjon põhjendab käesolevat ettepanekut vajadusega toetada sektoreid, kus:

- ☐ heite vähendamise tehnoloogiad ja meetmed on piiratud;
- ☐ dekarboniseerimise võimalused ei ole veel piisavalt kättesaadavad;
- ☐ esineb oluline süsinikdioksiidi lekke risk.

Need põhjendused on **2026–2030 perioodil jätkuvalt asjakohased ka nafta- ja gaasisektori puhul.**

Nafta ja gaasi kasutamine Euroopa ja maailma majanduses ei kao lähiaastatel. Kuigi fossiilkütuste kasutamine väheneb järk-järgult, jääb nafta ja gaas 2026–2030 perioodil Euroopa majanduses olulisele kohale, sealhulgas sektorites, kus alternatiivsete lahenduste kasutuselevõtt on tehniliselt või majanduslikult keeruline. Eriti puudutab see selliseid rakendusi nagu meretransport, lennundus ning teatavad keemiatööstuse tooraine kasutused. Seetõttu ei pea me põhjendatuks olukorda, kus komisjon tunnistab piiratud võimalusi dekarboniseerida ja süsinikulekke riski olemasolu ühelt poolt, kuid jätab samadel alustel nafta- ja gaasisektori täiendavast kaitsest välja.

VKG ettepanek: mitte jätta Komisjoni ettepanekus kavandatud meetmest välja NACE 0610, 0620, 1920 ja 4950 koodi ning võimaldada ka nende tegevuste puhul kasutada kavandatavat täiendavat tasuta kvootide eraldamist.

6.Euroopa Komisjoni ettepanek lähtub -90% vähendamise eesmärgist, mida Eesti toetas tingimustel, et vajalikud tehnoloogilised lahendused on olemas. Need tingimused on täitmata.

Euroopa Komisjoni ettepanekute üheks põhiprobleemiks on asjaolu, et regulatiivne ambitsioon liigub mitmes sektoris ettepoole tehnoloogilisest valmidusest ja majanduslikust mõistlikkusest. Raskesti dekarboniseeritavates tööstussektorites nähakse peamiste lahendustena:

- ☐ süsiniku kogumist ja ladustamist/kasutamist (CCUS);
- ☐ rohevesinikku;

Praktikas ei ole need lahendused kasutusel. Pigem on varem välja hõigatud projektid pandud pausile või lõpetatud. Mitmed CCS-projektid eksisteerivad täna piloot- või demonstratsioonifaasis. CO₂ transpordi- ja ladustamistaristu ning seda toetavad turud ja regulatsioonid on alles välja kujunemas. Seega väga suurel osal Euroopa tööstusest puudub reaalne ligipääs sellistele lahendustele. Sama kehtib rohevesiniku kohta, mille tootmiskulud on jätkuvalt kõrged (maksab ca 2,5 korda rohkem kui maagaasist toodetud vesinik) ning mille kasutamist toetavad valdavalt avaliku sektori toetusmeetmed kuid turutingimustel rohevesinik ei ole lahendus. See probleem puudutab otseselt keemia-, tsemendi-, rafineerimis- ja teisi energiamahukaid sektoreid, kus märkimisväärne osa heitest tuleneb tootmisprotsessidest endist ning mida ei ole võimalik kõrvaldada üksnes elektrifitseerimisega ja laialdase taastuenergia kasutamisega. Avalikus kommunikatsioonis on Eesti toetanud 2040 eesmärki -90% tingimusel, et vajalikud tehnoloogiad on olemas. Kuna neid tehnoloogiaid ei ole, siis ETS trajektoori seadmisel ei saa lähtuda -90% eesmärgist ja ETS trajektoori tuleb kohandada olukorrale, kus kasutusvalmis ja majanduslikult mõistlikuid tehnoloogiaid ei ole.

Regulatsioon ei tohiks panna ettevõtteid olukorda, kus süsinikulekke kaitse säilitamiseks tuleb valida tehnoloogia, mida turul sisuliselt veel ei ole.

VKG ettepanek: ETS direktiivis seada CO2 vähendamise trajektoor selliselt, mis vastab tegelikule olukorrale, kus dekarboniseerimiseks vajalikud tehnoloogiad puuduvad ning mitte lähtuda ebarealistlikest eeldustest.

7.Üldisemad tähelepanekud ETS eelnõu kohta

- Eesti ei peaks toetama Euroopa Komisjoni lähenemist, kus väga palju tingimusi ja kohustusi sätestatakse hilisemate rakendusotsuste ja juhendmaterjalidega. Maksimaalselt palju tingimusi tuleb kokku leppida direktiivis, et vältida hilisemates protsessides arusaamatusi, kus suuremate liikmesriikide haldussuutlikkus on kõrgem.
- Eesti tööstusbaas on kitsas ning ettevõtete võimekus konkureerida Euroopa suurtööstusega on oluliselt madalam, siis meie hinnangul ei peaks ettepanekus toodud mahus liigutama CO2 kvoote kesketesse fondidesse. Need ühikud jõuaksid turule läbi enampakkumise ja tasuta kvoodi. Sellega on võimalus paremini arvestada riiklike eripäradega.

Kokkuvõtteks

Euroopa Liidu kliimaeesmärk 2040 aastaks -90% lähtus eeldusest, et vajalikud tehnoloogilised lahendused on olemas. Tegelikkuses lahendused puuduvad ja seetõttu tuleks ETS lahti siduda Euroopa Liidu kliimanetraalsuse eesmärgist ja seda käsitleda süsinikumaksuna. Lisaks rõhutame, et põlevkiviõli tootmine saab jätkuda kui sellele on tagatud vähemalt tänases mahus tasuta kvooti. Tasuta kvoodid on vajalikud ETSi tõttu suurenenud tegevuskulude pidevaks kompenseerimiseks, mitte uute investeeringute tegemiseks. See aitaks hoida vedelkütuste tootmist Euroopas ja ei suurenda veelgi sõltuvust imporditud kütustest. Loodame, et Eesti riik on valmis

	seisma põlevkiviõli tootmise säilimise eest ning tagama vajalikud erisused ETS direktiivi läbirääkimistel.	
Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit	Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit on seisukohal, et ETS-i süsteemi ülevaatamise ettepaneku paketi osas tuleks Eesti Vabariigi esindajatel Eesti huvides algatuse läbirääkimistel Euroopa Komisjonis järgida ja nõuda alljärgnevat: • Heitkogustega kauplemise süsteemi tasuta ühikute arvestus tuleb üle vaadata selliselt, et tasuta ühikute arvestus ei väheneks ettevõtete jaoks liiga kiires tempos ja neid eraldataks ka pärast 2040. aastat. • Ettevõtetele tuleb tagada suurem hinnastabiilsus ja investeerimiskindlus. • Tuleb tagada Euroopa ja Eesti tööstuse konkurentsivõime üleminekuperioodil. • Ettevõtete ja liikmesriikide halduskoormust tuleb märkimisväärselt vähendada. • Tuleb tunnustada ja õiglaselt kohelda liikmesriike ning ettevõtteid, kes on juba varakult heitmeid vähendanud. • Tuleb säilitada liikmesriikide paindlikkus HKSi tulude kasutamisel vastavalt iga liikmesriigi vajadustele. • HKS peab jätkuvalt toetama kulutõhusat heitmete vähendamist ning Euroopa majanduse pikaajalist vastupidavust ja konkurentsivõimet. • Tuleb luua ELi ja rahvusvaheliste süsteemide selge ja sidus koostoime (koherentsus), et vältida kattuvaid kohustusi ja korduvaid regulatsioone.	Arvestatud suures osas. Seisukohtades kajastub EL HKSi laugem trajektoor ja selle seos teiste sektorite heite vähendamisega ning EL konkurentsivõime, hinnastabiilsus ja investeerimiskindlus, halduskoormus, varajaste investeerijate ja heite vähendajate temaatika, tulude kasutamise paindlikkus ja kesksed fondid, EL ja rahvusvaheliste süsteemide koostoime.

	• Tuleb vältida olukorda, kus Euroopa ettevõtetele kehtestatakse oluliselt rangem ja kallim dekarboniseerimiskohustus kui globaalsetele konkurentidele ning seda püütakse hiljem kompenseerida piiratud rahvusvaheliste ühikute kasutamisega. • Kui tootmine ja investeeringud liiguvad Euroopa Liidust piirkondadesse, kus tootmise süsinikuintensiivsus või keskkonnanõuded on madalamad, ei saa Euroopa territoriaalsete heitkoguste vähenemist käsitleda automaatselt kliimapoliitika eduna. • Kuna väiksemate liikmesriikide, sealhulgas Eesti, projektiportfell ja absorptsioonivõime on piiratud, tuleks kesksesse EL-i fondidesse suunatavate ühikute maht hoida võimalikult väiksena ning pigem tagada tulude sisuline tagasijõudmine liikmesriiki või alternatiivina tasuta eraldatavate ühikute arvu suurendamine: see hoiab süsinikuühikute hinna madalamal ja toetab puudutatud sektorite konkurentsivõimet. • Kliimaeesmärgi, HKSi ja LULUCFi koosmõju ei tohi kanda ebaproportsionaalset koormust metsandusele ja biomajandusele. • Peame põhjendatuks juhtida tähelepanu ka asjaolule, et kui üldist kliimaeesmärki ei muudeta realistlikumaks, langeb HKS-ist tulenevalt üha suurem koormus Eesti maakasutuse ja metsanduse (LULUCF) sektorile. Seda koormust ei saa ega tohi üle kanda LULUCF-sektorile viisil, mis sunniks senisest veelgi enam vähendama raiemahtu ning nõrgestaks Eesti biomajandust ja metsapõhiseid väärtusahelaid. Metsakasvatuse ja süsiniku sidumise võimekus on väärtuslik ressurss, mida ei tohi käsitleda pelgalt heitkoguste vähendamise kohustuse odava kompenseerimiskanalina. • Risk teravneb eriti ETS2 kontekstis, kus süsteemi lisanduvad uued, hajusad sektorid, näiteks transport. Kui nendes sektorites ei kaeta heitkoguste vähendamise kohustust reaalse lahendustega, tekib surve kompenseerida puudujääk	
--	--	--

	metsanduse arvelt. Kliimaeesmärkide saavutamine peab tuginema tasakaalustatud koormusjaotusele, mis väärtustab võrdselt nii metsakasvatust, süsiniku suuremat sidumist kui ka biomajanduse konkurentsivõimet, mitte ei sea neid omavahel vastandusse.	
Tööandjate Keskliit	Eesti Tööandjate Keskliit peab Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi ülevaatamist vajalikuks. Euroopa majanduslik, geopoliitiline ja konkurentsiolukord on võrreldes senise kliimapolitiika kujundamise ajaga oluliselt muutunud ning HKS peab lisaks heitkoguste vähendamisele toetama Euroopa tööstuse konkurentsivõimet, investeerimisvõimet, energiajulgeolekut ja strateegilist autonoomiat. Euroopa Komisjoni ettepanekutes on mitmeid muudatusi, mis liiguvad ettevõtjate poolt seni tõstatatud probleemide lahendamise suunas. Positiivseks võib pidada heitkoguste ülemmäära vähendamise trajektoori leevendamist, turustabiilsusreservi paindlikumaks muutmist, tasuta ühikute kasutamise jätkamist, tööstuse dekarboniseerimiseks mõeldud rahastuse suurendamist ning suurema osa HKS tulude suunamist tagasi energeetika, tööstuse ja puhaste tehnoloogiate investeringutesse. Samas vajavad mitmed ettepanekud täiendavat analüüsi, et reform ei vähendaks Euroopa ja Eesti tööstuse konkurentsivõimet kiiremini, kui ettevõtetel tekivad tehnoloogiliselt ja majanduslikult teostatavad võimalused heitkoguste vähendamiseks. See on eriti oluline energiamahukate ja ekspordile orienteeritud sektorite jaoks, sealhulgas Eesti keemia- ja põlevkiviõlitööstuse jaoks, kelle jaoks mõned ettepanekud – eelkõige tasuta ühikute tingimuslikkus ning heitkoguste ülemmäära vähenemise tempo – jäävad praegusel kujul	Arvestatud suures osas. Seisukohtades kajastub hinna prognoositavus, süsinikulekke kaitse vajadus, tasuta eraldatavate ühikute tingimuslikkus ja võrdlusalused, EL HKS trajektoori laugemaks muutmine, enampakkumistulude kasutamine, CCUS, sektorite surve, rahvusvahelised ühikud, olmejäätmete põletus ja jäätmete ladustamine. Selgitame, et enampakkumistulude kasutamine erasektoris on tihedalt seotud riigiabi reeglitega, mistõttu neid tuleb vaadata koostoimes.

	problemaatiliseks ja vajavad olulist täpsustamist. Täpsemad ettepanekud Eesti riigi seisukohtade kujundamiseks oleme välja toonud dokumendi lisas (LISA 1). Tööandjate jaoks on reformi edasisel kujundamisel võtmeküsimused: • HKS-i hinna ja regulatiivse raamistiku prognoositavus; • süsinikulekke tõhusa kaitse jätkumine; • tasuta ühikute tingimusteta säilimine süsinikulekke ohu püsimisel ning tingimuslikkuse realistlikkus; • heitevähendamise trajektoori vastavus tehnoloogiliste lahenduste ja taristu tegelikule arengule; • HKS tulude sisuline tagasisuunamine Euroopa ja Eesti tööstuse investeringutesse; • CCUS-i ja muude tehnoloogiliste lahenduste võrdne kohtlemine; • energiajulgeoleku, strateegilise autonoomia ja kodumaiste energiaressursside strateegilise väärtuse tunnustamine; • metsanduse ja biomajanduse kaitse LULUCF-sektorile ülekantava ebaproportsionaalse koormuse eest, sealhulgas ETS2 laiendamise kontekstis; • ning HKS-i mõju regulaarne hindamine Euroopa tööstustootmise, investeringute ja globaalse konkurentsivõime vaates. Oleme valmis eelnõu küsimusi täpsemalt arutama ja tehnilistes aruteludes osalema. LISA 1	
--	---	--

1. HKS-i heitkoguste vähendamise trajektoor peab lähtuma tehnoloogilisest ja majanduslikust teostatavusest

Toetame Komisjoni ettepanekut muuta lineaarne vähendamistegur senisest laugemaks. See on samm õiges suunas. Samas ei ole kavandatud leevendus meie hinnangul siiski piisav: lineaarset vähendamistegurit tuleks muuta oluliselt laugemaks, arvestades, et paljudes raskesti dekarboniseeritavates sektorites puuduvad lähiaastatel majanduslikult ja tehnoloogiliselt teostatavad heitevähenduse lahendused. Erilist tähelepanu vajab periood 2026–2031, mil ülemmäär väheneb kiiresti, kuid vajalik taristu ja tehnoloogiad ei ole veel kättesaadavad.

Heitkoguste ülemmäära vähendamine ei tohiks toimuda lahus tehnoloogia, energiataristu ja investeerimisvõime tegelikust arengust. Mitmes energiamahukas tööstusharus tulenevad heitkogused vältimatult tootmisprotsessist ning konkurentsivõimelised madala või nullheitega tehnoloogilised lahendused ei ole veel tööstuslikus mahus kättesaadavad.

Seisukoha ettepanek: HKS-i trajektoori kujundamisel peab olema võimalik arvestada tehnoloogiate tegelikku küpsust, puhta energia ja võrguühenduste kättesaadavust, CCUS-taristu arengut ning investeeringute majanduslikku teostatavust.

2. Süsinikuturg peab andma prognoositava hinnasignaali, mitte suurendama investeerimisriski

Tööandjad on korduvalt juhtinud tähelepanu HKS ühikute hinna suurele volatiilsusele.

	Pikaajaliste tööstusinvesteeringute puhul, mille tasuvusaeg võib ulatuda aastakümnetesse, muudab ettearvamatu CO₂ hind investeerimisotsused keerulisemaks. Seetõttu toetame Komisjoni ettepanekut vähendada turustabiilsusreservi kaudu turult eemaldatavate ühikute osakaalu ning vaadata MSR-i toimimine laiemalt üle. HKS-i reformi eesmärk peab olema süsinikuturu parem likviidsus ja prognoositavus. Vajalik on hinnata, kas kavandataavad muudatused on selle saavutamiseks piisavad või tuleks kaaluda täiendavaid mehhanisme erakordsete hinnakõikumiste piiramiseks. Seisukoha ettepanek: HKS peab toimima heitkoguste vähendamist suunava mehhanismina, mis arvestab ettevõtete investeerimissammudega, mitte ettevõtetele ettearvamatu fiskaalkoormusena. 3. Tasuta ühikute säilitamine on vajalik seni, kuni püsib reaalne süsinikulekke risk Peame positiivseks, et Komisjon näeb ette tasuta ühikute kasutamise jätkumist. Süsinikulekke tõhus kaitse peab jääma tingimusteta. Tasuta ühikute muutmine investeeringuid motiveerivaks mehhanismiks saab kõne alla tulla üksnes juhul, kui see ei nõrgenda süsinikulekke kaitset. Samas tuleb tagada, et tasuta eraldamise sidumine dekarboniseerimiskava ja investeeringute elluviimisega ei vähendaks kaitset ettevõtetele, kelle puhul tehnoloogiline alternatiiv ei ole veel majanduslikult või tehniliselt olemas. Tasuta eraldamist ei tohiks siduda kohustusega teha dekarboniseerimisinvesteeringuid tasuta ühikute majandusliku väärtusega võrreldavas mahus. Dekarboniseerimiskava ei saa eeldada investeeringut tehnoloogiasse, mida turul reaalselt ei eksisteeri või mille kasutuselevõtt muudaks tootmise globaalses konkurentsisis majanduslikult võimatuks. Dekarboniseerimisinvesteeringuid tuleb toetada eraldiseisvate	
--	---	--

	ja piisavate rahastamismehhanismidega, mitte siduda neid tasuta ühikute säilitamise tingimuslikkusega. Seisukoha ettepanek: Tasuta ühikute süsteemi peamine eesmärk peab jätkuvalt olema süsinikulekke vältimine. Seda tuleb vaadelda koos CBAM-i tegeliku toimimise ja Euroopa eksporditööstuse konkurentsivõimega. 4. Võrdlusaluste süsteem peab arvestama Euroopa tööstuse tegelikke energiakulusid Toetame Komisjoni samme võrdlusaluste ajakohastamiseks ning elektri kaudsete heitkoguste paremat arvestamist. Energiamahuka tööstuse konkurentsivõimet mõjutavad lisaks otsestele süsinikukuludele kõrged elektri hinnad ja HKS-ist elektri hinda kanduvad kaudsed kulud. Seetõttu tuleb vältida olukorda, kus võrdlusaluste karmistamine või sektoritevaheline paranduskoefitsient vähendavad tasuta eraldamist kiiremini kui ettevõtete tegelik tehnoloogiline võimekus heiteid vähendada. Seisukoha ettepanek: Võrdlusalused peavad olema pikaajaliselt prognoositavad ning lähtuma reaalselt saavutatavast tehnoloogilisest tasemest. Leevendusmeetmeid tuleb rakendada ka varuvõrdlusaluste (fallback) puhul, sealhulgas sektoris NACE 1920 (koksi ja rafineeritud naftatoodete, sh põlevkiviõli tootmine), kus süsinikulekke risk ja piiratud tehnoloogilised lahendused on selgelt olemas. Sektoritevaheline paranduskoefitsient (CSCF) ei tohi tasuta eraldamist täiendavalt vähendada olukorras, kus märkimisväärne kogus ühikuid on turult juba eemaldatud.	
--	---	--

5. HKS tulud tuleb senisest oluliselt suuremas mahus suunata tagasi majanduse ümberkujundamisse

Peame väga oluliseks Komisjoni hinnangut, et praegu jõuab HKS tuludest tööstuse dekarboniseerimisse tagasi vaid ligikaudu 5%. Toetame põhimõtet, et vähemalt 50% HKS tuludest suunatakse prioriteetsetesse investeeringutesse, sealhulgas energeetikasse, tööstuse dekarboniseerimisse, cleantech'i, elektrivõrkudesse ja vajalikku taristusse.

Tööandjate hinnangul võiks ambitsioon olla veel kõrgem: HKS-ist saadav tulu peab eelkõige aitama luua ettevõtetele reaalseid võimalusi CO₂ heitkoguste vähendamiseks.

Seisukoha ettepanek: Eesti puhul on eriti oluline tagada, et Moderniseerimisfondi,

Innovatsioonifondi ja kavandatava tööstuse dekarboniseerimise rahastu vahendid oleksid Eesti ettevõtetele sisuliselt kättesaadavad. Rahastusmehhanismide puhul tuleb vältida liigset bürokraatiat ning arvestada väiksemate liikmesriikide projektide mastaabiga. Kuna väiksemate liikmesriikide, sealhulgas Eesti, projektiportfell ja absorptsioonivõime on piiratud, **tuleks kesksetesse EL-i fondidesse suunatavate ühikute maht hoida võimalikult väiksena ning pigem tagada tulude sisuline tagasijõudmine liikmesriiki või alternatiivina tasuta eraldatavate ühikute arvu suurendamine:** see hoiab süsinikuühikute hinna madalamal ja toetab puudutatud sektorite konkurentsivõimet. Senised fondipõhised investeeringud ei ole tegelikkuses toonud tööstusele ja merendusele majanduslikult õigustatud lahendusi – suur osa eeldatud tehnoloogiatest ei ole realiseerunud ega jõudnud turule. Rahastamisreeglites tuleks selgelt eristada fossiilkütustel põhinevat energiatootmist ja tööstusprotsesse, sh kõrvalsaaduste (näiteks uttegaasi) kasutamist, et viimane ei jääks põhjendamatult toetuskõlbmatuks.

6. Investeeringutoetused peavad eelnema regulatiivse surve suurenemisele

Peame positiivseks Komisjoni ettepanekut luua 100 miljardi euro mahus tööstuse dekarboniseerimise rahastu ning investeeringute kiirendi.

Oluline on aga ajastus. Ettevõtetele ei saa esmalt kehtestada kiiresti kasvavat CO₂ kulu ning alles hiljem avada võimalust konkureerida toetuse saamiseks. Näiteks Eesti põlevkiviõlisektori jaoks tähendab kavandatav raamistik lähikümnendil 2-3 miljardi euro suurusjärgus CO₂ kulu, samal ajal kui ainus reaalne heitevähenduslahendus – süsiniku kogumine – ei ole veel rakendatav.

Regulatiivse surve ja toetusvõimaluste ajaline lõhe seab sellised ettevõtted põhjendamatult ebasoodsasse olukorda.

Kavandatav muudatus toob kaasa selle, et järgmise kümnendi alguses ei ole põlevkiviõli tootmine enam konkurentsivõimeline. Praeguste prognooside kohaselt suureneb sektori maksukoormus juba enne 2035. aastat ligikaudu kaks korda. Kuna ülejäänud maailm samasuguste nõuetega kaasa ei tule, ei ole võimalik seda kulu toote lõpphinnas arvestada ning tulemuseks on sektori kokkutõmbumine.

2024. aastal maksis põlevkiviõlisektor riigi tuludesse 114 miljonit eurot maksutulu, mis jääb tulevikus saamata. Sektoris töötas 5480 töötajat, kelle töökohad on ohus.

Seisukoha ettepanek: HKS-i rangemaks muutmine, vajaliku energia- ja CO₂-taristu arendamine ning investeerimistoetused peavad toimuma koordineeritult.

7. CCUS-i ja püsiva CO₂ eemaldamise rolli tuleb suurendada

Toetame püsiva CO₂ eemaldamise integreerimist HKS-i.

	Mitmes tööstussektoris ei ole protsessihteid võimalik täielikult vältida. Seetõttu peab tulevane HKS käsitlema CCUS-i ja muid püsiva süsiniku eemaldamise lahendusi kliimanetraalsuse saavutamise täieõiguslike vahenditena. Osa vajalikest lahendustest, näiteks süsiniku kogumine, on tehnoloogiliselt küll küpsuse lähedal (TRL 8–9), kuid nende laialdast kasutuselevõttu takistab vajaliku taristu ja turu puudumine. Ühtlasi tuleb HKS-is paremini tunnustada süsiniku ringluse ja süsiniku tööstusliku toorainena kasutamise rolli. See eeldab lisaks regulatsioonile piiriülese CO₂ transpordi- ja ladustamistaristu arengut ning selgeid vastutus- ja arvestusreegleid. Seisukoha ettepanek: Eesti jaoks on oluline, et süsteem ei asetaks geoloogilise CO₂ ladustamisvõimaluseta liikmesriikide ettevõtteid ebasoodsasse olukorda. 8. Rahvusvaheliste ühikute kasutamine võib suurendada paindlikkust, kuid peab säilitama võrdse konkurentsi Komisjoni ettepanek lubada trajektoori hilisemas faasis rahvusvaheliselt kaubeldavate KHG ühikute kasutamist võib aidata vähendada kõige kallimate heitevähenduste majanduslikku koormust. Seda võimalust tuleks toetada juhul, kui ühikute keskkonnavalade terviklikkus ja täiendavus on usaldusväärselt tagatud. Seisukoha ettepanek: Tuleb vältida olukorda, kus Euroopa ettevõtetele kehtestatakse oluliselt rangem ja kallim dekarboniseerimiskohustus kui globaalsetele konkurentidele ning seda püütakse hiljem kompenseerida piiratud rahvusvaheliste ühikute kasutamisega. 9. HKS-i laiendamisel uutele sektoritele tuleb hinnata mõju kogu väärtusahelale	
--	---	--

	Jäätmepõletuse, merenduse ja lennunduse HKS-i laiendamisel ei piisa üksnes otseste heitkoguste hindamisest. Tuleb hinnata ka mõju ettevõtete sisendhindadele, logistika- ja transpordikuludele, kaugkütte hinnale ning Euroopa ekspordiettevõtete konkurentsivõimele. Jäätmepõletuse puhul tuleb eriti vältida olukorda, kus HKS tekitab vastuolu ringmajanduse ja jäätmekäitluse eesmärkidega või suurendab põhjendamatult kaugkütte hinda. 10. HKS-i edukust tuleb hinnata globaalse, mitte ainult territoriaalse heite järgi Euroopa kliimapoliitika eesmärk peab olema globaalsete kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemine. Kui tootmine ja investeeringud liiguvad Euroopa Liidust piirkondadesse, kus tootmise süsinikuintensiivsus või keskkonnanõuded on madalamad, ei saa Euroopa territoriaalsete heitkoguste vähenemist käsitleda automaatselt kliimapoliitika eduna. Seetõttu peab HKS-i ülevaatuslega kaasnema põhjalik konkurentsivõime ja süsinikulekke mõjuanalüüs, mis hindab lisaks EL-i heitkogustele muutusi tootmismahudes, investeeringutes, impordis ning Euroopa osakaalus globaalsetes väärtusahelates. Euroopa tootmisvõimsuse sulgemine ei vähenda üleilmset nõudlust, vaid suurendab sõltuvust kolmandate riikide impordist, mille süsinikujalajalg on sageli suurem. Eesti energiasõltuvus impordist oli Eurostati andmetel 2024. aastal üks EL-i madalamaid – ligikaudu 5%, võrreldes EL-i keskmisega üle 55% –, mis tuleneb suuresti kodumaisest energiatootmisvõimekusest. HKS peab paremini tunnustama Euroopa-sisese tootmise ja lühemate tarneahelate strateegilist väärtust energiapuuduse seisukohast. Põlevkiviõli tootmisel tekivad heitmed nii vedelkütuse tootmisest (ligikaudu 50%) kui ka kõrvalsaaduse – uttegaasi – kasutamisest elektri- ja soojatootmiseks. Olukorras, kus	
--	--	--

Euroopa Liit on vedelkütuste impordist sõltuv, tuleb kodumaist vedelkütuste tootmist kaitsta. Tegemist on maailmaturul konkureeriva tootega, millele on nõudlus eelkõige merendussektoris, mis on raskesti dekarboniseeritav sektor. Lisaks tuleb arvestada, et teistes vedelkütuseid tootvate riikides sarnaseid kliima- ja keskkonnanorme ei ole. Seega asendub vedelkütuste tootmise lõpetamisel Euroopa Liidus nõudlus impordiga kolmandatest riikidest, mistõttu globaalsed heitkogused ei vähene, kuid sõltuvus vedelkütuste impordist suureneb veelgi.

Uttegaasi põletamine on kõrvalsaaduse mõistlik kasutus energiatootmiseks, mille käigus toodetakse nii soojust kui elektrit. Uttegaasiga köetavates piirkondades on soojuse hind Eesti odavaimate hulgas. Lisaks annab uttegaasi kasutamine elektritootmiseks ligikaudu 1 TWh ulatuses üle 10% stabiilsest baaskoormusest, mis on oluline varustuskindluse ja energiajulgeoleku seisukohast.

11. Kliimaeesmärgi, HKSi ja LULUCFi koosmõju ei tohi kanda ebaproportsionaalset koormust metsandusele ja biomajandusele

Peame põhjendatuks tähelepanu juhtida ka asjaolule, et kui üldist kliimaeesmärki ei muudeta realistlikumaks, langeb HKS süsteemist üha suurem koormus Eesti maakasutuse ja metsanduse (LULUCF) sektorile. Seda koormust ei saa ega tohi üle kanda LULUCF-sektorile viisil, mis sunniks senisest veelgi enam vähendama raiemahtu ning nõrgestaks Eesti biomajandust ja metsapõhiseid väärtusahelaid. Metsakasvatuse ja süsiniku sidumise võimekus on väärtus, mida ei tohi käsitleda heitkoguste vähendamise kohustuse odava kompenseerimiskanalina.

Risk teravneb eriti ETS2 kontekstis, kus süsteemi lisanduvad uued, hajusad sektorid, näiteks transport. Kui nendes sektorites ei kaeta heitkoguste vähendamise kohustust reaalsete lahendustega, tekib surve kompenseerida puudujääk metsanduse arvelt.

	Kliimaeesmärkide saavutamine peab tuginema tasakaalustatud koormusjaotusele, mis väärtustab võrdselt nii metsakasvatust, süsiniku suuremat sidumist kui ka biomajanduse konkurentsivõimet, mitte ei sea neid omavahel vastandusse.	
Eesti jõujaamade ja kaugkütte ühing	Täname kliimaministeeriumi ühiste arutelude korraldamise eest Euroopa heitmekaubanduse direktiivi (ETS) muudatuste teemadel. Eesti jõujaamade ja kaugkütte ühing esindab ettevõtjaid, kelle plaane, tegevust ja investeerimisvõimekust komisjoni tehtud ettepanek mõjutab. Toome välja järgmised murekohad, millega tuleks EL tasemel läbirääkimistel kindlasti arvestada: 1. Vajalik on suurem selgus 10% kõige tõhusamate käitiste määratluse, hindamiskriteeriumide ja kliimatingimuste kohta. Täname süsteem ja valimi kujunemine ei ole piisavalt läbipaistev. Peame oluliseks saada selgust, millised käitised kuuluvad benchmarkimise, kavandatava nullheitega ja madala süsinikuheitega käitiste erandi aluseks olevate nn 10% kõige tõhusamate käitiste hulka, milliste näitajate ja metoodika alusel on need käitised määratud ning millistes kliimaatilistes tingimustes need käitised tegutsevad. 2. Tasuta eraldise võrdlusaluste määramisel komisjonile antava pädevusega peavad kaasnema selged piirid, läbipaistev metoodika ja piisav prognoositavus. Ettepanekuga laiendatakse komisjoni pädevust tasuta eraldise aluseks olevate soojuse ja kütuse võrdlusaluste tehniliste aluste määramisel, sealhulgas sektorispetsiifiliste võrdlusaluste definitsioonide, süsteempiiride ja lähteväärtuste kehtestamisel delegeeritud aktidega. Kuna võrdlusalused mõjutavad otseselt käitistele eraldatavate tasuta ühikute mahtu ning seeläbi ettevõtete kulusid ja investeerimisotsuseid, on oluline tagada selle pädevuse kasutamisel piisav läbipaistvus ja prognoositavus. Mõistame vajadust kohandada	Arvestatud suures osas. Seisukohtades kajastub võrdlusaluste kehtestamise aluste läbipaistvus, tasuta eraldatavate ühikute kogus, tasuta eraldatavate ühikute tingimuslikkus ja investeringute ulatus, regionaalsete eripäradega arvestamine tasuta eraldatavate ühikute määramisel, hinnastabiilsus ja ühikuhind, varajaste investeerijate õiglane kohtlemine ning eemaldamisühikute kasutamine. Selgitame, et rahastustingimuste selguse teematikat hoiame aruteludes fookuses.

	metoodikat tehnoloogilise arengu ja sektorite dekarboniseerimise tempoga, kuid liiga suur kaalutlusruum ilma selgete piiride ja ette teada olevate kriteeriumideta suurendab regulatiivset ebakindlust kapitalimahukate, pika elueaga investeeringute puhul, kus ettevõtetal peab olema võimalik hinnata tasuta eraldise kujunemist pikema perioodi jooksul. Seetõttu peame vajalikuks, et direktiivis või selle alusel kehtestatavates õigusaktides oleks selgelt määratletud võrdlusaluste muutmise alused, kasutatav andmestik ja metoodika ning muudatuste võimalik ulatus / piirid, ning et oluliste muudatuste puhul oleks tagatud liikmesriikide ja sektorite varajane kaasamine koos adekvaatse mõjuhindamisega, et vältida olukorda, kus tasuta eraldise suurus muutub lühikese etteteatamisega oluliselt. 3. Abikõlblike investeeringute määratlus peab kaugkütte puhul laienema üksiku ETS-käitise piiridest kogu võrgupiirkonnale. Kaugküttesüsteem toimib võrgupiirkonna tasandil ühtse tervikuna ning selle moodustavad erinevad tootmisüksused, torustikud, salvestid ja tarbijad. ETSi heitmekaubandusload on täna väljastatud üksikute käitiste tasandil. Näiteks võrgupiirkonnas asuva gaasikatlamaja heite vähendamiseks ei pruugi olla otstarbekas investeerida sellesse katlamajja või tema territooriumile. Samas võrgupiirkonnas aga teise asukohta rajatav uus soojuspump, elektrikatel, soojussalvesti või muu heitmevaba tootmisüksus võib vähendada konkreetse ETS-käitise töötunde ja heidet oluliselt rohkem või optimaalsemalt. Samuti on tootmisseadmete hajutamine oluline nii võrgu hüdraulika vaatenurgast kui toimepidevuse ja varustuskindluse seisukohast. Ettepanekus kavandatud käitiste ühine investeerimiskohustuse täitmine (ingl. pooling) ei lahenda seda probleemi täielikult. See võimaldab investeerimiskohustust koondada üksnes juba tasuta eraldist taotlevate ETS-käitiste vahel ehk osaleda saavad ainult käitised, mis juba iseseisvalt kuuluvad ETS-i alla. Uus, eraldiseisev tootmisüksus (nt soojuspumbajaam), mis ise ei ületa ETSi lävendit (20 MW) või ei ole põletusseade, ei saa osaleda, kuna tal puudub tasuta eraldise taotlus, millega liituda. Seetõttu peaks kaugkütte	
--	--	--

puhul investeerimiskava ja tasuta eraldise tingimuslikkuse loogika võimaldama hinnata investeringuid võrgupiirkonda hõlmava kaugküttesüsteemi tasandil, sõltumata sellest, kas investering tehakse ETS-käitises, mõnes teises samasse kaugküttesüsteemi kuuluvas ETS-käitises, või täiesti uues, ETSi kohaldamisalasse mittekuuluvas tootmisüksuses. Selline lähenemine võimaldaks arvesse võtta muu hulgas uusi taastuv- ja heitmevabu tootmisüksusi, soojuspumpasid, elektrikatlaid, soojussalvesteid, heitsoojust ning kaugküttevõrgu rekonstrueerimist ja temperatuuri alandamist. Selline lähenemine oleks ka kooskõlas Komisjoni poolt hiljuti avaldatud elektrifitseerimise tegevuskavaga, mis näeb prioriteetsete tehnoloogiatena justnimelt heitmevabu tehnoloogiaid.

4. Madala süsinikuheitega ja nullheitega käitiste määratlus peab arvestama kaugkütte tipu- ja reservkoormuse eripäraga. Komisjoni ettepanekus on kavandatud erand nullheitega ja madala süsinikuheitega käitistele, kuid täpne määratlus jäetakse hilisemasse delegeeritud akti. See määratlus on Eesti kaugküttesektori jaoks väga oluline, kuna sellest sõltub, kas suures osas juba heidet vähendanud, kuid tipukoormuse ja reservvõimsuse tagamiseks piiratud ulatuses fossiilkütust kasutavad käitised saaksid kvalifitseeruda vastava erandi alla. Kaugküttesüsteem võib olla sisuliselt dekarboniseeritud ka juhul, kui säilib ilmastikust sõltuv väiksemahuline fossiilkütuse kasutus erakordselt külmade ilmade korral tipukoormuse katmiseks, reservvõimsustes, avariiolukordades, käivitustel või muudel tehniliselt vältimatutel juhtudel. Sellist kaugküttesüsteemi käitajat ei tohiks käsitleda samaväärselt valdavalt fossiilkütustel põhinevate käitiste käitlejaga.

5. Olemasolevat ETSi hinnastabiliseerimise mehhanismi tuleks muuta kiiremini ja prognoositavamalt reageerivaks. ETSis on juba olemas artikli 29a kohane mehhanism erakordse hinnatõusu korral sekkumiseks. Peame oluliseks hinnata, kas selle praegused käivitustingimused ja reageerimiskiirus on piisavad olukorras, kus EUA turul võib tekkida

lühikese aja jooksul oluline hinnašokk. Eesti seisukoht võiks toetada mehhanismi muutmist selliselt, et see reageeriks erakordsele hinnaliikumisele kiiremini ja automaatselt ning selle tingimused oleksid turuosalistele ette teada ja piisavalt selged. Prognoositavam ja tõhusam mehhanism aitaks vähendada hinnariski ning parandada pikaajaliste investeerimisotsuste tegemise võimalusi.

6. Investeerimiskavade nõude puhul tuleb vältida varakult heidet vähendanud ettevõtete ebasoodsat kohtlemist. Tallinnas on Utilitas viimastel aastatel teinud suuri investeeringuid kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ja varustuskindluse suurendamiseks. Baaskoormuse katmiseks vajalik soojus toodetakse valdavalt biomassil töötavates koostootmisjaamades ja katlamajades. Täiendavalt on investeeritud soojuspumpadesse, soojussalvestitesse ja elektrikateldesse. Need investeeringud on välja vahetanud seniseid fossiilkütuseid kasutanud põhitootmiseadmeid ning vähendanud ka fossiilkütuseid kasutavate tipukoormuse katelde töötunde ja heidet. Sarnaseid investeeringuid on tehtud ka Eesti teistes linnades ning mitmete ettevõtete pool. Kavandatav muudatus näeb ette, et tasuta ühikud eraldatakse vaid siis, kui käitis esitab investeerimiskava, teeb investeeringuid ning saavutab olulise heitmete vähenemise. Selline lähenemine seab ebasoodsasse olukorda selliste kaugküttesüsteemide käitajad, mis on põhiosa tehniliselt ja majanduslikult mõistlikust heitmete vähendamisest juba enne 2031. aastat ellu viinud.

Peame vajalikuks luua lahendus, mille kohaselt enne uue tingimuslikkuse rakendumist tehtud ja tõendatud heitmete vähendamise investeeringuid võetakse vähemalt osaliselt arvesse või saavad sellised kaugküttesüsteemi käitajad kvalifitseeruda madala süsinikuheitega käitiste erandi alla. Valdavalt taastuvkütusel töötavat kaugküttesüsteemi, mille fossiilkütuse kasutus piirdub tipukoormuse, reservvõimsuse, käivituste või varustuskindluse tagamisega, oleks võimalik käsitleda madala süsinikuheitega käitisena. Vastasel juhul võib tekkida olukord, kus varakult investeerinud ettevõtetelt nõutakse

täiendavaid investeeringuid üksnes regulatiivse tingimuse täitmiseks, kuigi tegelik majanduslikult põhjendatud heitevähenduspotentsiaal on juba suures osas realiseeritud.

7. Külmadest talvedest tulenevat fossiilkütuse kasutuse kõikumist kaugkütte sektoris tuleb arvestada benchmakimise, piirmäärade ja investeerimiskavade hindamisel.

Kaugküttes on fossiilkütuse kasutus tipukoormuse katmiseks otseses sõltuvuses ilmastikust. Erakordselt külmal talvel võib fossiilkütuse kasutus ja sellest tulenev heide olla oluliselt suurem kui tavapärasel või soojal aastal, ilma et see viitaks kaugküttesüsteemi kui terviku dekarboniseerimise taseme halvenemisele. Kehtiva ETS direktiivi artikkel 27a näeb ette kaks eraldiseisvat võimalust käitiste süsteemist välja arvamiseks: alla 2500 tCO₂e aastase heitega käitistele ning reserv- ja varu seadmetele, mis ei ole töötanud üle 300 tunni aastas. Mõlemal juhul hinnatakse tingimuse täitmist igal kolmel eelneval aastal eraldi. See tähendab, et üks erakordselt külm aasta võib mõjutada käitise kvalifitseerumist või tuua kaasa käitise ETSi süsteemi tagasitoomise.

Peame vajalikuks kaaluda mehhanismi, mis vähendaks üksikute erakordsete ilmastikuaastate ebaproportsionaalset mõju. Eelistatud lahendus oleks kliimanormeeritud näitaja, näiteks kraadpäevade põhine korrigeerimine. Alternatiivina võiks kaaluda mitmeaastase keskmise kasutamist. Sama põhimõtet tuleks rakendada ka investeerimiskavades nõutava „olulise heitevähenduse“ hindamisel. Ettevõtte ei tohiks kaotada erandi või tasuta eraldise õigust üksnes seetõttu, et konkreetne aasta osutus statistiliselt erakordselt külmaks.

8. Vajalik on varajane selgus investeeringukiirendi ja tööstuse dekarboniseerimise rahastu toetustingimuste, toetuse suuruse ja abikõlblikkuse kohta.

Investeeringukiirendi ja tööstuse dekarboniseerimise rahastu kavandatavad meetmed võivad olla olulised suuremahuliste heite vähendamise investeeringute elluviimisel.

Ettevõtete jaoks on investeerimisotsuste tegemisel kriitilise tähtsusega, et nende instrumentide rakendustingimused oleksid teada võimalikult varakult ning piisava detailsusega. Praeguses ettepanekus ei ole veel piisavalt selge, kuidas kujuneb investeeringukiirendi raames makstava süsinikupreemia suurus, milliste kriteeriumide alusel projekte valitakse, kuidas arvutatakse ja tõendatakse välditud heitkogust ning millise perioodi jooksul toetust makstakse. Peame oluliseks, et meetmete rakendamisel ei tekiks olukorda, kus ettevõtetel on majanduslikult otstarbekas juba kavandatud investeeringuid edasi lükata üksnes selleks, et kvalifitseeruda tulevikus avatavale toetusmeetmele. Seetõttu tuleks võimalikult vara määratleda projektide abikõlblikkuse alguspunkt ning kaaluda lahendusi, mis võimaldavad arvesse võtta ka enne meetme täielikku rakendumist alustatud projekte tingimusel, et investeerimisotsus ja heitevähendus on nõuetekohaselt tõendatavad. Ebamäärasus toetuse suuruse, heitevähenduse arvestuse või projekti ajastuse osas vähendab meetme võimet kiirendada investeeringuid ja võib vastupidi kaasa tuua investeerimisotsuste edasilükkamise.

9. Abikõlblike investeeringute määratlemisel tuleks lisaks otsesele heitevähendusele arvestada ka investeeringute panust energiasüsteemi varustuskindlusse, paindlikkusse ja energiajulgeolekusse. Dekarboniseeritud kaugküttesüsteemis jääb ka tulevikus vajalikuks piisava tipu- ja reservvõimsuse olemasolu, et tagada soojusvarustus erakordselt külmade ilmade, avariide või teiste tootmisüksuste rikete korral. Selliste investeeringute vajalikkust ei saa hinnata üksnes nende tavapärase aastase kasutusaja või otsese heitevähenduse põhjal. Oluline on, et regulatsioon ei looks olukorda, kus dekarboniseerimise eesmärkide täitmiseks vähendatakse või kaovad süsteemist vajalikud reservvõimsused või muudetakse nende rajamine majanduslikult põhjendamatuks. Investeeringute hindamisel tuleks seetõttu lisaks heitevähendusele arvestada ka nende panust energiasüsteemi töökindlusse, kriisivalmidusse, elanikkonna kaitsesse, kütuste mitmekesistamisse ning Euroopa energiasõltuvuse vähendamisse.

10. Sagedusreservelektrijaamade või süsteemi taastamisvõimekust tagavate elektrijaamade puhul on vajalik selge raamistik nii ETS-i erandi kui ka näiteks biometaanile ülemineku kohta. Elektrisüsteemi varustuskindluse ja sageduse hoidmiseks on vajalikud kiiresti käivitatavad juhitavad tootmisvõimsused, mille tegelik kasutus võib olla suhteliselt väike ja sõltub eelkõige elektrisüsteemi vajadusest ning süsteemihalduri aktiveerimistest. Seetõttu ei ole nende fossiilkütuse kasutus võrreldav tavapärase turupõhise tootmisega. Kehtiva ETS direktiivi Art. 27a lg 3 võimaldab liikmesriikidel ETSist välja arvata reserv- ja varuüksused, mis ei ole töötanud üle 300 tunni aastas igal kolmel eelneval aastal. Palume täpsustada, kas ja millistel tingimustel kehtib see erand sagedusreservi või süsteemi taaskäivitamise võimekuse teenust pakkuvatele tootmisüksustele, ning kas 300-tunnine piirmäär on piisavalt paindlik, arvestades, et jaama kasutus võib üksikutel aastatel olla suurem, sest sõltub erakorralisest süsteemivajadusest, mida käitaja ise ei kontrolli. Regulatsioon ei tohiks lasta ühel erandlikul aastal muuta pikaajaliselt reservifunktsiooni täitva käitise regulatiivset staatust.

Kui selline käitis jääb ETSi kohaldamisalasse, on vajalik selge ja prognoositav võimalus heidet näiteks biometaani kasutamise kaudu vähendada. Millistel tingimustel loetakse gaasivõrgust tarbitud gaas ETSis nullmääraga biogaasiks, milliseid ostu-, jätkusuutlikkuse- ja jälgitavustõendeid (sh päritolutunnistuste rolli) selleks nõutakse, kuidas toimub koguste registreerimine ja tühistamine topeltarvestuse vältimiseks, ning kas ja kuidas saab usaldusväärse tõendamise korral teises liikmesriigis toodetud biometaani arvesse võtta. Eesti seisukoht peaks toetama tehnoloogianeutraalset ja pikaajaliselt prognoositavat lahendust, mis tunnustab reservvõimsuste rolli varustuskindluse tagamisel ja loob selge tee nende järkjärguliseks dekarboniseerimiseks.

11. Biogeense süsiniku püüdmise tulemusel tekkivaid eemaldamisühikuid peab olema võimalik kasutada sama kaugküttesüsteemi käitaja (või juriidilise isiku) erinevate

	ETS-käitiste heite katmiseks ilma liigse bürokraatiata. Komisjoni ettepanek võimaldab käitajal kasutada enda biogeensest süsinikust toodetud ja püsivalt ladustatud eemaldamisühikuid enda fossiilse heite kompenseerimiseks. Samas ei ole ettepanekus piisavalt üheselt selge, kas seda tuleb tõlgendada üksiku käitise või käitaja ehk kaugküttesüsteemi (või ka juriidilise isiku) tasandil. Peame oluliseks, et regulatsioon võimaldaks sama kaugküttesüsteemi või juriidilise isiku ühes käitises toodetud sertifitseeritud BioCCS-i eemaldamisühikuid kasutada sama käitaja teise ETS-käitise fossiilse heite katmiseks. Näiteks peaks olema ilma keeruka bürokraatiata võimalik kasutada biomassi kasutavas koostootmisjaamas püütud ja püsivalt ladustatud biogeense CO2 eest saadud eemaldamisühikuid sama juriidilise isiku maagaasil töötava tipukoormus- või reservjaama fossiilse heite kompenseerimiseks. Selline lähenemine võimaldaks käsitleda käitaja dekarboniseerimist terviklikult, suurendaks BioCCS-i investeeringute majanduslikku atraktiivsust ning looks ettevõtetele paindlikuma võimaluse vähendada allesjäänud fossiilse tipu- ja reservvõimsuse ETS-kulu. Seetõttu peame vajalikuks, et Eesti toetaks artikli 14 lõike 1a rakendamisel selget tõlgendust, mille kohaselt hinnatakse „enda fossiilset heidet“ käitaja ehk juriidilise isiku, mitte üksnes konkreetse käitise tasandil. Loodame, et meie eeltoodud ettepanekud võetakse riikliku läbirääkimispositsiooni kujundamisel arvesse. Põhjamaistes tingimustes on varustuskindlus ja energiajulgeolek ülimalt olulised. ETS näol on tegemist olulise finantsinstrumendiga, mis võimaldab projekte planeerida ja realiseerida. Vajadusel oleme valmis täiendavalt selgitama.	
Eesti Keemiatööstuse Liit	HKS-i muutmine peab vähendama heidet, mitte Euroopa tootmist Eesti Keemiatööstuse Liit (EKTL), mis esindab keemia- ja põlevkiviõlisektori ettevõtteid, leiab, et Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) läbivaatamise ettepanek sisaldab küll	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub EL konkurentsivõimega arvestamine, EL HKSi trajektoori laugemaks muutmine, tasuta eraldatavate ühikute tingimuslikkus

	mõningaid positiivseid elemente, kuid tervikuna ei arvesta piisavalt Euroopa oluliselt muutunud geopolitiilist, majanduslikku ja tööstuslikku reaalsust. Praegune HKS raamistik loodi põhimõtteliselt teistsugustes oludes. Täna seisab Euroopa samaaegselt silmitsi: • tööstuse konkurentsivõime vähenemisega; • tootmiskulude kasvuga; • energiahindade volatiilsuse suurenemisega; • kasvava impordisõltuvusega; • geopolitiilise ebastabiilsuse ja julgeolekuriskidega; • tööstusliku tootmise kiireneva ümberpaigutamisega väljapoole Euroopa Liitu. Sellises olukorras peab HKS-i läbivaatamine pöörama oluliselt suuremat tähelepanu tööstuse konkurentsivõimele, energiajulgeolekule, strateegilisele autonoomiale ning energiamahukate tööstusharude realistlikele üleminekuradadele. Kliimapolitiitika ei tohi viia strateegilise tööstustootmise, investeringute ja oskusteabe ümberpaigutamiseni Euroopast väljapoole olukorras, kus üleilmne nõudlus energia, kütuste, kemikaalide ja tööstustoodete järele ei vähene. Eesmärk peab olema üleilmsete heitkoguste vähendamine, säilitades samal ajal Euroopa tööstusbaasi, strateegilised väärtusahelad ja tehnoloogilise võimekuse.	ja maht, fondide abikõlblike kulude/sektorite laiendamine, hinnastabiilsus ja MSR, võrdlusalused aastatel 2026-2030 ning ka järgnevatel perioodidel, CCUS. Selgitame, et enampakkumistulude kasutamine erasektoris on tihedalt seotud riigiabi reeglitega, mistõttu neid tuleb vaadata koostöös ning rahastustingimuste selguse temaatikat hoia me aruteludes fookuses.
--	---	--

EKTLi kokkuvõtavad ettepanekud Eesti seisukoha kujundamiseks

EKTL teeb Kliimaministeeriumile ettepaneku toetada HKS-i ettepaneku menetlemisel järgmisi põhimõtteid:

1. Tulevane HKS raamistik peab oluliselt paremini toetama lisaks kliimaeesmärkidele ka tööstuse konkurentsivõimet, ELi ja liikmesriikide strateegilist autonoomiat ja varustuskindlust.

2. Süsinikulekke kaitse peab jääma tingimusteta. Tasuta kvootide saamist ei tohi siduda kohustusega teha tasuta kvootide majandusliku väärtusega võrreldavas mahus

dekarboniseerimisinvesteeringuid. Dekarboniseerimisinvesteeringuid tuleb toetada eraldiseisvate rahastamismehhanismidega. Ettevõtet ei tohi panna olukorda, kus tasuta kvootide säilitamiseks tuleb teha investeering tehnoloogiasse, mida ei ole veel kommertskasutuses või mille jaoks puudub vajalik taristu.

3. HKS ülemmäära (cap'i) trajektoor peab arvestama tehnoloogilist ja majanduslikku realismi. Seejuures tuleb leida lahendus ka perioodile 2026–2030, mil HKS cap väheneb kiiresti, kuid paljude raskesti dekarboniseeritavate sektorite jaoks puuduvad veel piisavad lahendused.

4. Võrdlusalused (s.h varuvõrdlusalused) peavad põhinema realistlikul tehnoloogilisel arengul ja laialdaselt kättesaadavatel tööstuslikel lahendustel.

5. HKS tulud tuleb suunata tugevamalt tagasi HKS-sektorite dekarboniseerimisse.

Eriti tuleb suurendada toetust projektidele, mille puhul turupõhine ärimudel ei ole veel

	olemas, kuid mille elluviimine on Euroopa tööstuse säilitamiseks ja dekarboniseerimiseks vajalik. 6. Rahastamisreeglites tuleb selgelt eristada fossiilkütustel põhinevat energiatootmist ja tööstusprotsessi kõrvalsaaduste kasutamist. „Energy või power generation“ ei tohiks automaatselt hõlmata tööstuslikke tootmisprotsesse ega nende kõrvalsaaduste, sealhulgas uttegaasi, väärimist elektri ja soojuse tootmiseks. 1. Tööstuse konkurentsivõime, energiajulgeolek, strateegiline autonoomia ja kodumaine tootmisvõimekus Euroopa keemiatööstus on üha suurema surve all globaalsetelt konkurentidelt, kes tegutsevad märkimisväärselt madalamate energia- ja regulatiivkuludega. Viimased tööstusandmed näitavad tootmisüksuste sulgemiste sagenemist ja tootmisvõimsuste vähenemist üle Euroopa. Samas ei ole nõudlus kemikaalide, kütuste ega tööstusmaterjalide järele kadunud. Tootmine liigub üha enam väljapoole Euroopat piirkondadesse, kus keskkonnanõuded on leebemad ja süsinikumahukus sageli kõrgem. See tekitab paradoksaalse olukorra, kus Euroopa kliimapoliitika võib vähendada Euroopa sisest tööstustegevust, kuid üleilmsed heitkogused kasvavad. Peamine eesmärk peaks olema tööstustootmise, investeeringute ja strateegiliste väärtusahelate säilitamine Euroopas, mitte tootmise ja heitkoguste ümberpaigutamine väljapoole Euroopa Liitu. Viimaste aastate geopoliitilised arengud on näidanud, et energiajulgeolek ja strateegiline	
--	--	--

	autonoomia peavad muutuma tulevase kliima- ja tööstuspoliitika keskseteks kaalutlusteks. Euroopa võimet säilitada kodumaist tootmisvõimekust, tööstuslikku oskusteavet ja turvalisi tarneahelaid tuleb käsitleda strateegilise eesmärgina võrdväärselt heitkogustevähendamisega. Eurostati andmetel oli Eesti energiasõltuvus impordist 2024. aastal üks Euroopa Liidu madalamaid – ligikaudu 5%, võrreldes EL-i keskmisega, mis ületas 55%. See on olnud võimalik suuresti tänu kodumaisele energiatootmisvõimekusele ja kohalikele energiaressurssidele. HKS raamistik peaks paremini tunnustama Euroopa-sisese energiatootmise ja lühemate tarneahelate strateegilist väärtust. Energiajulgeoleku seisukohast panustab Euroopa Liidus toodetud energia Euroopa vastupanuvõimesse teistsugusel viisil kui kolmandatest riikidest imporditud fossiilkütused. Eesti kontekstis täidab põlevkiviõlisektor jätkuvalt olulist rolli: • varustuskindluse tagamisel; • juhitava energiatootmise toetamisel; • kaugkütte- ja elektritootmises osalemisel; • tööhõive ja piirkondliku majandusliku stabiilsuse tagamisel. Lisaks on Eesti põlevkiviõlitoodetel jätkuvalt nõudlus rahvusvahelistel merenduskütuste turgudel. Praegused üleilmsed laevaehituse trendid näitavad, et tavapäraste ja hübriidsete merenduskütuste nõudlus jääb oluliseks veel aastakümneteks. See tähendab, et Euroopa tootmisvõimsuse sulgemine ei kaota nõudlust maailmaturult, vaid suurendab sõltuvust	
--	--	--

	Euroopa Liidu välistest tarnijatest. Kodumaiste energiaressursside panus energiajulgeolekusse ja vastupanuvõimesse erineb olemuslikult imporditud kütustest ja imporditud tööstustoodetest sõltumisest. Tulevane HKS peab võimaldama piisavat paindlikkust liikmesriikidele, kelle energiasüsteemidel on eripärad ning kelle jaoks varustuskindlus on oluline kaalutlus. 2. Süsinikuleke, tasuta kvootide säilitamise vajadus energiamahukale tööstusele ja realistlik HKS-i ülemmäära trajektoor a. Süsinikulekke kaitse peab jääma tingimusteta – dekarboniseerimisinvesteeringuid ei tohi seada tasuta kvootide saamise eeltingimuseks EKTL peab üheks Komisjoni ettepaneku kõige olulisemaks probleemiks tasuta kvootide sidumist kohustusega teha Euroopa Liidus dekarboniseerimisinvesteeringuid. Tasuta kvootide põhifunktsioon on kaitsta Euroopa ettevõtteid süsinikulekke eest olukorras, kus Euroopa tootjatele rakendub CO₂ hind, kuid kolmandate riikide konkurentidele võrreldavat kulukohustust ei rakendu. Dekarboniseerimisinvesteeringute toetamine on seevastu eraldiseisev poliitikaeesmärk. EKTL leiab, et neid kahte eesmärki ei tohiks omavahel siduda. Süsinikulekke risk ei kao seetõttu, et ettevõtte ei suuda teha dekarboniseerimisinvesteeringut. Ettevõtte õigus saada kaitset süsinikulekke eest ei tohiks sõltuda sellest, kas tal on konkreetsel hetkel olemas tehnoloogiliselt ja majanduslikult teostatav võimalus teha nõutud ulatuses dekarboniseerimisinvesteeringuid. Kolmandate riikide konkurentidele samaväärset kohustust ei teki	
--	---	--

	Euroopa ettevõttele kavandatav kohustus investeerida dekarboniseerimisse ei rakendu samal viisil väljaspool ELi asuvatele tootjatele. Kui Euroopa ettevõtte peab lisaks täiendavale administreerimiskoormale kandma ka ulatuslikku investeerimiskohustust, samal ajal kui kolmandas riigis tegutsev konkurent sellist kohustust ei kanna, suureneb Euroopa tootmisesuhteline kulukoormus veelgi. Kõik sektorid ei jõua 2029. aastaks tehnoloogilise valmisolekuni Erilist tähelepanu tuleb pöörata sektoritele, mille dekarboniseerimiseks puuduvad täna laialdaselt kättesaadavad, tehnoloogiliselt küpsed ja majanduslikult tasuvad lahendused. 2029. aastaks võib olla olukordi, kus ettevõtte peab esitama pikaajalise investeerimiskava, kuid: ☐ sobiv tehnoloogia ei ole veel kommertskasutuses; ☐ vajalikud infrastruktuurid, regulatsioonid ning turud puuduvad; ☐ CO₂ transportimise ja geoloogilise ladustamise võimekus ei ole kättesaadav; ☐ investeeringu majanduslik tasuvus sõltub toetustest või tulevastest energiahindadest; ☐ või ei ole võimalik tõendada, et kavandatav lahendus annab Komisjoni nõutud ulatuses „significant emissions reduction“. Regulatsioon ei tohiks panna ettevõtet olukorda, kus tasuta kvootide säilitamiseks tuleb valida tehnoloogia, mida turul veel sisuliselt ei ole.	
--	--	--

Tingimuslikkus tekitab olulise finantskohustuse ja ebakindluse

Komisjoni ettepanek jätab tingimuslikkuse olulised detailid suuresti hilisemate rakendusaktide otsustada. Praegu ei ole piisavalt selge, mida tähendab „oluline vähendamine“, millised investeeringud kvalifitseeruvad ning kuidas hinnatakse kohustuse täitmist. See tekitab ettevõtjatele märkimisväärse ebakindluse ja võib tähendada olulist, kuid ette teadmata finantskohustust.

Lisaks pole kaalutud, kas ja kuidas võetakse arvesse ettevõtete juba tehtud või käimasolevaid dekarboniseerimise investeeringuid, et vältida olukorda, kus varasemad investeeringud ei lähe tingimuslikkuse täitmisel arvesse.

EKTL leiab, et selline lähenemine muudab tasuta kvootide olemust: **meetmest, mille põhifunktsioon on süsinikulekke vältimine, saab mehhanism, mille kaudu kohustatakse ettevõtet tegema täiendavaid investeeringuid.**

EKTL toetab tugevalt põhimõtet, et Euroopa tööstuse dekarboniseerimiseks tuleb investeeringuid suurendada. Kuid seda tuleks teha selgete ja piisavate rahastamismehhanismide kaudu, mitte muuta investeerimiskohustust süsinikulekke kaitse saamise tingimuseks.

EKTLi ettepanek

Süsinikulekke kaitset ja dekarboniseerimise toetamist tuleb käsitleda eraldiseisvate poliitikameetmetena. Tasuta kvootide saamine süsinikulekke riskiga sektorites peab jääma tingimusteta.

Kui tingimuslikkus jääb lõplikku õigusakti, peab vähemalt:

	☐ arvestama sektoripõhist tehnoloogilist valmisolekut; ☐ arvestama vajaliku taristu olemasolu; ☐ välistama olukorra, kus ettevõtet karistatakse tehnoloogia puudumise eest; ☐ tagama piisava paindlikkuse; ☐ ning tagama, et tingimuslikkus ei suurenda Euroopa ettevõtete konkurentsieelise puudujääki kolmandate riikidega võrreldes. Need peavad kajastuma direktiivi tekstis ning tuleb vältida põhimõtete ja tingimuste välja töötamist komisjoni rakendusaktidega. b. HKS ülemmäära (cap'i) vähendamise trajektoor on jätkuvalt liiga järsk EKTL mõistab vajadust vähendada ELi HKS-sektori heidet ning toetab liikumist madala heitega majanduse suunas. Samas ei ole üksnes heitkoguste lineaarne vähendamine piisav, kui selle aluseks ei ole realistlik hinnang sellele, millises tempos on tööstusel võimalik tegelikult tehnoloogiliselt ja majanduslikult ümber kujuneda. Euroopa tööstuse konkurentsivõime on juba praegu surve all. Samal ajal väheneb HKS ülemmäär kiiresti ning ettevõtete CO₂-kulu võib suureneدا olukorras, kus: ☐ vajalikud tehnoloogiad ei ole veel laialdaselt kättesaadavad; ☐ vajalik energiataristu ei ole valmis; ☐ madala süsinikusisaldusega energia ei ole piisavalt konkurentsivõimeline;	
--	---	--

	☐ CO₂ transportimise ja ladustamise taristu on alles kujunemas; ☐ madala süsinikusisaldusega toodete turg ei ole piisavalt välja arenenud. Seetõttu võib HKS hakata mõne raskesti dekarboniseeritava sektori puhul toimima vähem dekarboniseerimise stiimulina ja rohkem tootmise vähendamise/sulgemise stiimulina. See ei ole Euroopa kliimapoliitika eesmärkidega kooskõlas. Heite vähendamine ei tohi toimuda Euroopa tootmise vähendamise arvelt. Seetõttu tuleb HKS cap'i trajektoori hindamisel arvestada mitte ainult Euroopa territooriumil tekkiva heitega, vaid ka tootmise ümberpaiknemise ja impordist tuleneva kaudse kliimamõjuga. HKS ei tohiks ennetavalt määratlada, millised tööstusvarad peavad muutuma kasutuskõlbmatuks enne seda, kui nende sügavaks dekarboniseerimiseks vajalikud tehnoloogiad, CO₂ transpordi- ja ladustamistaristu ning majanduslikud tingimused on tegelikult välja arenenud. Samas valitseb jätkuvalt ebakindlus nende jääkheitmete käsitlemise osas, mida ei ole võimalik praegu olemasolevate tehnoloogiatega kõrvaldada. Ilma usaldusväärsete lahendusteta nende heitmete käsitlemiseks suureneb lõhe regulatiivse ambitsiooni ja tehnilise teostatavuse vahel. Heitkoguste vähendamise tempo peaks kajastama võimaldavate tingimuste tegelikku arengut, sealhulgas:	
--	---	--

	• majanduslikult elujõuliste vähese süsinikuheitega tehnoloogiate kättesaadavust; • energia-, vesiniku- ja CO₂ taristu rajamist; • taskukohase vähese süsinikuheitega energia kättesaadavust; • tõhusat turupoolset nõudlust vähese süsinikuheitega toodete järele; • tugevaid süsinikulekke vältimise mehhanisme; • praktilisi lahendusi jääkheitmete käsitlemiseks. Vajalik on lahendus ka enne 2030. aastat ning prognoositav raamistik pärast 2030. ja 2040. aastat. EKTL peab vajalikuks leida mehhanismid, mis annaksid raskesti dekarboniseeritavatele tööstussektoritele suurema paindlikkuse juba enne 2030. aastat ning muuta heite vähendamise trajektoor tehnoloogiliselt ja majanduslikult teostatavaks. Sektorite jaoks, kus süsinikulekke risk püsib ning tehnoloogilised alternatiivid on piiratud, on prognoositav üleminekuraamistik ka pärast 2030. ja 2040. aastat hädavajalik investeerimiskindluse ja tööstustootmise säilitamiseks Euroopas. Komisjoni mõjuhindangus on puudu hinnang tehnoloogiate valmidusest ning realiseeritavusest. Puudub analüüs selle kohta kuidas, millal ja mis hinnaga tehnoloogiad on majanduslikult mõistliku kuluga kättesaadavad ja milline on selliste tehnoloogiate kasutuselevõtu mõju konkurentsivõimele kolmandate riikidega. 3. Prognoositavad ja mõistlikud süsinikukulud ning turustabiilsusreserv (MSR)	
--	---	--

	EKTL peab positiivseks Komisjoni ettepanekut muuta MSR-i toimimist selliselt, et reservis hoitavate kvootide suhtes ei rakenduks edaspidi automaatne kehtetuks tunnistamine üle 400 miljoni kvoodi piiri puhul. See muudatus võimaldaks säilitada MSR-is oleva kvoodivaru pikaajalisema turupuhvrina ning suurendaks süsteemi vastupidavust ootamatutele muutustele pakkumise ja nõudluse tasakaalus. Samas ei lahenda MSR-i kavandatav muudatus täielikult küsimust, kuidas tagada tööstusele prognoositav ja piisav süsinikulekke kaitse olukorras, kus HKS-i üldine ülemmäär (cap) väheneb kiiresti. Komisjoni ettepanekus jäävad tasuta eraldamise maht ja MSR jätkuvalt suurel määral eraldiseisvateks mehhanismideks. Seetõttu võib tekkida olukord, kus ühelt poolt vähenevad HKS-i üldine kvootide kogus ja sellest tulenev tasuta eraldamise potentsiaal, samal ajal kui teiselt poolt suureneb või säilib MSR-is märkimisväärne kvoodivaru. EKTL peab vajalikuks vältida olukorda, kus süsinikulekke ohuga tööstuse tasuta eraldamist vähendatakse täiendavalt üksnes tasuta eraldamise eelarve piirangu tõttu, samal ajal kui HKS-is endiselt eksisteerib märkimisväärne hulk kvote, mis ei ole süsteemist lõplikult eemaldatud. Seejuures tuleb arvestada, et tööstuse tasuta eraldamine ja MSR täidavad küll erinevaid funktsioone, kuid nende koostoime mõjutab otseselt Euroopa tööstuse süsinikukulu ja konkurentsivõimet. Komisjoni enda analüüs näitab, et tasuta eraldamise vajaduse ja selleks kättesaadava mahu erinevus võib 2030. aastatel kujuneda märkimisväärseks. Seetõttu vajab CSCF-i tulevane toimimine põhjalikumat läbivaatamist. EKTL peab vajalikuks eelkõige:	
--	--	--

	☐ säilitada MSR-is piisav kvoodipuhver ning toetada Komisjoni ettepanekut lõpetada reservis olevate kvootide kehtetuks tunnistamine; ☐ hinnata täiendavalt MSR-i ja tasuta eraldamise mehhanismide koostoimet, et vältida olukorda, kus tööstuse süsinikulekke kaitset vähendatakse samal ajal, kui HKS-is säilitatakse märkimisväärne kogus kvoote reservis; ☐ vältida CSCF-i automaatset rakendumist või piirata selle mõju olukorras, kus tasuta eraldamise vähenemine tuleneb eelkõige HKS-i üldise cap'i kiirest vähenemisest, mitte tööstuse tegeliku süsinikulekke riski vähenemisest; ☐ tagada, et MSR-i vabastamismehhanismid võimaldaksid vajaduse korral ennetada liigset kvoodinappust ja süsiniku hinna järsku kasvu; ☐ hinnata võimalust kasutada MSR-is säilitatavat kvoodipuhvrit HKS-i ootamatute struktuursete muutuste ja konkurentsivõime riskide leevendamiseks. HKS peab jääma tõhusaks kliimapoliitika instrumendiks, kuid selle ülesehitus peab vältima olukorda, kus süsinikukulu suureneb kiiremini kui tööstuse tegelik võimekus heitkoguseid vähendada. Eriti oluline on see sektorite puhul, kus majanduslikult ja tehnoloogiliselt teostatavad vähese süsinikuheitega alternatiivid ei ole veel laialdaselt kättesaadavad. Sellisel juhul ei pruugi kõrgem süsiniku hind viia kiirema dekarboniseerimiseni, vaid võib põhjustada tootmise vähenemist või ümberpaiknemist väljapoole EL-i. 4. Võrdlusalused (s.h varuvõrdlusalused) peavad kajastama realistlikku	
--	---	--

	tehnoloogilist arengut Võrdlusalused peavad põhinema tehnoloogiatel, tootmisprotsessidel ja lahendustel, mis on Euroopa tööstuses reaalselt kättesaadavad ja rakendatavad. Võrdlusaluste arvutamisel ei tohiks lähtuda üksikutest parima tulemusega käitistest, piiratud kättesaadavusega tehnoloogiatest ega eeldustest, mis ületavad enamiku tööstussektorite tegelikku tehnoloogilist valmisolekut. Regulatiivsed nõuded peavad jääma tehnoloogianeutraalseks ja olema kooskõlas praktiliste rakendusvõimalustega. Reaalsest tehnoloogilisest arengust lahutatud võrdlusaluste vähendamine suurendab süsinikulekke riski ilma täiendavat üleilmset kliimakasu saavutamata. Komisjoni varuvõrdlusaluste ettepanek Euroopa Komisjoni varuvõrdlusaluseid puudutava ettepaneku positiivseks aspektiks on asjaolu, et komisjon tunnistab vajadust täiendava kaitse järele sektorites, kus heite vähendamise tehnoloogiate ja meetmete kättesaadavus on piiratud ning kus sellest tulenevalt on suurem süsinikulekke risk. Peame siiski põhjendamatuks ettepaneku lahendust, mille kohaselt jäetakse sellisest täiendavast kohtlemisest välja NACE koodide 0610, 0620, 1920 ja 4950 alla kuuluvad tegevused. Leiame, et komisjon peaks uuesti hindama vajadust jätta õli- ja gaasisektoriga seotud tegevused kavandatud täiendavast tasuta kvootide eraldamise võimalusest välja. Komisjon põhjendab käesolevat ettepanekut vajadusega toetada sektoreid, kus: ☐ heite vähendamise tehnoloogiad ja meetmed on piiratud;	
--	---	--

☐ dekarboniseerimise võimalused ei ole veel piisavalt kättesaadavad;

☐ esineb oluline süsinikdioksiidi lekke risk.

Need põhjendused on **2026–2030 perioodil jätkuvalt asjakohased ka nafta- ja gaasisektori puhul.**

Nafta ja gaasi kasutamine Euroopa ja maailma majanduses ei kao lähiaastatel. Kuigi fossiilkütuste kasutamine väheneb järk-järgult, jääb nafta ja gaas 2026–2030 perioodil

Euroopa majanduses olulisele kohale, sealhulgas sektorites, kus alternatiivsete lahenduste kasutuselevõtt on tehniliselt või majanduslikult keeruline. Eriti puudutab see selliseid rakendusi nagu meretransport, lennundus ning teatavad keemiatööstuse tooraine kasutused.

Kui Euroopa tootmine muutub regulatiivsete kulude tõttu konkurentsivõimeetuks, võib tulemuseks olla toodangu või vastavate toodete **asendumine kolmandatest riikidest pärineva impordiga.**

Sellisel juhul ei pruugi EL HKS saavutada soovitud globaalset kliimamõju, samal ajal kui Euroopa tööstuse konkurentsivõime ja strateegiline tootmisvõimekus vähenevad.

Seetõttu ei pea me põhjendatuks olukorda, kus komisjon tunnistab piiratud dekarboniseerimisvõimaluste ja süsinikulekke riski olemasolu ühelt poolt, kuid jätab samadel alustel nafta- ja gaasisektori täiendavast kaitsest välja.

EKTL ettepanek: mitte jätta Komisjoni ettepanekus kavandatud meetmest välja NACE 0610, 0620, 1920 ja 4950 koodi ning võimaldada ka nende tegevuste puhul kasutada kavandatavat täiendavat tasuta kvootide eraldamist.

Sektorispetsiifilised varuvõrdlusalused (sub-benchmark'id)

Komisjoni ettepanek näeb ette sektorispetsiifiliste sub-benchmark'ide kehtestamise muu hulgas NACE 0610, 0620, 1920 ja 4950 alla kuuluvatele tegevustele.

EKTL peab sektorispetsiifilisema lähenemise põhimõtet tervitatavaks, kuid juhib tähelepanu olulisele riskile: **NACE 1920 ei moodusta tehnoloogiliselt homogeenset tegevuste rühma.**

Kui selle koodi alla kuuluvate erinevate tegevuste andmeid kasutatakse ühise subbenchmark'i kujundamisel, võib tulemusena tekkida võrdlusalus, mis ei kajasta põlevkiviõli tootmise tegelikku tehnoloogilist olukorda ega selle dekarboniseerimise võimalusi.

See võib viia olukorrani, kus põlevkiviõli tootmisele rakendatakse võrdlusalust, mis põhineb suuresti teistsuguse tootmistehnoloogia ja toorainega tegevuste tulemustel. Selline lähenemine võib vähendada tasuta kvootide eraldamist viisil, mis ei ole kooskõlas tegeliku tehnoloogilise arengupotentsiaali ega süsinikulekke riskiga.

EKTL ettepanek: enne NACE 1920 sektorispetsiifilise sub-benchmark'i kehtestamist tuleb hinnata eraldi põlevkiviõli tootmise tehnoloogilisi ja majanduslikke eripärasid. Põlevkiviõli tootmise andmeid ei tohiks automaatselt koondada tavapärase nafta rafineerimise andmetega, kui selle tulemusena tekiks võrdlusalus, mis ei kajasta põlevkiviõli tootmise tegelikku tehnoloogilist olukorda ja dekarboniseerimispotentsiaali.

5. HKS-i tulud peavad toetama tööstuse ümberkujundamist

HKS tulud peavad jõudma senisest tugevamalt tagasi HKS-sektorite dekarboniseerimisse.

EKTL toetab Komisjoni põhimõtet suurendada HKS-i tulude kasutamist Euroopa tööstuse dekarboniseerimiseks. See on eriti oluline sektorite puhul, mille heite vähendamine nõuab väga suuri investeeringuid ning millel puuduvad täna piisavad turupõhised stiimulid.

6. Rahastamisreeglid peavad olema selged ja ühetaoliselt kohaldatavad

EKTL toetab põhimõtet, et HKS-i tulused tuleb senisest suuremas mahu suunata HKS-i kuuluvate sektorite dekarboniseerimisse ning nendes sektorites vajalike investeeringute toetamiseks. Samas peab olema selgelt määratletud, **mida käsitatakse HKS-sektorite dekarboniseerimisega seotud energia- ja energiasüsteemi investeeringutena ning millised tegevused on rahastamisreeglite kohaselt välistatud.**

Eelkõige palub EKTL Komisjonil täpsustada mõiste „**energia tootmine**“ (**energy/power generation**) tähendust ja ulatust ning tagada, et liikmesriigid ei tõlgendaks seda erinevalt.

Vastasel juhul võib sama tüüpi investeering olla ühes liikmesriigis rahastamiskõlblik ja teises välistatud. Selgus on oluline ka olukordades, kus tööstusprotsessis tekkivat kõrvalsaadust kasutatakse energia tootmiseks – näiteks põlevkiviõli tootmisel tekkiva uttegaasi kasutamine elektri ja soojuse koostootmiseks. Sellist tegevust ei tohiks automaatselt käsitada samaväärsena fossiilkütustel põhineva tavapärase energiatootmisega, kui energia tootmine on integreeritud tööstusprotsessi ning põhineb selle protsessi kõrvalsaaduse väärimdamisel.

Samuti peab olema läbipaistvam, **mida tähendab Komisjoni ettepanekus põhimõte, et**

HKS-i tulud tuleb suunata tagasi HKS-sektoritesse. EKTL peab vajalikuks, et oleks võimalik selgelt hinnata, kui suur osa liikmesriigi kogutud HKS-i tuludest jõuab tegelikult HKS sektorite dekarboniseerimise, nende konkurentsivõime säilitamise ja vajaliku tehnoloogilise ülemineku toetamiseks. Pelgalt laiemate kliima- või energiapoliitika

	meetmete rahastamist ei peaks käsitama samaväärsena HKS-sektoritesse tagasi suunatud toetusega. EKTL peab vajalikuks, et direktiivis sätestataks piisavalt täpsed ja ühetaoliselt kohaldatavad kriteeriumid nii „energia tootmise“ kui ka HKS-sektoritesse suunatavate investeeringute määratlemiseks. Komisjoni rakendusaktides ja juhendmaterjalides ning liikmesriikide praktikas ei tohiks jääda võimalust neid mõisteid ühepoolset laiendada või kitsendada. Süsiniku ringlus ja CCU/S Tulevane HKS peaks paremini tunnustama süsiniku kogumise, kasutamise ja säilitamise (CCUS), süsiniku ringluse ning süsiniku kasutamise rolli tööstusliku toorainena. Heitkoguste arvestamise reeglid peaksid toetama, mitte takistama investeeringuid süsinikupüüdmisse, süsiniku kasutamisse ja innovaatilistesse tööstusliku dekarboniseerimise lahendustesse. HKS-i läbivaatamine peab tagama, et süsinikuhalduse lahendustele kehtiks selge ja prognoositav regulatiivne raamistik. Ilma piisava reinvesteeringuteta Euroopa tööstusse suureneb oht, et kliimapoliitika aitab kaasa deindustrialiseerimisele, mitte tehnoloogilisele ümberkujundamisele. Kokkuvõte EL-i HKS-i läbivaatamine kujutab endast kriitilise tähtsusega võimalust taastada tasakaal kliimaambitsiooni, tööstuse konkurentsivõime ja strateegilise autonoomia vahel.	
--	--	--

	Euroopa vajab HKS raamistikku, mis: • vähendab heitkoguseid realistlikul ja majanduslikult kestlikul viisil; • säilitab tööstustootmise, investeeringud ja strateegilised väärtusahelad Euroopas; • tagab töhusa kaitse süsinikulekke vastu; • tugevdab energiajulgeolekut ja strateegilist autonoomiat; • parandab turu stabiilsust ja investeeringute prognoositavust; • toetab tehnoloogilist innovatsiooni ja tööstuse ümberkujundamist HKS-i tulude piisava reinvesteermise kaudu. Tulevane HKS peab jääma kliimapoliitika instrumendiks, kuid samal ajal tunnustama üleilmse konkurentsi, tööstusinvesteeringute tsüklite ja Euroopa kasvava kodumaise tootmisvõimekuse vajaduse tegelikkust. Vastasel juhul suureneb oht, et Euroopa kaotab tööstustegevust kuid üleilmsed heitkogused kasvavad.	
Eestimaa Looduse Fond ja Eesti Roheline Liikumine	Täname võimaluse eest anda oma sisendit ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (EL HKS) ülevaatamisel Eesti seisukohtade kujundamiseks. Esmalt rõhutame, et arvestades kliimakriisi tõsidust ja vajadust kiireks tegutsemiseks, tuleb ELi HKS hoida toimivana viisil, mis tagab heitkoguste töhusa vähendamise. Tuletame meelde, et oleme viimastel aastatel globaalselt ületanud juba 1,5 kraadi soojenemise piiri ning praeguste prognooside kohaselt saab see piir lõplikult (keskmiseid aastaid vaadates) ületatud juba 2030. aastate alguses. IPCC 2023. aasta raporti järgi peaks	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub Moderniseerimisfond, rahastusvahendid, sh SMAP, halduskoormus. Selgitame, et meie hinnangul ei tähenda laugem vähendamistrajektoor kliimaambitsiooni vähendamist, vaid võimaldab saavutada sama

	maailm saavutama kliimaneutraalsuse 2050. aastateks ja arenenud riigid, sh EL peaksid võrdsuse põhimõtet arvestades selleni jõudma kiiremini. Eesti positsiooni osas soovime näha tugevamaid sõnumeid, mis tagaksid kliimakriisile vastava tegutsemise ja toetaksid jõuliste meetmetega ettevõtete üleminekut kliimaneutraalsuseni hiljemalt 2040. aastaks. Järgnevalt loetleme Eesti esialgsed huvid algatuse läbirääkimistel ning lisame Eestimaa Looduse Fondi ja Eesti Rohelise Liikumise kommentaarid iga punkti juures: ● HKSi tasuta ühikute arvestuse ülevaatamine, et need ei väheneks ettevõtetele liiga kiires tempos ja neid eraldataks ka pärast 2040. aastat. ○ Oluline on tasuta heitkoguse ühikute arvestuses mitte minna tagasi leebemate reeglite suunas, st varasemaid kokkuleppeid ei tohi ülevaatamise käigus muuta selliselt, et ettevõtted saavad algsest planeeritust rohkem tasuta ühikuid. Rõhutame, et tasuta ühikute jaotamise pikendamine ja nende vähendamistempo aeglustamine läheb vastuollu ELi HKSi aluspõhimõttega, milleks on “saastaja maksab”. Selle tulemusena kaob ettevõtetele ja tööstusel stiimul puhtamate tehnoloogiate suunas liikuda. ○ Tasuta ühikute andmine peaks lõppema 2034. aastal ja tasuta ühikute saamiseks peaks olema ettevõtetele selge ja siduv dekarboniseerimise investeeringute kava, mis oleks samas väärtuses tasuta saadud ühikutega. Seda vajadust kinnitab ka Euroopa Kontrollikoja hiljutine raport, mille hinnangul oli ELi HKSi kolmandas faasis ja neljanda faasi alguses tasuta ühikute eraldamine liiga vähe sihitud. Leiti, et tasuta ühikute suur	eesmärki prognoositavamalt ja kulutõhusamalt. Kehtiva direktiivi järgi pidi tasuta eraldatavate ühikute eraldamine lõppema 2034 vaid süsiniku piirimeetmega kaetud sektorites. Ka praegu kehtib enampakkumistulu jaoks 100% kliima ja energia eesmärkide jaoks kasutamise reegel ning ühtsed aruandlusvormid. Tasuta ühikute tingimuslikkus seab varajased investeerijad olukorda, kus neil ei ole võimalik tasuta eraldatavate ühikute tingimuslikkusele vastata, mistõttu on oluline reeglid üle vaadata, et need ka praktiliselt rakendatavad oleksid. Silmas on peetud merenduskütuseid KOM ettepanekust ning lisaks kasutatud toiduõlist, loomsetest kõrvalsaadustest, reoveepõhistest lähteainetest ning toidu- ja sööda tootmiseks mittesobivast biomassist toodetud kütuseid. Meie hinnangul on oluline, et Eesti ettevõtete konkurentsitingimused on samaväärsed teiste riikidega, mistõttu on oluline arvestada ilmastikuoludega, mis tähendavad meile suuremat kütusekasutust.
--	---	--

	eraldamine ei pruugi seetõttu toetada tõhusat dekarboniseerimist. Tasuta ühikute eraldamist tuleks käsitleda ajutise ja sihitud meetmena süsinikulekke riski leevendamiseks, mitte püsiva toetusmehhanismina. • Suurem hinnastabiilsus ja investeerimiskindlus. ○ ELi HKS toimib turupõhiselt, seega hind sõltub ka ettevõtte tegevusest või tegevusetusest. Kui lubada suuremat hinnastabiilsust, siis kaotab süsteem ka oma esialgse mõtte. Praegune turustabiilsusreserv on teatud ulatuses hinnastabiilsuse taganud, kuid sellest suurema stabiilsuse nõudmine muudab küsitavaks kogu süsteemi mõtte. Kindel süsteem ja selge arusaam, et süsinikuhind on tõusutrendis ning seda ei hoita kunstlikult madalana, annab ettevõtetele kindluse teha roheinvesteeringuid. Süsteemi nõrgestamine kahjustaks just investeerimissignaale ja jätaks Eesti ja kogu Euroopa tööstuse sõltuvaks fossiilkütuste maailmaturu hindadest ja seega ka haavatavaks globaalsetele hinnašokkidele. • Tagada Euroopa ja Eesti tööstuse konkurentsivõime üleminekuperioodil. ○ Mõistame vajadust tagada konkurentsivõime süsinikulekke ohuga sektorites. Teisalt on Eesti põlevkivitööstus äärmiselt saastav ning õlitootmise pikendamine tasuta ühikute andmisega veel pärast 2040. aastat ei ole kuidagi lubatav. Eesti on taaste- ja vastupidvuskavaga võtnud kohustuse väljuda põlevkivielektritootmisest aastaks 2035 ja õlitootmisest aastaks 2040. Seega ei ole põhjendatud seista selle eest, et põlevkivitööstuses jätkuks tasuta ühikute saamine veel pikemalt.	
--	--	--

	○ Samuti peaks perioodil 2030-2040 tasuta ühikute arv vähenema plaanitult hoogsas tempos, et anda turuosalistele selge märk, et ELi HKS süsteemil on tõsi taga ning motiveerima oma tegevust ümber korraldama. Kui vaadata näiteks VKG Oil AS käitistele eraldatud kvoodiühikuid aastatel 2021-2025 ja võrrelda neid tõestatud heitekogustega, siis on märgata, kuidas mitmetel juhtudel ületavad tasuta eraldatud ühikud tõendatud heitekoguseid. Jätkuv heldekäeline tasuta ühikute väljaandmine ei motiveeri tööstust tegema vajalikke investeeringuid kliimaneutraalseks tootmiseks. Allikas: Keskkonnaamet ○ Kõige olulisem on suurendada investeeringuid puhtasse tööstusesse ning tugevdada moderniseerimisfondi, suunates selle vahendeid tööstuse elektrifitseerimisse, tulevikukindlate energiasüsteemide arendamisse, energiatõhususse ning elektrivõrkude ja salvestusvõimekuse rajamisse, mitte leevendada HKS-i hinnasignaali või suurendada tasuta kvootide rolli. ○ Oluline on säilitada solidaarsusmehhanism madalama sissetulekuga riikidele, kuid kindlustada, et <u>lisavahendeid kasutatakse selleks, et kiirendada üleminekut taastuvenegial põhinevale süsteemile ja väljuda fossiilkütustest.</u> ● Vähendada ettevõtete ja liikmesriikide halduskoormust. ○ Toetame seire-, aruandlus- ja tõendamiskohustuste tehnilist lihtsustamist, kuid rõhutame, et lihtsustamise sildi all ei tohi nõrgendada süsteemi sisulisi kohustusi ega kvootide jaotusreegleid. Halduskoormuse vähendamisega ei tohi kannatada läbipaistvus ja kliimaambitsioon. Lisaks peab süsteem	
--	---	--

	tagama, et halduskoormuse vähendamine ei mõjutaks seiret ega lahjendaks nõudeid. ○ Samuti peab paranema selgus, kuidas tasuta ühikuid saavad ettevõtted planeerivad oma tootmist samm-sammult ümber korraldada. ● Tunnustada ja õiglaselt kohelda liikmesriike ning ettevõtteid, kes on juba varakult heitmeid vähendanud. ○ Eesti suur heitkoguste vähendamine võrreldes 1990. aastaga toimus tänu Nõukogude Liidu tööstuse kokkuvarisemisele, seega ei ole siin mingit põhjust riiki selle eest eraldi tunnustada. Tõepoolest, ka viimastel aastatel on riik suutnud heitkoguseid vähendada, kuid see näitab, et ELi HKS täidab lõpuks oma eesmärgi. ELi HKS süsteemis saab riik juba tunnustuse selle kaudu, kui palju talle eraldatakse ühikuid börsil müümiseks, sest see sõltub varasemast heitkogusest (hetkel võrdlusel perioodiga 2005-2008). Samuti, kui ettevõtted on tänu oma tehtud investeeringutele nii palju puhtamad, et ei pea ostma turult CO2 ühikuid või saavad maha müüa oma saadud tasuta ühikud, siis see ongi juba süsteemi sisse disainitud tunnustus. Jääb segaseks, millist ekstra tunnustust riigi esindajad siin veel sooviksid näha? ● Säilitada liikmesriikide paindlikkus HKSi tulude kasutamisel vastavalt riiklikele vajadustele. ○ ELi HKSi tulude kasutamine peaks, vastupidi, olema <u>selgemalt reguleeritud</u>. 100% tuludest peab minema energiaüleminekuks, kliimategevusteks ja sotsiaalseteks meetmeteks, mis leevendavad	
--	--	--

	üleminekuga seotud probleeme. ELi HKSi tulude kasutuskohi peab olema tegevus, mis on <u>lisaks</u> niikuinii riigieelarvelistest kuludest plaaneeritavatele tegevustele. See tähendab, et tuleks <u>selgelt defineerida</u>, millistesse meetmetesse liikmesriikides saab ELi HKSi raha kasutada (millised kliima-, sotsiaalsed ja tööstuse meetmed). ○ Looma peaks üle Euroopa ühesugused aruandlusvormid, mille kaudu liikmesriigid saavad raporteerida oma ELi HKSi tulude kasutamist. See tagaks läbipaistvuse ja võrdlusvõimaluse ELi riikide vahel. ○ ELi HKSi tulud rahastavad muuhulgas ka Sotsiaalse Kliimafondi (SKF) tegevusi, mille sihtrühmaks on vähekaitsitud leibkonnad, kogukonnad ja mikroettevõtted. ELi HKSi tulude jaotamise reeglite muutmine võib nihutada edasi ka SKFi väljamaksed. ELi HKSi tulude kasutamine Sotsiaalse Kliimafondi tegevusteks motiveerib liikmesriike ka Sotsiaalse Kliimaplaaniga tegelema ning neid kinnitama. Euroopa Komisjon on juba kinnitanud mitmete liikmesriikide Sotsiaalsed Kliimaplaanid, kuid ebaselgus ELi HKSiiga pigem aeglustab seda protsessi. ● Tagada, et ELi HKS toetaks jätkuvalt kulutõhusat heitmete vähendamist ning Euroopa majanduse pikaajalist vastupidavust ja konkurentsivõimet. ○ Nõustume, et ELi HKS on toiminud hästi heitmete vähendamisel ja seetõttu ei tohi seda ka edaspidi nõrgendada. ○ Kliimakriisi kontrolli all hoidmiseks peaks EL 2040. aastaks saavutama kliimanetraalsuse, seega praeguse kursi hoidmine, st LRF hoidmine 4,4% tasemel selliselt, et heitkoguste üldmaht jõuaks nulli hiljemalt aastaks 2040.	
--	--	--

	aastaks vastaks sellele. Selle nõrgendamine on tagasimineku senistes poliitikates. ○ Selleks, et tagada pikaajalist konkurentsivõimet, tuleb tugevalt panustada rohetechnoloogia sektorisse ja ülemineku taastuenergia põhinevale majandusele peab looma uusi tasuvaid töökohti. <u>Ettepanek on pühendada ELi HKSi tuludest üks osa selgelt uue majanduse ja rohetechnoloogia sektori toetuseks.</u> ● Seista merenduse-HKSis jääklassi laevade erandi jätkumise eest ning laiendada seda navigatsioonile. ○ Mõistame vajadust erandi järgi jääklassi laevadel, kuid rõhutame, et igas sektoris on vaja liikuda kliimanetraalsuse suunas ning seega ka siin on vajadus innovatsiooni järele, mis tekib kõige paremini siis, kui ajaline surve seda tagant tõukab. ELi HKSi tuludest on võimalik järele aidata innovatsiooni sektorites, mis seda kõige enam vajavad ja Eesti võiks oma ELi HKSi tulude kasutust ka selliselt planeerida. ELi tasandil peaks selgemalt reguleerima, et ELi HKSi tulude kasutus jõuaks just sinna valdkondadesse, mida on vaja kõige rohkem järele aidata. ● Toetame toetusmeetmete väljatöötamist ja rakendamist keskkonnasõbralikumate merenduskütuste kasutuselevõtu soodustamiseks. ○ Nõustume, et selged toetusmeetmed valdkonnas, mida on vaja järele aidata, on vajalikud. Palume täpsustada, mida tähendavad keskkonnasõbralikud kütused. Need peavad olema kütused mis on kliimanetraalsed, aga ka	
--	--	--

	laiemalt ei kahjustaks nt elurikkust. Kui kasutatakse nt biodiislit, siis on väga oluline, kust pärineb biodiisli tooraine ja et selle keskkonnajalajalg oleks adekvaatselt hinnatud, arvestades kogu elutsükli. Palume tutvuda ja arvestada ka Climate Action Network Europe (CAN Europe) soovitustega Kesk- ja Ida-Euroopa suunas. CAN Europe koondab endas kliimavaldkonnas tegutsevaid vabaühendusi ja selle liige on ka Eestimaa Looduse Fond. https://caneurope.org/news/making-the-most-of-the-eu-ets-revision-in-central-and-eastern-europe/	
Elektritööstuse Liit	Euroopa Liidu 2050 aasta kliimaeesmärk sõltub võimest suurendada elektrifitseerimise kiirust ja ulatust, et kasutada ära elektrifitseerimise kogupotentsiaal. Elektritööstusena toetame energiasüsteemide mõistlikku dekarboniseerimist ning selleks ühiskonnale vastuvõetaval viisil majanduse elektrifitseerimist, kuivõrd kulutõhus üleminek on kasulik kõikidele osapooltele. Samuti vajame seda toetavat regulatsiooni, sh usaldusväärset heitkogustega kauplemise süsteemi, et kiirendada kuluefektiivset elektrifitseerimist ühiskonnas, tagades seejuures õiguskindluse. Seetõttu on Euroopa Liidus äärmiselt oluline pikaajaline, stabiilne ja prognoositav kliima- ja energiapoliitika olemasolu, mis on tehnoloogianeutraalne, turupõhine ja kestlik. Samas peame mõistma, et Euroopa Komisjoni liigne tormakus, perspektiivi ja	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub vajadus direktiivis sätestada olulised nõuded ning reeglid, tasuta eraldatavate ühikute tingimuslikkus ja investeringute ulatus, ühikuhinna prognoositavus, hinnapiir ja MSR, olmejäätmete põletamine, rahastusfondide geograafiline tasakaal. Selgitame, et tegemist on plaanilise EL HKSi ülevaatusel, mis oli kehtivasse direktiivi sisse kirjutatud. Ka praegu kehtib enampakkumistulu

	tervikpildi puudumine võib viia Eesti ühiskonna tasakaalust välja ja vähendada tuntavalt majandusarengu võimalusi ja ühiskonna heaolu. Heitekoguste kauplemise süsteemi ülevaatamise algatuse väljatöötamise põhjus oli seotud vajadusega tasakaalustada ebarealistlikke kliimaeesmärke tegelikule tehnoloogilisele valmisolekule, taastada EL tööstuse konkurentsivõime ning säilitada töökohad, stabiilsemat ja prognoositavamat süsinikukvoodi hinda heitekoguste kauplemise süsteemis, et vältida turu ülemääraseid järske kõikumisi ning vältida ühiskondade ülemaksmist. Kuid pigem on realiseerunud eelnevalt Euroopa (elektri)tööstuse adresseeritud ohuhinnang, et menetluses olev algatus tekitab pigem suuremat määramatus ja ebaselgust ning on oma sisus ka vastuoluline, sest <u>Euroopa Komisjoni 17. juuli 2026. aasta algatus COM(2026) 616 sisaldab ettepanekuid, mis sisuliselt lõpetab Eestis kohaliku ressursi väärindamise, vähendab tuntavalt energiapuudust ja varustuskindlust ning tekitab mitmetes valdkondades soovimatuid negatiivseid kõrvalmõjusid.</u> Euroopa Komisjoni algatuse üldsõnalisuse peamiseks probleemiks ongi see, et ei ole selgelt arusaadav, mis on selle tegelik mõju Eesti ühiskonnale, majandusele või konkreetselt ettevõtete tegevusele, sest tegelikult soovib Komisjon endale saada volitusi ebamääraste ettepanekute edasiseks formuleerimiseks, et välistada järgnevas protsessis liikmesriikide otsustusõiguse. Seetõttu on Liidu seisukoht, et kõik sisulised tingimused tuleb sätestada põhidokumenti/õigusakti ning mitte anda Komisjonile volitusi tal endal välja töötada täpsustavaid tingimusi ilma liikmesriike kaasamata (määramatus, ebaselgus, olematu õiguskindlus jms). Samuti juhime tähelepanu Komisjoni algatuse süvaprobleemile, kus soovitakse muuta heitekoguste kauplemise süsteemi alusloogikat ja millele ei ole antud Komisjonile	jaoks 100% kliima ja energia eesmärkide jaoks kasutamise reegel ning kõik enampakkumistulu meetmed on avalikult kättesaadavad riigi eelarvestrateegia lisas 5. Juhime tähelepanu asjaolule, et Moderniseerimisfondi vahendite kasutamine on projekti elluviijale oluliselt halduskoormavam kui enampakkumistulu meetmetel põhinevate rahastuste kasutamine.
--	--	--

volitusi liikmesriikide poolt. Nimelt on süsteemi loomisest peale sätestatud väljaspoole Euroopa Liitu eksportivale tööstusele tasuta süsinikukvoodid, et säilitada selle konkurentsivõime globaalsel turul ning see oligi selle süsteemilahenduse ainuke eesmärk. Nüüd on Komisjon oma algatuses toodud ettepanekuga muutmas süsteemi alusparadigmat ning sisuliselt hävitamas väljaspoole eksportiva tööstuse konkurentsivõimet Euroopa Liidus ja ka Eestis, seades tingimuslikud eeldused konkurentsivõime säilitamiseks ehk sisuliselt välistab tasuta süsinikukvootide mõju.

Kokkuvõtlikult ei tohiks Euroopa Komisjon tasuta süsinikukvootide kompenseerivat mõju neutraliseerida viisil, mis kahjustab süsinikulekke vältimise ja ELi tööstuse konkurentsivõime eesmärki. Liidu seisukoht on, et **heitkoguste kauplemise süsteemis peab säilima konkurentsivõime säilitamiseks tasuta kvoodid väljaspoole Euroopa Liidu eksportival tööstusel ning algatuse tingimuslikkus (investeeringukohustus samaväärses mahus) tuleb eos lõpetada ning sellega ei tohi Eesti kindlasti nõustuda**. Samuti juhib Liit tähelepanu asjaolule, et algatuses väljapakutud heite vähendamise tempo on Eesti tööstusele vastuvõetamatu ning sisuliselt viib järgneval kümnendil tööstuse sulgemiseni. Antud ettepaneku põhjendatud muutmiseks on vaja teostada täiendav siseriiklik mõjuanalüüs, mis selgitaks välja realistliku heite vähendamise mõistliku tempo.

ETL täiendavad kommentaarid:

1. LHÜ hinna prognoositavus ja turustabiilsusreserv

EL HKS-i tuleb täiendavalt lisada absoluutsel hinnatasemel põhinev automaatne turustabiliseerimismehhanism. MSR peab garanteerima *cap'i* täitmiseks vajaliku hinnasignaali ja turu likviidsuse, samas vältima pidevat kõrget LHÜ hinda, mis seetõttu

ei too kaasa proportsionaalset täiendavat heitevähendust. Mehhanismi rakendamist peab juhtima sõltumatu asutus avaliku metoodika ja kindlaks määratud reeglite alusel. MSR mõjutab LHÜ hinda kaudselt, muutes ringluses olevate LHÜ-de koguse alusel iga-aastast oksjonipakkumist. Ülejäägi puhul eemaldatakse LHÜ-d turult ja vähesuse korral vabastatakse ühikud reservist. Senine MSR on aidanud teatud määral taastada dekarboniseerimiseks vajalikku hinnasignaali, samas väheneva *cap* 'i ja madala mahu tõttu võib ajaliselt aeglane vabastamine suurendada likviidsuspuudust, hinnavolatiilsust ja turuosaliste kuluriski.

Euroopa Komisjoni ettepanek vähendab antud riski ainult osaliselt. Planeeritud TNAC-i tehniline korrigeerimine, reservi suunamise määra vähendamine 24%-lt 12%-le ja üle 400 miljoni reservis oleva LHÜ kehtetuks tunnistamise lõpetamine võimaldavad säilitada suurema likviidsuspuhvri. Samal ajal kohandatakse MSR-i künniseid kahaneva turuga. Muudatuste mõju ei ole ühesuunaline: väiksem reservi suunamine ja kehtetuks tunnistamise lõpetamine säilitavad rohkem LHÜ-sid, kuid langevad vabastamiskünnised võivad nende turule jõudmist edasi lükata. Reservis olevad LHÜ-d automaatselt turupakkumisse ei lisandu. Nende mõju hinnale tekib alles siis, kui rakendub koguseline vabastamisreegel või hinnapäästik. Seetõttu parandavad Komisjoni muudatused reservi võimet tulevastele šokkidele reageerida, kuid ei kaitse käitajaid olukorras, kus LHÜ hind tõuseb järk-järgult ja püsib pikaajaliselt kõrgel tasemel. Ka kehtiva direktiivi artikli 29a suhteline hinnapäästik sõltub varasemast hinnatasemest ega toimi seetõttu usaldusväärse absoluutse hinnakaitsena.

Seetõttu töötab liiga kõrge LHÜ hind vastu elektrifitseerimise eesmärgile, sest ETS 1 süsinikukulu kandub fossiilkütusel marginaaltootja kaudu elektri hulgihinda. LHÜ hinna tõus suurendab seetõttu fossiilsete protsesside asendamise motivatsiooni, samuti elektrifitseerimise opereerimiskulu. Kuivõrd fossiilkütustel tootmine mõjutab elektri

marginaalhinda, siis liiga kõrge LHÜ hind vähendab elektrifitseerimise majanduslikku eelist. ETS 2 kasutatakse 45 eurot/t CO₂ hinnapäastik 2020. aasta hindades koos inflatsiooniindekseerimisega annab absoluutsel hinnatasemel põhinevale sekkumisele õigusliku lähtekoha, aga seda ei tuleks käsitleda ETS 1 optimaalse hinnana. ETS 1 hinnapäastiku määr peab põhinema mõjuanalüüsil, et milline hinnasignaal on vajalik ettenähtud perioodi *cap*'i kulutõhusaks täitmiseks.

Liidu seisukoht on, et MSR-i muudatusi tuleb täiendada ette teada ja indekseeritava hinnapäastikuga, mille ületamisel vabastatakse reservist automaatselt täiendavaid LHÜ-sid. See muudaks hinnariski juhitavamaks, säilitades samal ajal väheneva *cap*'i ja EL HKS-i keskkonnanäesmärgid.

2. Jäätmete energeetiline väärimine (MWI)

Olmejäätmete põletamist (MWI) ei tohiks heitkogustega kauplemise süsteemi lisada selle piiratud keskkonnakasu ja märkimisväärse halduskoormuse tõttu. Euroopa Komisjon soovib prügpõletuse viia ETS-i alla ning hetkel ei ole Eesti riigil erilisi vastuväiteid ja või seda ei ole lihtsalt avalikustatud. Antud juhul on oluline, et Eesti oma prügpõletust ära ei lõpetaks.

Liit on seisukohal, et jäätmete energiakasutuse hinnastamine peab toetama jäätmehierarhiat, samas jäätmete kõrvaldamine/ladustamine prügilatesse ei tohi muutuda jäätmete energeetilisest väärimisest majanduslikult soodsamaks, sest vastasel juhul suureneb jäätmete ladestamine ja eksport ning suureneb primaarse biomassi kasutamine soojusenergia tootmiseks. Olmejäätmete põletamisele seatav kohustus peab rakenduma terviklahenduses, milles jäätmete kõrvaldamisele, sealhulgas ladestamisele, kehtib energeetilisest väärimisest kõrgem keskkonnapoliitiline hinnasignaal ning kindlasti tuleb üleminekuajal säilitada Eestile võimalus kasutada

ajutist erandit ehk säilitada vähemalt COM(2026) 616 artikli 1 punktis 23 kavandatava artikli 12b kohane ajutine erand.

3. Oksjonitulud

Oksjonitulude kasutamisel liikmesriikides tuleks need eraldada konkreetsete süsinikdioksiidiheite vähendamise programmide finantseerimiseks ja mitte kanda üle riikide eelarvetesse poliitilise suvaotsuste finantseerimiseks. Kvoodioksjonite raha kasutamine on killustunud, puuduvad kasutamise mõju ja tulemuse analüüs ehk tervikpildis on poliitiliste otsuste ebakvaliteetsus toonud kaasa reaalsuses vähese tulemuslikkuse.

Moderniseerimisfondi vahendeid tuleks Eestis lubada kasutada ka (era)ettevõtetele, eelkõige ETS süsteemi kuuluvatele ettevõtetele, aga mitte ainult riiklikes meetmetes.

4. Innovatsioonifond

Innovatsioonifondi rakendamisel tuleb nõuda suurema geograafilise tasakaalu arvestamist ja seetõttu tuleb muuta välditud heitkoguste arvutamise meetodikat. **Liidu seisukoht on, et konkreetsemalt tuleks liikmesriikidel lubada kohaldada riiklikke võrdlusaluseid, mis kajastavad paremini nende lähtekohta süsinikdioksiidiheite vähendamise protsessis.** Praegune, kogu Euroopa Liitu hõlmavatele võrdlusalustele tuginemine, seab Eesti ebasoodsasse olukorda ning see ei ole aktsepteeritav. Seetõttu peab meetodika arvestama liikmesriikide erinevusi, aga mitte lähtuma keskmistatud alusandmetest meetodikas.

Siinjuures juhib Liit tähelepanu asjaolule, et võimalikud investeerimisvahendid on eelkõige mõeldud energiatootmise dekarboniseerimiseks ning mõistlikuks üleminekuks

ei ole uus kavandatav nõue, et ei tohi toetada investeeringuid, mis pikendaksid fossiilkütuste kasutamist energia tootmises, on ebamõistlikud. Eriti Venemaaga piirnevas riigis Eesti, kus energiapuudus ja varustuskindlus on kordades suurema kaaluga ning elektrisüsteemi saarestumine sõjalises konfliktis on suhteliselt tõenäoline.

5. Koostootmisjaamade käitamine

EL energiatõhususe direktiiv lubab suure kasuteguriga koostootmisjaamade käitamist kuni 2045. aastani, samas saastekvootide pakkumine esmasel turul lõppeb 2038. või 2039. aastal. Antud regulatiivne ebakõla seab ohtu gaasiküttel töötava energiatootmise pikaajalise elujõulisuse, mis on energiapuuduse ja juhitava võimsuse olemasolu jaoks ülioluline.

Praegused artikli 27a eeskirjad lubavad reserv- või varuüksused heitkogustega kauplemise süsteemist välja jätta ainult siis, kui need on viimase kolme aasta jooksul töötanud vähem kui 300 tundi aastas. Antud säte välistab uued tootmisvõimsused, millel definitsiooni järgi sellised ajaloolised andmed puuduvad. Ettepanek on töötunde suurendada 300 tunnilt 1000 tunnile, et toetada selliseid tootmisvõimsusi nagu avatud tsükliga gaasiturbiinid (OCGT-d), mis on olulised taastuenergia tootmisvõimsuste integreerimiseks, elektrivõrgu stabiilsuse säilitamiseks ja varustuskindluse tagamiseks. Samas põlevkivist elektritootmist asendanud gaasil töötavate võimsuste poolt CO₂ vähendamine on probleemne, sest kasvavad saastekvootide kulu ei pruugi tingimata kiirendada CO₂ vähendamist, vaid võivad selle asemel piirata ettevõtete rahalist suutlikkust investeerida puhtamatesse tehnoloogiatesse. Seetõttu on vaja heitkogustega kauplemise süsteemis realistlikku ja sidusat lähenemisviisi gaasil töötavate tootmisvõimsuste tuleviku vaates.

Liidu seisukoht on, et gaasijaamad on taastuvelektrienergia integreerimiseks ja varustuskindluse tagamiseks vajalikud, nad saavad töötunde turutingimustel ja

	seetõttu ei ole vaja neid rangelt piirata. Positsioon, et vesinikku hakatakse kasutama elektri tootmiseks on hetkel lihtsalt majanduslikult ebamõistlik. <u>6. Reservjaamade valmisolek kui eraldi varustuskindluse teenus</u> EL HKS hinnastab reservjaamade heidet, kuid ei tasusta harva töötava jaama võimsuse, personali, hoolduse ega kütusevaru säilitamist, mistõttu ei saa varustuskindluse teenust hinnata üksnes käitise absoluutse heitevähenduse alusel. Liit on seisukohal, et riiklikult vajalikule reservjaamale tuleb dekarboniseerimiskavas lubada reservrežiim ning põhjendatud opereerimis- ja valmisolekumeetmed, kus käitist ei tohi sundida ebaproportsionaalsesse kütusevahetusse või sulgemisse. EL HKS hinnastab heidet, kuid ei tasusta harva töötava reservjaama võimsuse säilitamist, personali, hooldust, käivitusvalmidust ega kütusevaru. Samas käsitleb elektrituru määrus võimsusmehhanisme eraldi varustuskindluse vahenditena, mis tasustavad ressursi kättesaadavust süsteemi pingelisel ajal, mitte üksnes toodetud energiat. Samas võiks analüüsida ettepanekut, et agressoriga piiririikide varustuskindlust ja energiajulgeolekut tagavad elektritootmise käitised võiksid kuuluda ETS 2 süsteemi, kus heitkoguste kauplemise ühiku hinnad on selgelt stabiilsemad, tekitavad pikaajalisemat õiguskindlust ning annavad vajalikele investeeringutele elektrisüsteemis paremad väljavaated ning koosmõjus loovad parema energiajulgeoleku ja varustuskindluse Eestis.	
Eesti Gaasiliit	Eesti Gaasiliit esitab oma seisukohad Euroopa Komisjoni 17. juulil 2026 avaldatud ettepaneku ja sellega seotud ELi heitkogustega kauplemise süsteemi reformipaketi	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub EL HKSi prognoositavus, sh trajektoor ning ühikuhind ja

	kohta. Ettepanek kujundab ETS 1 toimimise pärast 2030. aastat ning mõjutab oluliselt tööstuse ja energia investeerimisotsuseid, konkurentsivõimet ja varustuskindlust. Eesti Gaasiliit toetab ETSi turupõhist toimimist, prognoositavat süsinikuhinna signaali ning ELi 2040. aasta kliimaeesmärgi saavutamist kulutõhusal viisil. Me ei taotle fossiilse maagaasi heitkogustele erandit ega kliimaeesmärkide nõrgendamist. Peame aga oluliseks, et taastuvgaase ja vähese CO₂ heitega gaase, süsinikueemaldusi ning nende kasutamiseks vajalikku taristut hinnataks tegeliku heite ja elutsükli kliimamõju, mitte üksnes tehnoloogia nimetuse alusel. Palume Eesti seisukohtade kujundamisel ja Euroopa Liidu läbirääkimistel toetada järgmisi põhimõtteid. <u>Prognoositav ja turupõhine ETS</u> ETS 1 heitkoguste ülempiiri, lineaarse vähendamisteguri ja turustabiilsusreservi muudatused peavad looma pärast 2030. aastat selge ja prognoositava arengutee. Toetame lahendust, mis säilitab piisava turulikiidsuse, vähendab põhjendamatut hinnavolatiilsust ja annab ettevõtjatele pikaajaliste investeeringute tegemiseks usaldusväärse signaali. Vältida tuleb sagedasi ettenägematu sündmusi ja reeglite tagasiulatuvat muutmist. <u>Biometaani ja muude taastuvgaaside ühetaoline ETS-arvestus</u> ETSi tuleb kogu Euroopa Liidus ühetaoliselt tunnustada säästlikkuse nõuetele vastavat biometaani ja sünteetilist metaani ka juhul, kui need muuhulgas tarnitakse käitisele ühendatud gaasivõrgu kaudu. Arvestus peab põhinema kontrollitaval massibilansil, tunnustatud säästlikkuse tõenditel ja liidu andmebaasil ning välistama topeltarvestuse. Füüsilise gaasimolekuli jälgimise nõue ei oleks ühendatud gaasiturul teostatav ega põhjendatud. Piiriüleste tarnete puhul tuleb tagada päritoluriigist ja tarneahelast sõltumatu võrdne kohtlemine. Selged reeglid võimaldavad ETSi käitistel asendada fossiilset gaasi taastuvgaasiga ning loovad kohalikele biometaanitootjatele toimiva turu.	rahastusvahendite kasutatavus. Selgitame, et tehnilistel detailidel sh biometaani küsimust hoiame töögruppides fookuses.
--	---	---

Moderniseerimisfondi gaasiinvesteeringute piirangu täpsustamine

Komisjoni ettepanek välistada moderniseerimisfondist gaasiinvesteeringute rahastamine ei tohiks kujuneda üldiseks keeluks, mis hõlmab biometaani, sünteetilist metaani ja muid taastuvgaase või vähese CO₂ heitega gaase. Piirang peab olema sõnastatud nii, et see puudutab uusi fossiilgaasi investeeringuid, millel puudub usutav heite vähendamise teekond, kuid ei välista taastuvgaaside tootmist, võrku sisestamist, transporti, hoiustamist ega olemasoleva taristu kohandamist.

Liikmesriigile peaks jääma piiratud võimalus toetada ka selgelt põhjendatud varustuskindluse investeeringuid, kui puudub mõistliku kulu ja ajaga rakendatav heitevaba alternatiiv ning investeering on projekteeritud kasutama järjest suuremat taastuvgaaside või vähese CO₂ heitega gaaside osakaalu.

Biogeense CO₂ püsiladustamise tunnustamine

Biometaani tootmisel eraldatakse biogaasi väärimise käigus kontsentreeritud biogeenne CO₂. Kui see CO₂ püütakse kinni ja ladustatakse püsivalt, peab lahendus olema selgete kvaliteedi-, seire- ja vastutusreeglite täitmisel tunnustatav ETSi süsinikueemaldusena. Reeglid peavad arvestama biometaani tootmise eripära ega tohi muuta väiksemate ja hajutatud tootmisüksuste osalemist ebaproportsionaalselt keeruliseks.

CCU ja e-kütuste selge süsinikuarvestus

Kinnipüütud CO₂ kasutamisel toodetes või e-kütustes tuleb määrata selge arvestuspunkt ja vastutav isik. Arvestus peab tagama, et CO₂ lõplik atmosfääri vabanemine kaetaks ühe korra, määra kohustuse väärtusahelas selgelt ühele osalisele. Sama heidet ei tohi arvestada kaks korda. Samuti ei tohi ajutist CO₂ kasutamist käsitada püsiva süsinikueemaldusena. Ühetaolised reeglid on vajalikud piiriüleste CO₂- ja e-kütuste väärtusahelate tekkeks.

	<u>Juurdepäas ETSi rahastusmehhanismidele</u> Innovatsioonifond, tööstuse dekarboniseerimise pank (Industrial Decarbonisation Bank), ETS Investment Booster ning liikmesriikidele laekuvad ETSi enampakkumistulud peavad olema tehnoloogianeutraalselt kasutatavad ka biometaani, sünteetilise metaani, biogeense CO₂ kinnipüüdmise, kasutamise ja püsiva ladustamise ning nendega seotud võrguühenduste ja taristu projektide toetamiseks. Rahastusreeglid peavad olema jõukohased ka väiksematele ja keskmise suurusega projektidele ning arvestama liikmesriikide erinevat lähteolukorda. <u>Olemasoleva gaasitaristu roll energiasüsteemis</u> Olemasolev gaasivõrk ja gaasihoidlad võimaldavad taastuvgaase kulutõhusalt turule tuua, katta hooajalist energiavajadust ning toetada elektrisüsteemi juhitavust ja varustuskindlust. ETSi rakendus- ja delegeeritud õigusaktid ning rahastusreeglid ei peaks välistama investeringut üksnes põhjusel, et see kasutab gaasitaristut. Otsustamisel tuleb lähtuda projekti tegelikust heitest, elutsükli kliimamõjust ja panusest energiasüsteemi toimepidevusse. Palume Eestil toetada läbirääkimistel ETS 1 raamistikku, mis ühendab ambitsioonika kliimapoliitika, ettevõtete konkurentsivõime ja energiajulgeoleku ning loob selged investeerimistingimused kodumaiste taastuvgaaside ja süsinikueemalduste arendamiseks.	
Eesti Ringmajandusettevõtete Liit	Saadan Teile Eesti Ringmajandusettevõtete Liidu/ERMEL arvamuse seoses ettepanekuga laiendada ETS'i jäätmete energiakasutusele. Jäätmete energiakasutusele saab laiendada ETS kvootide loovutamise kohustust vaid peale seda, kui jäätmete kõrvaldamisele (sh. ladestamisele) on Euroopa Liidus rakendatud jäätmepoliitiline hinnasignaal, mis hoiab jäätmete kõrvaldamise kallimana kui on jäätmete	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub olmejäätmete põletamine ja ladestamine. Selgitame, et Eesti eelistab jääda erandina kasutada riiklikult kehtestatud süsteemi.

	energiakasutus. Vastasel korral on välistatud jäätmete ladestamise vähendamiseks seatud eesmärgi täitmine; Üleminekuajal peab säilima liikmesriigi võimalus kasutada Euroopa Komisjoni ettepaneku COM(2016) 616 artikli 1 punktiga 23 ETSi direktiivi lisatavas artiklis 12b ette nähtud erandit vähemalt 2035. aasta lõpuni. Erandit peab olema võimalik rakendada ka juhul kui liikmesriigi ringlussevõtu-, ja hinnastamissüsteemid ei ole veel valmis energiakasutusele ETSi täiendava kulu lisamiseks, ilma et see tooks kaasa jäätmekäitlushindade järsu tõusu või jäätmete suunamise ladestamisele; Enne 2031. aastat tuleb Euroopa Liidus kehtestada ühtne, usaldusväärne ja käitisepõhine fossiilse CO₂määramise metoodika. Ettevõttel peab olema võimalik kontrollida, millise jäätmekoostise ja milliste mõõtmistulemuste alusel tema kohustus tekib; Süsiniku püüdmine võib saada osaks lahendusest, kuid see peab esmalt enda efektiivsust ja majanduslikku jätkusuutlikkust tõendama (st süsiniku püüdmise kulu ei tohi teha jäätmete käitlust ebamõistlikult kulukaks). Kokkuvõtteks: Jäätmete energiakasutusele suunatud CO₂ hinna eesmärk peaks olema suunata fossiilne materjal jäätmevoost välja enne energiakasutust, kuid see ei tohi samaaegselt motiveerida fossiilsete jäätmete kõrvaldamist ilma energiakasutusest. Seda eesmärki ei saavutata, kui ETSi direktiiv loob jäätmete kõrvaldamisele majandusliku eelise energiakasutuse ees. ERMEL palub ministeeriumil neid seisukohti arvestada Eesti seisukohtade kujundamisel.	
--	--	--

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi: Kaubanduskoda) tänab Kliimaministeeriumit võimaluse eest avaldada arvamust ELi heitkogustega kauplemise süsteemi ülevaatamise algatuse kohta. Kaubanduskoja hinnangul ei arvesta ettepanek piisavalt ELi, sealhulgas väiksemate liikmesriikide nagu Eesti, tööstuse konkurentsivõime ja energiajulgeoleku tegeliku olukorraga ning seab ettevõtetele kohustusi, mille sisu ja rahaline mõju ei ole piisavalt selge ja prognoositav. Järgnevalt esitame oma kommentaarid ja ettepanekud ettepaneku kohta. 1. Kliimaeesmärgid ja tööstuse konkurentsivõime koostoime Kehtiv heitkogustega kauplemise süsteemi (edaspidi: HKS) raamistik loodi praegusega võrreldes olulisel määral erinevas geopoliitilises ja majanduslikus olukorras. Venemaa agressioon Ukraina vastu, energiakriis ja hiljutised häired ülemaailmsel energiaturul, sealhulgas Hormuzi väina sulgemine, on näidanud, et energiasõltumatus ja varustuskindlus on nii ELi kui ka kitsamalt Eesti jaoks strateegilise tähtsusega. Peame oluliseks, et ELis sätestatud regulatsioonid suurendaksid tootlikkust viisil, mis vastab kliimaeesmärkidele, kuid ei vähenda samal ajal ettevõtete konkurentsivõimet võrreldes liiduväliste tootjatega. ELi regulatsioonid ei tohi seada liidus tegutsevatele ettevõtetele rangemat dekarboniseerimiskohustust kui globaalsetele konkurentidele ega viia tootmist Euroopast välja. <u>Kaubanduskoja seisukoht:</u> HKSi ülevaatamisel tuleb käsitleda tööstuse konkurentsivõimet ja energiajulgeolekut kliimaeesmärkidega võrdväärsena. 2. Fossiilkütuste tootmine ja impordisõltuvuse vähendamine Komisjoni ettepaneku kohaselt on muudatuste eesmärk suurendada Euroopa võimet toota puhast, kohapeal toodetud ja taskukohast energiat, eelkõige elektrit, asendades praegused kulutused imporditud fossiilkütustele kapitaliinvesteeringutega majanduse moderniseerimisse. Komisjon leiab, et HKS peaks jätkuvalt olema tugev, prognoositav ja	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub EL HKSi mõju ettevõtete konkurentsile sh süsteemi trajektoor ja hinnastabiilsus, tasuta eraldatavate ühikute maht ning tingimuslikkus ja investeeringute ulatus, enampakkumistulu kasutamine, 2026-2030 võrdlusaluste kehtestamine. Selgitame, et toetame oluliste detailide ja reeglite kehtestamist direktiivi tasemel.
-----------------------------	---	---

	eesmärgipärane süsinikuvabaks muutumise edasiviiv jõud, vähendades seeläbi ELi sõltuvust fossiilkütuste impordist ja tugevdades selle vastupidavust, edendades samal ajal investeeringuid puhta energia üleminekusse kodumaistesse taastuvatesse energiaallikatesse ning muudesse süsinikuvabadesse ja madala süsinikusisaldusega energiaallikatesse. Leiame, et Komisjoni ettepaneku eesmärk on tervitatav, kuid ettepanek ei arvesta, et osa ELi kodumaisest energiatootmisest, sealhulgas fossiilsete vedelkütuste tootmine, panustab impordisõltuvuse vähendamisse juba täna. Näiteks 2024. aastal oli Eestil ELi madalaim energiasõltuvus impordist – kõigest 4,6%, samal ajal kui ELi keskmine oli 57,3%^[1]. Kui aga HKS kohtleb kodumaist fossiilkütuste tootmist samamoodi nagu tööstusharusid, mille toodangut on võimalik järk-järgult süsinikuvabaks muuta, jääb see vahepealne panus tunnustamata. Samuti hakkaks praegune komisjoni ettepanek kodumaist tootmist piirama enne kui ELi enda nõudlus ja impordisõltuvus on vähenenud, mistõttu ei kao nõudlus fossiilkütuste järele, vaid see asendub impordiga kolmandatest riikidest. Tulemuseks on suurem, mitte väiksem sõltuvus liiduvälistest tarnijatest, mis läheb otseselt vastuollu komisjoni ettepaneku eesmärgiga vähendada impordisõltuvust. Lisaks on viimaste aastate sündmused, sealhulgas Venemaa agressioon Ukraina vastu ja häired ülemaailmsel energiaturul, näidanud, et kodumaine tootmisvõimekus on kriisiolukorras asendamatu. Põlevkiviõli tootmine Eestis aitas 2022.-2023. aasta energiakriisi ajal asendada osa imporditavast maagaasist ja tagada varustuskindluse. Seega oleks tootmise ja kaevandamise sulgemine praktikas pöördumatu. Samuti pole kriisiolukorras tarneahelat, taristut ega oskusteavet võimalik lühikese ajaga taastada, mis võib seada ohtu Eesti energiajulgeoleku ja varustuskindluse. <u>Kaubanduskoja seisukoht:</u> Kodumaise fossiilsete vedelkütuste tootmise piiramine ei tohi toimuda kiiremini, kui väheneb ELi enda nõudlus ja impordisõltuvus fossiilsete vedelkütuste osas. 3. Süsinikulekke kaitse tingimuslikkus	
--	---	--

	HKSi direktiivi ülevaatamise ettepaneku artikkel 1 punktiga 15(d) lisatakse HKSi direktiivi artiklisse 10a lõiked 3b-3c, mille kohaselt seob komisjon alates 2031. aastast tasuta kvootide saamise investeerimiskohustusega. Käitis peab edaspidi tegema dekarboniseerimisinvesteeringuid summas, mis vastab 100%-le tema tasuta kvootide majanduslikule väärtusele. Kehtiva õiguse kohaselt ei ole tasuta kvootide saamine investeerimiskohustusega seotud. Leiame, et selline lähenemine muudab aga tasuta kvootide olemust, kuna meetmest, mille eesmärk on kaitsta ettevõtteid süsinikulekke eest, saab mehhanism, mis kohustab ettevõtet tegema täiendavaid koormavaid investeeringuid. Tasuta kvootide eesmärk on kaitsta ELi ettevõtteid süsinikulekke eest olukorras, kus ELi tootjale rakendub CO₂ hind, kuid kolmanda riigi konkurendile mitte. Kui ELi ettevõttel puudub praegu tehnoloogiline või majanduslik võimalus nõutud investeeringut teha, ei kao süsinikulekke risk. Meie hinnangul ei ole mõistlik, kui kaitse saamine süsinikulekke eest on sõltuvuses sellest, kas ettevõttel on konkreetsel ajahetkel võimalik dekarboniseerimisinvesteeringuid teha. Paljude sektorite jaoks ei ole vajalikud tehnoloogiad, näiteks CO₂ transport ja ladustamine, veel laialdaselt kättesaadavad või majanduslikult tasuvad. Seega ei tohiks süsinikulekke kaitse sõltuda sellest, kas käitisel on hetkel olemas teostatav investeerimisvõimalus või kas sobilikud tehnoloogiad on turul üldse saadaval. Samuti leiame, et nõue teha dekarboniseerimisinvesteeringuid summas, mis vastab 100%-le tema tasuta kvootide majanduslikule väärtusele, halvendaks ettevõtete rahavoogu, ilma et see lahendaks juba praegust probleemi ehk raskust leida dekarboniseerimiseks vajalikku kapitali. Lisaks näeb ettepanek ette, et kui käitis viib tootmisvõimsuse või majandustegevuse üle EList väljapoole, peab ta juba saadud tasuta kvoodid tagasi maksma. Selline nõue tekitab praktilisi küsimusi jõustatavuse osas ning kujutab endast olulist sekkumist ettevõtlusvabadusse. Kuna süsinikulekke vältimine ja dekarboniseerimisinvesteeringute toetamine on kaks erinevat poliitikaeesmärki, ei tohiks neid omavahel siduda. Investeeringute soodustamiseks on juba olemas eraldi rahastusmehhanismid, näiteks Innovatsioonifond, mille kaudu saab investeeringuid toetada ilma tasuta kvootide olemust moonutamata. Kahe	
--	--	--

	eesmärgi kokku sidumine ei aita meie hinnangul paremini kaitsta süsinikulekke eest ega kiirenda dekarboniseerimist, küll aga võib see jätta süsinikulekke kaitseta just need ettevõtted, kes seda kõige enam vajavad. Kaubanduskoda peab murekohaks ka tasuta kvootide vähendamise üldist tempot. Isegi kui ettevõtte on teinud nõutud 100% mahus investeeringu ja tõendanud sellega olulise heite vähenemise ning saanud seetõttu kõik tasuta kvoodid kätte, väheneb tasuta eraldatavate kvootide maht kavandatud ajakava kohaselt igal juhul ning kaitse süsinikulekke eest kaob praeguse ettepaneku kohaselt 2040. aastaks täielikult. See ei arvesta sellega, et süsinikulekke risk ei pruugi kõigis sektorites selleks ajaks olla ka reaalselt kadunud. Peame vajalikuks, et tasuta ühikute arvestuse vähendamine ei toimuks ettevõtete jaoks liiga kiires tempos ning et tasuta kvote oleks võimalik eraldada ka pärast 2040. aastat, kui süsinikulekke risk sektoris tegelikkuses siiski püsib. Kui aga tasuta kvootide saamise eeldus siiski dekarboniseerimisinvesteeringutega säilib, leiame, et ettevõtetele tuleks jätta piisavalt lai valik kvalifitseeruvaid investeeringuid, mis selle kohustuse täitmiseks sobivad. Näiteks võiks lubada ettevõtetel suunata osa nõutavast investeeringust süsiniku eemaldamise ja süsinikupõllunduse määruse (EL) 2024/3012 (edaspidi: CRCF määrus) alusel sertifitseeritud süsinikupõllunduse ühikute ostmisesse. See annaks mõistliku alternatiivi just nendele sektoritele, kus käitise enda heite vähendamiseks vajalik tehnoloogia ei ole veel majanduslikult või valmiduselt kättesaadav. See ei tähendaks HKSi heitkoguste kompenseerimist ega täiendavate kvootide loomist, vaid oleks üks lisavõimalus ELi-sisese dekarboniseerimisinvesteeringu tegemiseks, mida ettevõtte saaks vabatahtlikult valida. <u>Kaubanduskoja ettepanekud:</u> • Tasuta kvootide saamine süsinikulekke riskiga sektorites ei tohi sõltuda sellest, kas ettevõtte on teinud dekarboniseerimisinvesteeringu summas, mis vastab kvootide majanduslikule väärtusele. • Oleme vastu plaanitavale muudatusele, mille kohaselt on ettevõtte kohustatud tootmise EList väljaviimisel kvote tagasi maksma.	
--	---	--

	• Tasuta kvootide arvestuse vähendamine ei tohi toimuda ettevõtete jaoks liiga kiires tempos. Tasuta kvoote tuleb jagada ka pärast 2040. aastat, kui süsinikulekke risk on sektoris jätkuvalt olemas. • Kui investeerimiskohustus siiski säilib, palume laiendada kvalifitseeruvate investeeringute ringi, näiteks võimaldada osa kohustusest täita ELi süsiniku eemaldamise ja süsinikupõllunduse määruse alusel sertifitseeritud süsinikupõllunduse ühikute soetamisega. 4. Tasuta kvootide eraldamise tingimuste kehtestamine delegeeritud õigusaktides HKSi direktiivi ülevaatamise ettepaneku artikli 1 punktiga 15(d) lisatakse HKSi direktiivi artiklisse 10a lõige 3c, mille kohaselt eraldatakse tasuta kvootide saamiseks nõutud investeeringute mahust 80% investeerimiskava alusel ning ülejäänud 20% alles pärast seda, kui kava on ellu viidud ja selle tulemusel on saavutatud „oluline tõendatud heite vähendamine“ (<i>significant verified reduction in emissions</i>). Ettepanek ei määratle, mida „oluline heite vähendamine“ täpselt tähendab, millised investeeringud kvalifitseeruvad ning kuidas seda kohustuse täitmist hinnatakse. Nende reeglite kehtestamine on ette nähtud alles hilisemate delegeeritud õigusaktidega. See tähendab, et ettevõtted peavad hakkama kohustusega juba arvestama, teadmata, mis ulatuses ja millistel tingimustel neile tulevikus rahaline kohustus tekib. Selline ebaselgus raskendab pikaajaliste investeerimisotsuste tegemist, kuna ettevõtted ei suuda usaldusväärselt prognoosida, kas ja millises ulatuses nende tehtavad investeeringud nõutud tingimusi täidavad. <u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> „Olulise heite vähendamise“ kvalifitseerumise kriteeriumid ja selle hindamise metoodika tuleb sätestada direktiivis, mitte hilisemates delegeeritud õigusaktides. See tagab õigusselguse ja investeerimiskindluse juba enne investeerimiskohustuse rakendamist 2031. aastal.	
--	---	--

5. HKSi enampakkumistulude kasutamine süsinikupõllunduse toetamiseks

HKSi direktiivi ülevaatamise ettepaneku artikli 1 punktiga 14(c) muudetava HKSi direktiivi artikli 10 lõike 3 teise lõigu punkti c kohaselt peavad liikmesriigid suunama vähemalt 50% enampakkumistulust tööstuse dekarboniseerimisele suunatud prioriteetsetele eesmärkidele. Metsandus ja mulla süsiniku sidumine sellesse prioriteetsesse nimekirja ei kuulu. Selle saab liikmesriik valida ainult tulu ülejäänud, kuni 50% suuruse osa arvelt. Kehtiva õiguse kohaselt on metsandus ja mulla süsiniku sidumine seevastu üks mitmest võrdväärsest võimalusest, kuidas liikmesriik võib enampakkumistulu kasutada, ilma et sellele oleks seatud protsentuaalset osakaalu piirangut.

Peame vajalikuks, et liikmesriikidele antakse selge võimalus kasutada HKSi enampakkumistulusid CRCF määruse alusel sertifitseeritud süsinikupõllunduse toetamiseks, sealhulgas erasektori nõudlust võimendavate meetmete kaudu. Näiteks võiksid liikmesriigid hüvitada osaliselt ettevõtetele süsinikupõllunduse ühikute ostmise kulu juhul, kui ühikud pärinevad selle liikmesriigi põllumajandussektorist. See ei paneks kummalegi poolele kohustust. Riik ei peaks süsinikupõllundust rahastama ega ettevõtte ühikuid ostma, kuid see annaks siiski liikmesriikidele täiendava paindliku vahendi, kuidas oma HKSi tulu suunata. Samuti aitaks see avaliku toetuse kaudu kaasata täiendavat erasektori kapitali. Eestile tähendaks see reaalselt võimalust suunata Euroopas tegutsevate ettevõtete raha Eesti põllumaade süsinikuvarude kasvatamisse, parandades samal ajal meie põllumajanduse konkurentsivõimet, mullatervist ja kliimakindlust.

Kaubanduskoja ettepanek:

Anda liikmesriikidele võimalus kasutada HKSi enampakkumistulu ülejäänud osa ELi CRCF määruse alusel sertifitseeritud süsinikupõllunduse toetamiseks, sealhulgas erasektori nõudlust võimendavate meetmete kaudu.

6. NACE koodide 0610, 0620, 1920 ja 4950 väljajätmine täiendavast kaitsest

Võrdlusaluste arvestamise (2026-2030) uuendamise ettepaneku artikli 1 punktiga 1 täiendatakse HKSi direktiivi artiklit 10a lõikega 2a, mille kohaselt komisjon vähendab ajavahemikus 2027-2030 soojuse ja kütuse varuvõrdlusaluste maksimaalset aastast

	vähendamismäära, mis tähendab suuremat tasuta kvootide mahtu ja seeläbi täiendavat kaitset süsinikulekke riski vastu. Sama artikli lõike 2b kohaselt ei kohaldata seda täiendavat kaitset edaspidi aga NACE koodide 0610, 0620, 1920 ja 4950 alla kuuluvatele tegevustele, mis muuhulgas hõlmavad ka õli- ja gaasisektoriga seotud tegevusi. Kehtiva õiguse kohaselt kohaldub kõigile varuvõrdlusalustele, sealhulgas õli- ja gaasisektorile, ühesugune maksimaalne vähendamismäär. Ettepaneku (lk 2) kohaselt on muudatuse eesmärk pakkuda täiendavat kaitset süsinikulekke riski vastu sektoritele, kus heite vähendamise tehnoloogiate ja meetmete kättesaadavus on piiratud ning kus on seetõttu suurem süsinikulekke risk, kuid NACE koodide 0610, 0620, 1920 ja 4950 alla kuuluvatele tegevustele see leevendus ei laiene ning nende suhtes kehtiks edaspidi jätkuvalt praegune, rangem määr. Toetame ettepanekut vaadata varuvõrdlusalused üle, kuid meie hinnangul on NACE koodide 0610, 0620, 1920 ja 4950 täiendavast kaitsest väljajätmine põhjendamatu. Ka nende sektorite puhul on heite vähendamise tehnoloogiad ja meetmete kättesaadavus piiratud ning on suurem süsinikulekke risk. See tähendab, et ka need neli sektorit täidavad samu kriteeriume, mille alusel teistele sektoritele kaitse antakse. Seega ei ole välistus loogiline ja seetõttu koheldakse teatud sektoreid ebaõiglaselt. <u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> Palume mitte jätta komisjoni ettepanekus kavandatud täiendavast kaitsest välja NACE koode 0610, 0620, 1920 ja 4950 ning võimaldada ka nende tegevuste puhul kasutada kavandatavat täiendavat tasuta kvootide eraldamist. 7. Heite vähendamise trajektoor HKSi direktiivi ülevaatamise ettepaneku artikli 1 punktiga 12(b) soovib komisjon vähendada HKS direktiivi artiklis 9 sätestatud HKSi sektori heidet selliselt, et heite vähendamise tempo aastatel 2031-2035 oleks 3,7% ja sealt edasi alates 2036. aastast 1,7%. Kehtiva õiguse kohaselt on 2024-2027 heite vähendamise tempo 4,3% ja 2028-2030 aastatel 4,4%.	
--	---	--

Peame positiivseks, et võrreldes praegu kehtiva korraga on kavandatav tempo aeglasem, mis annab tööstusele senisest enam aega üleminekuks. Samas peame oluliseks, et komisjon arvestaks veelgi enam sellega, kas tööstus suudab sellise tempoga ka kaasas käia võttes arvesse ettevõtete tehnoloogilisi ja majanduslikke võimekusi. Kui heite vähendamise tehnoloogiad, vajalik energiataristu ja madala süsinikusisaldusega toodete turg ei ole piisavalt välja arenenud, muutub HKS pigem tootmise vähendamise ja sulgemise kui dekarboniseerimise stiimuliks, mis omakorda ei ole kliimapoliitika eesmärkidega kooskõlas. Seetõttu tuleb heite vähendamise trajektoori hindamisel arvestada mitte ainult ELi territooriumil tekkivat heidet, vaid ka tootmise ümberpaiknemise ja impordist tuleneva kaudse kliimamõjuga.

Samuti on oluline, et raskesti dekarboniseeritavatele sektoritele antaks suurem paindlikkus juba enne 2030. aastat ning muuta trajektoor ka neile realistlikuks sihtpunktiks.

Kaubanduskoja ettepanek:

Palume kujundada HKSi sektori heite vähendamise trajektoor tehnoloogia tegeliku valmiduse ja majandusliku teostatavuse põhjal (vajadusel praegu kavandatust veelgi aeglasemas tempos), anda raskesti dekarboniseeritavatele sektoritele suurem paindlikkus juba enne 2030. aastat ning arvestada trajektoori hindamisel ka tootmise ümberpaiknemisest tulenevat kaudset kliimamõju.

8. Kaudsete CO₂ kulude kompensatsioon

HKSi direktiivi ülevaatamise eelnõu artikli 1 punktiga 15 asendatakse HKS direktiivi artikkel 10(b) lõige 6 uue sõnastusega, mis säilitab liikmesriikide võimaluse anda ettevõtetele jätkuvalt riigiabi, et kompenseerida elektrimahukatele tööstusharudele osa CO₂ kulust, mis kandub üle elektrihinna kaudu.

Peame vajalikuks, et see kompensatsioonivõimalus säiliks ka edaspidi, kuna selle kadumine suurendaks veelgi elektrimahukate tööstusharude kulusid ja nõrgendaks nende konkurentsivõimet võrreldes liiduväliste tootjatega, kellele elektrihinna kaudu ülekanduvat CO₂ kulu ei rakendu.

Kaubanduskoja seisukoht:

Toetame komisjoni ettepanekut säilitada liikmesriikide võimalus kompenseerida elektrimahukatele tööstusharudele kaudseid CO₂ kulusid, mis kanduvad üle elektrihinna kaudu.

9. Turustabiilsusreserv ja CO₂ hinna prognoositavus

HKSi direktiivi ülevaatamise ettepaneku artikli 2 punktidega 2 ja 3 muudetakse ELi otsuse 2015/1814 artikli 1 lõigetes 5 ja 6 sätestatud turustabiilsusreservi toimimist, kohandades künniseid ja kvootide vabastamise/kõrvaldamise mahtusid, et süsteem reageeriks paremini turul tekkivale kvootide üle- või puudujäägile. Kehtiva õiguse kohaselt need künnised ja mahud aastate lõikes ei muutu, kuid ettepaneku kohaselt hakkavad need iga-aastaselt vähenema.

Meie hinnangul ei ole see mehhanism senini taganud ettevõtetele piisavat CO₂ hinna prognoositavust. Tegelik hind on korduvalt kujunenud oluliselt kõrgemaks, kui komisjoni enda prognoosid on ette näinud. See raskendab ettevõtetel pikaajalist investeerimisplaneerimist ja suurendab riski, et heite vähendamise asemel peatatakse tootmine. Lisaks jäävad praeguses ettepanekus tasuta kvootide eraldamine ja turustabiilsusreserv suures osas eraldiseisvateks mehhanismideks, mistõttu ei ole tagatud, et süsteem reageeriks piisavalt kiiresti ja prognoositavalt järskudele hinna kõikumistele.

Kaubanduskoja ettepanek:

Palume kaaluda täiendavaid meetmeid, mis tagaksid ettevõtetele suurema CO₂ hinna prognoositavuse ja kaitseksid neid ootamatute hinnakõikumiste eest.

10. Süsiniku sidumise lahenduste roll HKSi tulevases raamistikus

HKSi direktiivi ülevaatamise ettepaneku artikli 1 punktiga 13 lisatakse HKSi direktiivi artikli 9c lõige 8, mille kohaselt esitab komisjon enne 2034. aasta 31. detsembrit Euroopa Parlamendile ja Euroopa Nõukogule aruande, milles ta hindab muuhulgas looduspõhiste sidumiste ja ELi CRCF määruse alusel sertifitseeritud süsinikupõllunduse ühikute võimalikku panust püsivasse süsiniku eemaldamisse.

	Oleme saanud ettevõtetelt tagasisidet, et selle asemel võiks vastav hindamine toimuda juba hiljemalt 2028. aastal, kui peaks käivituma ELi CRCF register ning tekib ühine ELi raamistik sertifitseeritud süsinikupõllunduse ühikutele. Lisaks kavandab Euroopa Komisjon aastatel 2031-2036 alustada väga olulises mahus rahvusvaheliste süsinikuühikute ning ELi-siseste tööstuslike püsivate süsinikueemalduste kasutamist HKSi paindlikkuse suurendamiseks. See võib suunata kümneid miljardeid eurosid Euroopast välja ning samas mahus kapitali tehnoloogiliste püsivate süsinikueemalduste arendamisse. Seetõttu ei ole põhjendatud jätta Euroopa enda looduspõhiste ja süsinikupõllunduse lahenduste võimalik roll hindamata kuni 2034. aastani. Varasem hindamine ei tähendaks automaatselt süsinikupõllunduse ühikute HKSi lisamist. See võimaldaks üksnes hinnata nende keskkonnaterviklikkust, püsivust, kuluefektiivsust ja võimalikku rolli piisavalt vara, et teha tõenduspõhine otsus. See on oluline ka Euroopa konkurentsivõime ja strateegilise autonoomia seisukohalt. Süsinikupõllundusse tehtavad investeeringud jääksid sellisel juhul Euroopa majandusse, suurendaksid põllumajandustootjate sissetulekuid ning võivad samaaegselt toetada mullatervist, põllumajanduse kliimakindlust ja toidujulgeolekut. Lisaks võib süsinikupõllundusel olla oluline mõju HKSi kuluefektiivsusele. Nimelt kui kvaliteetseid CRCF süsinikupõllunduse ühikuid on võimalik pakkuda suurusjärgus ligikaudu 50 eurot tonni kohta ning Euroopa põllumajandusel on potentsiaali kasvatada pakkumist kuni ligikaudu 100 miljoni ühikuni aastas, võiks nende kasutamine tulevikus suurendada HKSi paindlikkust ja mõjuda kvoodihinnale stabiliseerivalt ning potentsiaalselt langetavalt. Seda potentsiaalset mõju tuleks samuti hinnata võimalikult varakult, mitte alles 2034. aastal. <u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> Palume tuua ELi CRCF süsinikupõllunduse võimaliku rolli hindamine HKSi kontekstis 2028. aastasse.	
--	--	--

	Loodame, et peate võimalikuks Kaubanduskoja kommentaare ja ettepanekuid arvesse võtta. [1] Eurostat. Energy imports dependency. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nrg_ind_id/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=731473f6-68d7-414e-85be-27872193dfc8&c=1786627673000	
eAgronom	Eesti vaates näeme siin võimalust kujundada HKS-i nii, et see toetaks korraga kolme eesmärki: hoida ettevõtetele vajalikku paindlikkust, parandada hinnastabiilsust ning suunata rohkem investeringuid Euroopa-sisestesse lahendustesse, mis tugevdavad ka meie põllumajandust ja toidujulgeolekut. 1. HKS enampakkumistulude paindlikum kasutamine Komisjoni ettepanek liigub suunas, kus liikmesriikide võimalusi HKS enampakkumistulude kasutamisel hakatakse senisest rohkem raamima ja suunama konkreetsetele kliima- ja dekarboniseerimise eesmärkidele. Eesti on samal ajal toonud oma esialgsetes huvides välja vajaduse säilitada liikmesriikide paindlikkus HKS tulude kasutamisel vastavalt riiklikele vajadustele. Selles kontekstis tuleks liikmesriikidele anda selge võimalus kasutada HKS enampakkumistulusid muuhulgas ka EL CRCF määruse alusel sertifitseeritud carbon farming’u toetamiseks erasektori nõudlust võimendavate meetmete kaudu. Näiteks võiks liikmesriik osaliselt hüvitada ettevõttele CRCF carbon farming ühikute ostmise kulu juhul, kui ühikud pärinevad selle liikmesriigi põllumajandussektorist.	Arvestatud osaliselt. Seisukohtades kajastub ülevaatomisklausli toetamine, investeerimiskavade ning investeringukiirendi juures käsitletud vajadust laiemalt abikõlblike tegevuste järgi.

Selline võimalus ei looks riigile kohustust süsinikupõllundust toetada ega ettevõttele kohustust ühikuid osta. Küll aga annaks see liikmesriikidele täiendava paindliku võimaluse täita HKS tulude kasutamise kliimaeesmärke viisil, mis mobiliseerib avaliku raha kõrvale ka erasektori kapitali. Eesti puhul võiks see motiveerida üle Euroopa tegutsevaid ettevõtteid rahastama just Eesti põllumeeste süsiniku sidumist ning suunata HKS tulusid Eesti põllumajanduse konkurentsivõime, mullatervise ja kliimakindluse parandamisse.

2. Free allocation'i investeerimiskohustus

Kui Komisjoni ettepanek siduda tasuta kvootide saamine dekarboniseerimisinvesteeringutega jääb (vähemalt osaliselt) alles, võiks CRCF carbon farming olla üks võimalik kvalifitseeruv investeering. Ehk ettevõtte võiks vabatahtlikult suunata osa talle seatud investeerimiskohustusest EL CRCF carbon farming ühikute ostmisse.

See oleks eriti relevantne sektorites, kus käitise enda heite vähendamiseks vajalik tehnoloogia ei ole veel majanduslikult või tehnoloogiliselt kättesaadav. Siin ei vähendaks carbon farming ühik ettevõtte ETS-kvoodikohustust ega muutuks ETS-kvoodiks. See oleks lihtsalt üks võimalik EL-sisene dekarboniseerimisinvesteering olemasoleva investeerimiskohustuse täitmisel.

3. Carbon farming'u võimalikku rolli HKS-is tuleks hinnata 2028, mitte alles 2034

eAgronomi ettepanek on tuua CRCF süsinikupõllunduse võimaliku rolli hindamine HKS-i kontekstis oluliselt varasemaks. Komisjoni ettepaneku kohaselt hinnataks looduspõhiste sidumiste ja süsinikupõllunduse võimalikku panust alles 2034. aastaks. Meie hinnangul

	võiks vastav hindamine toimuda hiljemalt 2028. aastal, mil peaks käivituma ELi CRCF register ning tekib ühine ELi raamistik sertifitseeritud süsinikupõllunduse ühikutele. See on oluline eelkõige seetõttu, et Euroopa Komisjon kavandab samal ajal väga olulises mahus nii rahvusvaheliste süsinikuühikute kui ka ELi-siseste tööstuslike püsivate süsinikueemalduste kasutamist HKSi paindlikkuse suurendamiseks. Rahvusvaheliste krediitide puhul nähakse ette kuni 260 miljoni täiendava HKSi ühiku oksjonile panemine ning saadud tulu kasutamine kuni 260 miljoni tonni ulatuses rahvusvaheliste süsinikuühikute ostmiseks aastatel 2036-2040. Kui HKSi ühiku hind oleks näiteks 80–100 eurot, tähendaks see ligikaudu 21–26 miljardi euro suunamist rahvusvaheliste süsinikuprojektide rahastamisse väljaspool Euroopa Liitu. Samal ajal nähakse ELi-siseste püsivate süsinikueemalduste puhul ette HKSi cap'i suurendamine 250 miljoni täiendava ühiku võrra, mille oksjonituludega ostaks Euroopa Komisjon vastavas mahus tehnoloogilisi süsinikueemaldusi, eelkõige BioCCS-i ja DACCS-i ühikuid. Sama 80-100 euro suuruse HKSi hinna juures tähendaks see ligikaudu 20–25 miljardi euro suuruse nõudluse loomist Euroopa tööstuslike püsivate süsinikueemalduste jaoks. Seega tehakse juba praegu ettepanek luua kahe eraldi mehhanismi kaudu kümnete miljardite eurode suurune turg nii rahvusvahelistele krediitidele kui ka Euroopa tööstuslikele püsivatele süsinikueemaldustele. Selle taustal ei ole meie hinnangul põhjendatud jätta Euroopa enda süsinikupõllunduse võimalik roll sisuliselt hindamata kuni 2034. aastani.	
--	--	--

	Oluline on rõhutada, et varasem hindamine ei tähendaks automaatselt süsinikupõllunduse ühikute HKSi lisamist. Süsinikupõllunduse puhul on oluline ka selle majanduslik ja strateegiline väärtus Euroopale. Nendesse lahendustesse suunatud kapital jääb Euroopa majandusse, suurendab põllumajandustootjate sissetulekuid ning võib samaaegselt toetada mullatervist, põllumajanduse kliimakindlust ja toidujulgeolekut. Lisaks võib süsinikupõllundusel olla oluline mõju HKSi kuluefektiivsusele. Kvaliteetsete süsinikupõllunduse ühikute hind on ligikaudu 50 eurot tonni kohta ning Euroopa põllumajanduse pikaajaline potentsiaal võib ulatuda kuni 100 miljoni ühikuni aastas. Kui tulevikus leitakse, et osa sellest mahust sobib HKSi raamistikus kasutamiseks, võiks see suurendada süsteemi paindlikkust ning avaldada kvoodihinnale stabiliseerivat ja potentsiaalselt alandavat mõju. Seetõttu palume Eestil toetada seisukohta, et CRCF süsinikupõllunduse võimalikku rolli HKSi tulevases raamistikus hinnataks juba 2028. aastal, mitte alles 2034. aastal. Me ei tee ettepanekut otsustada täna nende ühikute HKSi lisamise üle, vaid tagada, et Euroopa ei välistaks ette üht potentsiaalselt väga kuluefektiivset, skaleeritavat ja Euroopa-sisest süsiniku sidumise lahendust. Kuidas hindab Kliimaministeerium nende kolme ettepaneku sobivust Eesti ja Euroopa huvide seisukohalt ning kas näete, et mõni neist võiks jõuda Eesti ametlikesse HKSi1 seisukohtadesse?	
--	--	--

	Meie hinnangul ei kitsenda ükski neist Eesti või ettevõtete valikuid. Vastupidi - kõik kolm suurendavad paindlikkust ja loovad täiendavaid võimalusi HKS kulude vähendamiseks ning Euroopa-siseste investeeringute mobiliseerimiseks. Kui mõne punkti puhul näete õiguslikku või tehnilist takistust, oleksin väga tänulik ka selle täpse selgituse eest. Siis saame ettepanekut vastavalt kohandada või anda täiendavaid selgitusi.	
--	--	--